

Elizabeta kot mlada cesarica

Cesarjevič Rudolf

Marija Vetsera

^v
ŽIVLJENJE
NA AVSTRIJSKEM DVORU.

Tragedija v Meyerlingu.

Smrt prestolona-
slednika Rudolfa.

Po knjigi "Moja preteklost", ki jo
je spisala grofica Larish,
priređil J. T.

NEW YORK, N. Y. 1914.

20. VII. 1983 Z 1576

IN = 298301576
ID = 112468448

PREDGOVOR.

Veliko se je že pisalo o drami v Meyerlingu. Veliko jih je zatrdilo, da vedo oni sami resnico. Takozvani očividci so razstrobili v svet, da sem bila tudi jaz kriva smrti mojega nečaka, avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa in nesrečne Mary Vetsere. Nekaj časa se nisem menila za grda obrekovanja, ker so se mi zdela prenizkotna, da bi odgovarjala nanja, ko se je pa moj sin Jurij Larish ustrelil, ker je bral take knjige, in s tem zagrenil življenje mojim dvema hčerama, sem sklenila po petindvajsetletnem molku spregovoriti. Sklenila sem v jasni luči opisati in pona, da bi odje velike tragedije v Meyerlingu.

Jurij Larish, meseca maja 1913.

s tem zagrei
sem sklenila

Marija baronica Wallersee.

PRVO POGlavJE.

Moj oče, vojvoda Ludovik Bavarski, ki je star sedaj dvainosemdeset let, je brat petero lepotic: avstrijske cesarice Elizabete, prejšnje kraljice Napoljske, Marije Zofije; vojvodinje d' Alencon, Zorije Šarlote; princezinje Trani, Matilde, in Helene, knjeginje Thurn in Taxis.

Ko se je odpovedal kot najstarejši sin vojvode Bavarskega svojim pravicam, se je 28. maja leta 1859 morganatično oženil z ljubeznjivo mlado igralko Henrijeto Mendel. Postala je grofica Wallersee in kot tako je vojvodova družina sprejela z odprtimi rokami. Moja mati je z veseljem zapustila oder, ker ga je v srcu sovražila. Ona ni bila ženska tistega kova, ki žrtvuje slavo ljubezni in se potem celo življenje kesa. Čisto dobro je vedela, da ji niso ploskali ljudje zaradi dobrega igranja, ampak ploskali so ji zaradi njene lepote.

Jaz sem bila rojena v Augsburgu blizu Monakova, kjer je bil moj oče poveljnik četrtega kavalerijskega polka. Po zimi smo živeli v veliki hiši v mestu, poletje smo pa prebili v gorovju. Me ne so vzgojili kakor dečka, da, še celo oče me je posadil semtertja na konja in zdirjal z menoj po okolici. Konj sem se hitro privadila, in ko sem bila stara pet let, sem brez skrbi in z veliko sigurnostjo jahala na svojem iskrem poniju.

V šolo nisem hodila, pač so me pa učili doma. Še danes se spominjam, da nisem nikogar tako sovražila kot svoje izborne vzgojiteljice.

Vadila sem se dvobojevati, jahala sem slednji dan najmanj po šest konj in sem bila sploh v vsem svojem obnašanju bolj podobna dečku kot deklici. Po vojni leta 1866 smo se preselili v Monakovo, najprej v neko najeto hišo, pozneje pa v palačo mojega očeta.

Takrat je moral moj oče iz zdravstvenih ozirov zapustiti vojaško službo, svojih navad in običajev pa ni opustil ne glede na zdravje. Večkrat sva se peljala v grad Garatshausen, ki je ležal tik ob gradu mojega starega očeta. Nekega dne je nas presenetil oče z novico, da je grad Garatshausen najela za šest tednov njegova sestra, avstrijska cesarica, z namenom, da pripelje z Dunaja malo nadvojvodinjo Valerijo. Nestrpno sem čakala te tinega prihoda, ker sem že toliko slišala o njej. Čeravno sem bila tedaj še majhen otrok, ne bom nikdar pozabila srečanja s to očarljivo zagonetno žensko, ki je imela tako usodepoln upliv na celo moje življenje.

Bilo je poleti. Cesarico smo pričakovali v vestibulu grada. Najprej je dospel njen zaupni zdravnik dr. Wiederhofer in Mrs. Throgmorton, angleška vzgojiteljica male Valerije.

Po preteku ene ure se je prikazal krasen voz, iz kojega je stopila neka dama in prišla v vežo. Ko je poljubila mater in očeta, se je obrnila k meni in poljubila tudi mene. Pri tem je vzkliknila: — Glej jo, glej, malo fiziološko!

Jaz sem strmela vanjo in že takrat sem občutila, da ima name neomejen upliv. Zdela se mi je kakor kraljica vil, ki je ravnokar prišla s poljan romantike, in si je nehote zamenjala svoje blesteče obleke z zelenotemno obleko, rjavim klobukom in dolgo vlečko.

Moje otroško občudovanje je Elizabeti vsekakor ugajalo. Ko je še enkrat vse po vrsti poljubila, je odšla v svoje sobane, in tisti dan je nismo več videli.

Do večera nisem govorila ničesar drugega kot samo o njej. Stariši so me zamogli pomiriti

edinole z obljubo, da bom "teto Cissi" zopet kmalo videla in da se bom igrala z malo Valerijo.

Drugo jutro me je cesarica poklicala k sebi.

Elizabeta je zajtrkovala, dočim ji je hišna spletala lase. Bila je krasna kakor kraljica v pravljici, že vsaj zdelo se mi je tako. In v resnici je bila takrat cesarica, ko je stala v cvetju svoje lepote, naravnost očarljiva. Lahka jutranja obleka iz samih čipk se je tesno ovijala njenega vitkega telesa. Čudoviti lasje, katere sem videla vprvič razpuščene, so bili podobni kostanjasto rjavim valovom. In njene oči, njena lepota! Zdelo se mi je, da sedi pred menoj hči solnca in ognja, in da ni podoba s tega sveta.

Povedala mi je, zakaj me je klicala. Rekla mi je, da naj se popoldan igram z Valerijo, ker bo ona odjezdila na izprehod. Nato me je odslovila.

Domov se mi ni hotelo, ker sem morala biti sama. Šla sem v park, lovila rake, in ko sem se enkrat tega naveličala, sem splezala na drevo, slekla nogavice, jih obesila na vejo in začela pre-mišljevati. Sanjala sem z odprtimi očmi o svoji cesarici. Spomnila sem se na vse, kar so govorili o njej, spomnila sem se na besede, ki jih je izrekel nekoč moj oče: — "Cissi" ni bogve kako srečna. — Toda to ne more biti resnica — sem pomislila sama pri sebi — kako bi bila vendar nesrečna.

Naenkrat sem zaslišala stopinje. Toliko, da nisem padla, ko sem zagledala prihajati cesarico po stezi. Gotovo se je premislila in ni hotela jahati.

Prišla je do mojega drevesa, se vsedla na kamenito klop in pričela milo jokati. Vedela sem, da mora biti silno žalostna, ker se je v njenih potezah izražala silna bol, ker je vzdrhtelo semtertja njeno telo kakor trepetlika v vetru. Sklonila sem se nekoliko, listje je zašumelo, in cesarica je pogledala navzgor. Mahoma se je zavedla in me vprašala s sladkim glasom: — Kaj delaš na drevesu, Marija?

— Nogavice sušim, teta Cissi — sem odvrnila nekoliko v zadregi.

— Kaj si vendar delala?

— Rake sem lovila.

— Zlezi z drevesa — je zapovedala — govorila bi rada s teboj.

Nisem se ji upala in nisem se ji mogla ustavljati. Splezala sem po deblu in obstala z bosimi, umazanimi nogami pred svojo teto. Oh — sem si mislila — zakaj nisem lepa, mlada deklica! Žakaj vendar stojim v tako zamazani obleki pred cesarico! Včeraj me je nazvala s “fiziološko”, bogve, kaj mi bo rekla danes? Stopicala sem semtertja in čakala kaj bo.

— Marija — se je oglasila teta in me pogledala s solznimi očmi — takoj odgovori, če si me videla jokati?

— Da, teta Cissi.

— Kaj misliš, zakaj sem jokala?

— Ne vem, — sem odgovorila odkritosrčno, ker niti slutila nisem, zakaj je imela solzne oči. Takrat nisem vedela, da je bila njena krona težja od vsakega bremena, takrat nisem vedela, da so bili diamanti v njej ostrejši od trnja.

— Čakaj, povedala ti bom. Sedi.

Ko sem strahoma sedla poleg nje, je začela govoriti z milim glasom: — Ne boj se. Valeriji je bilo nocoj slabo, in zaradi tega sem jokala. — To se mi nikakor ni zdelo vrjetno, ker je bila teta še pri zajtrku tako vesela. — Saj bo Valerija kmalo ozdravela, teta Cissi.

— Kako veš, zakaj praviš?

— Ker imam tak prašek, ki vsakomur pomaga, — sem ji odgovorila prepričevalno.

Cesarica se je globoko zamislila in ni rekla ničesar. Večkrat me je pogledala od strani in se skrivnostno nasmehnila. Nato me je prijala za mojo malo umazano ročico rekoč: — No, Marija, dolgo časa sva sedeli. Idiva v grad. — Ko sva šli molče po zelenem mahu, me je še vedno držala za roko.

Bilo je jasno, sveže poletno jutro. Obrisi grada Garathausen so se ostro črtali na obzorju. Pred vratmi je obstala in rekla: — Videla bom, Marija, če znaš molčati, in če nisi taka kot so druge, ki vse izblebečejo.

Ker sem bila nekoliko užaljena, sem odvrnila

z vsem svojim otročjim dostojanstvom: — Jaz ne izdam ničesar, teta Cissi; seveda bom molčala.

Cesarica se je nasmehnila. — Dobro, Marija. Ne povej nikomur, da si me videla jokati. Ne boj se, kmalo bom spoznala, če si res tako pametna kot se mi zdiš.

Popoldan sem se igrala z Valerijo, pa nisem bila nič kaj zadovoljna. Mati me je namreč okarala, da me dopoldan predolgo ni bilo domov, toda jaz nisem rekla niti besedice. Danes mi je žal, da sem obljubila takrat avstrijski cesarici Elizabeti molčati. Če bi govorila, bi bila morda moja usoda drugačna.

Minil je teden za tednom, toda zdelo se mi je, da je teta popolnoma pozabila na najin prvi sestanek. Tudi če sva bili slučajno sami skupaj, ni omenila niti besede. Dnevi, ko je bivala pri nas, so bili zame dnevi veselja. Valerijo sem oboževala, ker je bila krasen otrok.

Elizabeta se je v Garatshausen dobro počutila in ko se je morala vrniti nazaj na Dunaj, so ji pri slovesu stopile solze v oči. Stali smo v vestibulu, ravno tam, kjer smo jo pričakali ob prihodu. V svoji beli obleki in belem klobuku je izgledala božansko.

Ko je objela mojo mater, je prišla k meni in me pritisknila na srce. Pri tem mi je izročila žameteno etui rekoč: — Tukaj imaš spomin od Valerije, ker si pametno, mlado dekle.

Nato je odšla.

Šele ko sem bila sama, sem si upala odpreti etui. V njem je bil zlat medaljon, v kojega so bile vtisnjene začetne črke imena Marije Valerije, vse okrašene z rubini in smaragdi, njena slika in datum, ko sva se srečali v parku. Cesarica ni toraj pozabila.

Vrnili smo se v Monakovo, in prešlo je par let, predno sem videla cesarico. Postala sem izborna jahalka, dvobojevati sem se znala kot možki, in streljala sem izborno. Nikdar pa nisem pozabila svoje obljube, ki sem jo zadala takrat teti: molčala sem.

Ko sem dopolnila dvanajsto leto, so nasvetovali zdravniki mojemu očetu, da naj gre v Italijo. Odpotovali smo v Rim v spremstvu našega bavarskega zdravnika, velikega priljubljenega moža, ki je imel izvrsten apetit. Moj oče je pripisoval vse pojave boleznj svoji prejšnji vzgoji.

Ko smo dospeli v Rim, je bila seveda naša edina želja videti svetega Očeta. Obiskali smo kardinala Antonellija, ki je bil dober prijatelj mojega veroučitelja v Monakovem.

Pij IX. nas je sprejel v posebni avdienci. Jaz sem bila oblečena v črno svilnato obleko, ravno tako tudi mati. Oče je nosil uniformo, zdravnik pa elegantno črno obleko. Očetovih navodil sem bila že skoraj sita. — Poklekniti je treba, poklekniti — je ponavljal vsaki dve minuti. Ko je napočil svečani trenutek, smo vsi klečali. Nankrat se je zmuznil zdravniku cilinder iz rok in se zakotalil po parketu. Vsa naša svečanost je bila mahoma pri kraju. Papež se je smejal in nas povabil v svojo privatno sobo. Pij IX. je bil zelo ljubezniv in se je zanimal posebno zame.

— S to malo damo bi rad govoril — je rekel — ali bi jo poslali jutri k meni?

Kdo bi popisal veselje mojega očeta in matere! Prihodnji dan sem se odpravila z vzgojiteljico v Vatikan. Papež me je spraševal o verskih resnicah; govorila sva latinsko. — No, ali si se kaj zelo bala? — me je vprašal nazadnje.

— Ne — sem odvrnila odločno, ker se mi je papež že takoj v začetku zelo prikupil.

— To me veseli. Pa še nekaj! Kaj ti je ljubše: ena ura veronauka ali ples? Ko sem bil še mlad, bi gotovo odgovoril da mi je ljubši ples kot izpolnjevanje verskih resnic.

Pri teh besedah so se mu zaiskrile oči, stisnil mi je roko in me blagoslovil.

Papež se je zelo zanimal za našo družino in ji je šel pri vsaki priliki na roko. Hčeri kraljice Napoljske, moje tete, je celo kumoval pri krstu.

DRUGO POGlavJE.

Ko sem bila stara štirinajst let, nas je povabila cesarica na Dunaj. Mojo mater je še posebej pozvala, da naj pripelje tudi mene s seboj. Jaz sem se kar tresla od nestrpnosti, ker sem slišala že toliko o Dunaju in njegovi lepoti.

“Fiziolofka” se je med tem že lepo razvila, in moja mati je začela misliti, če bi ne bilo dobro zamenjati kratkih kril z dolgimi. Moji stariši niso nobene stvari tako sovražili kot nepotreben luksus. Po očetovem mnenju je bila obleka za to, da jo človek obleče, ne pa, da se postavlja ž njo pred svetom. Bralce bo mogoče zanimalo dejstvo, da smo vzele ženske na Dunaj samo troje oblek: jahalno, promenadno in črno družabno obleko.

Črna obleka se mi ni dopadla, ker je bila po starem prikrojena in zame predolga.

— Molči že vendar — me je zmerjal oče. — Kaj zato, če te dela obleka staro, je že vsaj elegantna.

Še danes ne vem, zakaj so mi dali takrat težke gorske čevlje. — Moj Bog, kakšna bom — sem vzdihovala sama pri sebi. — Teta Cissi se mi bo smejala, ker me bo imela za pravcato kmetico.

Slednjič je napočil tisti usodepolni dan, in zapustili smo Monakovo. Pozno zvečer smo dospeli v Penzig, na schoenbrunnsko postajo, kjer nas je že čakala dvorna ekvipaža ter nas odvedla v grad. Tisti večer nismo videli nikogar več. Meni so odkazali bogato opremljeno spalnico.

Naša hišna je bila močna bavarska deklica, ki je govorila skoraj nerazumljiv dialekt in ni imela niti pojma o kaki etiketi. Sicer je bilo pa dobro dekle. Drugo jutro me je precej zgodaj poklicala in me začela opletati. Najprej mi je namazala lase z oljem in jih spletla v dve dolgi kiti. Nato me je oblekla v črno svileno obleko, ki mi je bila veliko predolga.

Ko sem vstopila v sobo, je vzkliknila mati: — Moj Bog, Marija, saj boš še padla. Dajte sem par igel!

Sedeli smo ravno pri zajutrkju, ko je planila v sobo hišna in zaklicala: — Cesarica prihaja! Vrata so se odprla, in na pragu je obstala cesarica v vsej svoji krasoti.

Oče in mati sta ji šla nasproti, meni se je pa v težkih, gorskih čevljih tako polzelo po gladkem parketu, da se nisem upala prestopiti. Cesarica se je zvonko zasmejala: — Toda Marija, v Schoenbrunnu se vendar meseca avgusta ne drsamo! — Ljuba Henrieta — je rekla moji materi, dovoli Mariji iti zmenoj.

Šla sem v njene privatne sobe, kjer so jo čakale hišne. — Prinesite takoj par oblek in nekaj perila, — jim je zapovedala. — Moja nečakinja se bo preoblekla.

Kmalto je bilo na mizi vse polno dragocenih oblek, svilnatega spodnjega perila, steznikov in čevljev. Še nikoli nisem videla takega bogastva.

Ko sem se preoblekla, me je začela teta motriti s kritičnim pogledom. — Takoj zmijte baronici olje z las — je zapovedala hišnam, meni je pa rekla: — Hvala Bogu, sedaj si že vsaj dostojno oblečena. Jutri zjutraj se bova sešli v jahalnici. Radovedna sem, kako jahaš.

Nato me je poljubila in odšla.

Hišne so mi dobro uro zmivale lase in me nato odpeljale v novi obleki k mojim starišem.

Naša bavarska deklica se mi ni mogla dovolj načuditi. Oče se je zavrtel na peti in ni rekel besede, mati je bila pa nekoliko užaljena, ker ima cesarica tako malo spoštovanja do lepe bavarske mode.

Drugi dan okoli devete ure sem odšla v jahalnico, kjer me je že čakala cesarica. Gotovo ji je ugajalo moje jahanje, ker me je povabila za naslednji dan na izprehod v Prater. Potem me je peljala k nekemu krojaču in naročila zame jahalno obleko. Ko sem pomerila še visoki klobuk, je vzkliknila: — Prestara! Ne, Marija, ravno sedaj je dobro zame, če izgledaš kakor otrok! Angleski slamniki ti bo najboljše pristojali. Nikar si ne pusti doma splezati las, ker jih boš imela razpuščene po hrbtu. Ne boj se, marsikaj boš videla, o čemur v Monakovem niti pojma nisi imela.

Ah, kako sem ljubila to krasno žensko, ki je tako skrbela zame! Občarala me je in obvladala mojo fantazijo. V mojih očeh ni bila takrat nikdar cesarica ampak samo teta Cissi. Tako sem jo rada imela, da bi šla zanjo brez premisleka v smrt.

— Čim manj se govori o tvoji zunanosti — je pripomnil oče, ko sem se mu prišla pokazat, — tem boljše je zate. — Cissi ima precej čudne ideje. — Mati je bila nekoliko bolj tolerantna. — Seveda je njena jahalna obleka nekoliko čudno prikrojena — je rekla — toda volji cesarice se vendar ne more ustavljati.

V Prater smo se peljali v dveh ekvipažah. V prvi je sedela cesarica, s svojo dvorno damo, v drugi pa moji stariši in jaz. Vstavili smo se pred malim paviljonom, ki je bil postavljen sredi lepega vrtička. Tam so naju čakali konji. Ko sva zajahali po cesti, so se oči vseh obrnile za nama.

Jaz sem jahala na desni strani; sledil je nama nadkonjar in dva lakaja. Jahalna obleka se je tesno oprijemala cesaričinih udov. Lice ji je rdelo, in njeni rjavi lasje so bili v žarkih jutranjega solnca kakor zlati. Ljudje so obstajali in jaz sem vedela, da ima vsak na ustnicah edino vprašanje: — Kdo je ta deklica? — Sama sebi sem se dopadla in sem bila neskončno srečna.

Pridirjali sva do konca Pratra, kjer so bili cesaričini hlevi. Tam je bilo zbrane veliko gospole, med njo tudi nekaj Madžarov. Cesarica mi je predstavila grofa Nikolaja Esterhazy-ja, mladega, črnookega moža, ki je bil gotovo njen intimni prijatelj.

Nato sva se vrnila nazaj.

Prihodnji večer smo bili povabljeni k družinski pojedini, kjer sem videla v prvič svojega bratranca Rudolfa.

Ko sem stopila v sobo, mi je bilo nekako tesno pri srcu. Mogoče sem že takrat slutila nevarnost! Rudolf me je neprestano gledal, kar me je še bolj razburilo. Sedel mi je ravno nasproti. Čeravno je bil takrat takorekoč še otrok, se mi je zdelo, da ima nekaj možkega na sebi. Lep je bil, pa sem vendar premišlala kateri živali je podo-

ben. Njegov pogled je bil namreč zverinski. Hipoma sem bila na jasnem: Rudolf je podoben volku. Njegove oči so se zelenkasto svetile. Premišljevala sem, če je tudi tako krvoločan kot volk in se pri tem domislila besed, ki mi jih je rekla prejšnji dan cesarica: — Marija, jutri zvečer boš videla Rudolfa. Svarim te pred njim. On je nevaren, če začne koga sovražiti.

Radovedno sem ga opazovala, ko je po očetovem vzgledu navijal brke. Franc Jožef je namreč vsak trenutek posegel v brke, kakor da bi se hotel prepričati, če jih ima še pod nosom.

Po večerji smo šli v Opero. Cesarica mi je posodila krasno diamantno iglo in ko sem sedela v cesarjevi loži, so bile vse oči vprte vame.

Naenkrat sem občutila, da sem silna lačna. Družinska pojedina je bila vse prej kot banket. Med premorom sem rekla očetu, da bi rada kaj jedla. — Če zineš o tem samo še eno besedo, te bom vsekaj za uho — je zasikal skozi zobe. — Še enkrat skušaj biti lačna v Operi! Pa tudi če si, poslušaj godbo in se nasiti z njeno lepoto. Poskušala sem, pa ni šlo.

Dnevi našega bivanja na Dunaju so se bližali koncu.

Vrnili smo se nazaj v Monakovo.

Po preteku nekaj dni sem dobila sledečo brzojavko: — Ljuba Marija! Podarim ti malo kobilu, katero si jahala na Dunaju. Dospela bo s prihodnjim vlakom. — Teta Elizabeta.

Od samega veselja nisem vedela kaj začeti. Prepričana sem bila, da mi cesarica zaupa.

S šestnajstimi leti sem dobila več ženidbenih ponudb. Moj največji oboževalec je bil grof Herbert Bismarck, s katerim so me seznanile moje intimne prijateljice, princezinje Wittgenstein. Lavra, najstarejša, je bila krasna ženska. Ker nisem smatrala Bismarckove ponudbe za resno, je vprašala princezinja Wittgenstein mojo mater, ki je pa ponudbo zavrnila.

Herberta sem še parkrat videla, zadnjič na Dunaju — kot grofica Larish.

V Kissingenu sem dobila pismo od cesarice Elizabete, da namerava odpotovati v Feldafing

pri Posenhofenu. Prosila me je, da naj pridem in pripeljem konje seboj. — Čisto sami bova — mi je pisala — ker me ne bo spremljala nobena dvorna dama.

Ni treba omenjati, da sem se takoj odpravila na pot.

Takrat še nisem cesarice popolnoma razumela. Ljubila sem jo, in pozneje mi je polagoma razodela, kako težko je zanjo življenje, kako sovraži ves sijaj, ki jo obdaja kot avstrijsko cesarico. Nekaj se mi je čudno dozdevalo. Bila je tako rekoč suznja svoje lepote. Oboževala jo je kakor pogan malika in klečala je prednjo na kolenih. Pogled na svoje popolno telo ji je pripravljaj estetični užitek. Vse, kar je kalilo to popolnost se ji je zdelo neumetniško in ogabno. Enkrat mi je pripovedovala, koliko je pretrpela, ko je bila noseča. — Oh, kako strašno je, če je človek star — je zavzdihnila. Kako strašno je, če izprevidi človek, da si ga ne žele več tako, kot so si ga želeli prej. Življenje brez ljubezni bi ne imelo zame nobenega pomena.

Vsako jutro je šla z menoj na izprehod. Potem se je kopala, nato smo se pa podali k zajtrku. Pri zajtrku je bila navzoča moja stara mati, kraljica Napoljska, in vojvoda Karol Theodor z ženo in otroci; iz Monakova je prišla večkrat tudi cesarjeva najstarejša hči, nadvojvodinja Gizela. Rudolfa ni bilo nikdar; no, jaz ga nisem čisto nič pogrešala.

Po zajtrku sem spremila staro mater nazaj v Posenhofen. To je bila častitljiva stara dama, ki ni šla brez svojih dveh malih psičkov nikamor.

Ponavadi sem kosila žnjo, zvečer sem pa jahala s cesarico. Oh, nikdar ne bom pozabila tistih časov. Skupaj sva jahali skozi goste gozdove, po katerih je bilo smrekovih bodic tako nadebelo, da je zaglušil vsak konjski peket. Skupaj sva se zagledali v solnčni zahod in sanjavo opazovali vzhajajoči mesec.

Elizabeta je bila zame kakor bitje iz starih grških časov. Artemida je bila — mrzla, krasna in nedosegljiva. V svoji domišljiji sem jo videla hoditi s psi po goščavi in slediti jelena. Nato sem si

jo predstavljala kot Venero, kopajočo se v mesečini. V tej samoti mi je bila božanstvo iz starodavnih časov.

Nekega dne sva dospeli sredi goščave do malega jezera. Okoliinokoli sama drevesa, črnika-sta gladina se ni ganila. Precej mrzlo je bilo. Tak prostorček je bil za cesarico kakor nalašč. Stopili sva s konja in se približali bregu, kjer je bilo več z mahom pokritih tkal.

— Sediva — je rekla teta — na tem mestu gotovo plešejo po noči vile. Dolgo, dolgo je gledala v temno vodo, potem se je pa obrnila k meni rekoč:

— Ali ljubiš pravljice?

— Zelo, teta.

— Čakaj, ti bom povedala eno. — Nekdaj je živela neka nesrečna kraljica, ki se je bila poročila s kraljem, kateri je vladal dvoje dežel. Dobila sta sina, toda želela sta si še drugega, ki naj bi vladal drugo deželo, lepo in bogato, polno visokih romantičnih gora, neizmernih poljan in skrivnostnih jezer. Toda sina ni bilo. Kraljica je začela zahajati v gozd in posedati ob takih jezerih, kot je tole tukaj. Nekega dne se je pa vzvalovila prej tako mirna površina, iz globine se je vzdignil krasen mož in priplaval pred cesarico.

Vstrašila se ga je, toda on jo je kmalo pomiril.

— Jaz sem duh jezera — je govoril — in več dni sem te neprestano opazoval ko si jokala. Iz tvojih solza so postali biseri, katere imam sedaj jaz v zlati skodeli v svojem kristalnem gradu. Idi z menoj, pozabi na svet in bodi kraljica v mojem kraljestvu. — Mlada kraljica ga je pogledala in globoko zavzdihnila. Kako se je vendar razlikoval od kralja, njenega soproga! Imel je lepo orožje iz zmajevih kril, bil je krasnega, izrazitega obraza in velikih črnih oči, v katerih je gorela ljubezen do kraljice.

— Ne, ne morem iti — je tožila. Komaj je pa izpregovorila te besede, jo je obšla neka čudna omama. Položila mu je glavo na prsi in zaspala. On jo je pa vzdignil v naročje, jezero se je

razdelilo na dvoje, prikazale so se kristalne stopnice, po katerih jo je odnesel v globino. Kraljica se je zavedla v krasnem podvodnem gradu. Kamor je pogledalo oko, sam biser, zlato in draga kovina. Ljubček ji je daroval njene solze-bisere, nabrane na dolge svilnate trakove. Kraljica se je začudila, češ, kedaj sem jih vendar toliko prelila. Toda spomnila se je, da so solze ženske neizčrpljive in so podobne večnim kapljicam časa.

Včasih je posijalo skozi vodo solnce v začaran grad, in ko se je to zgodilo, se je spremenila voda v kri. Ponoči je poljubljal mesec srca mrzlih cvetlic, ki so se odprla le njegovi ljubezni. Nato je preplavila modrikasta svetloba kraljestvo vil.

Ljubke vile so plesale in pele pred ujeto kraljico in krasile njene težke lase z iskrecim akvarinom. Sedela je poleg ljubljenca na zlatem prestolu in spala v njegovem naročju na gredici belih lilij. Toda sčasoma se ji je stožilo po starem svetu in začela je prositi, da naj jo izpusti. Po dolgem prigovarjanju je duh dovolil, vile so jo odnesle na površino in jo položile na travo pod drevjem. Tam jo je poljubljal solnce in lehak vetrič jo je prebudil nazaj v življenje. Vstala je in se vrnila domov.

Po preteku nekaj mesecev je vedela, da bo porodila otroka. Zaželela si je sina, ki naj bi bil podoben vodnemu duhu in naj bi zavladal nad ono krasno deželo, katero je tako ljubila.

Toda sin se ni rodil. Ko so ji položili otroka na prsi, je pritisnila mlada kraljica na srce hčerko, ki je imela ravno take oči kot vodni duh.

— Ali ga je še kedaj videla? — sem vprašala radovedno.

— Zdi se mi, da ne — je odvrnila cesarica — ko boš bolj izkušena, boš mogoče vedela, da pomenja otrok večkrat konec ljubezni.

— Kaj pa je kralj rekel?

— Bil je preponosen, da bi kaj rekel, čeravno je mogoče marsikaj slutil.

In cesarica se je prezirljivo zasmejala.

Molče sva jezdili domov.

V Feldafing je bilo življenje zelo prijetno. Vedno sem bila vesela, če je prišel k nam vojvoda Karol Theodor s svojo drugo soprogo, Marijo Jožefo, ki je bila krasna ženska in nevrjetno razposajena. Zdi se mi, da je bil mož dvanajst let starejši od nje. Posebno rada se je norčevala iz princezinje Gizele, ki jo je v vsaki stvari posnemala. Nekega dne je prišla Marija Jožefa z malo košarico na glavi in rekla Gizeli, da je to najnovejša pariška moda. Ko se je Gizela kar nenkrat poslovila, se Marija Jožefa ni mogla dovolj nasmejati, ker je vedela, da si je šla naročit podobno korbico za pokrivalo.

Marije Jožefe, ki je bila portugalska infantinja se zelo natančno spominjam. Svojemu možu, kateri je bil očesni zdravnik, je pomagala pri pri vseh njegovih operacijah.

Včasih je prišel v Feldafing za par dni tudi cesar. Ta kraj mu ni bil nič kaj posebno priljubljen. Cesar Franc Jožef je uniformo zelo nerad nosil, cesarica ga je pa vedno dražila, da izgleda v civilni obleki ravno tako kot čevljar v nedeljo. Ona ga ni nikdar klicala po imenu, ampak ga je nagovarjala vedno s "ti". — Stopi sem — je rekla vladarju Avstrije, pred katerim se je tresla cela družina, kateri je pošiljal nadvojvode v prognanstvo.

Toda ta "ti" je znal včasih pokazati svoji ženi zobe. Cesarica je govorila vedno tiho in pri tem stiskala ustnice, večkrat je pa držala tudi robec pred usti. To je delala zaradi tega, ker je imela precej slabe zobe in jih je poskušala skriti. Kdor je ni dobro poznal, jo je le z največjo težavo razumel.

Ker sem hotela biti podobna svoji teti, sem jo začela oponašati tudi v govorjenju. — Za božjo voljo, Marija, — mi je rekel nekoč cesar. — Odpri vendar usta, če govorim s teboj, saj so menda zadosti velika. Nikar ne bodi tako afektirana kot tvoja teta Cissi. — Nato ji je zašepetal neko meni nerazumljivo opazko na uho.

Iz Feldafinga je bilo dve uri s konjem do nasprotni strani Starnbergškega jezera, kjer je imel kralj Ludovik enega svojih gradov. Nekega

dne je prosila mene, da naj jo spremim tja, kar sem z veseljem napravila, ker kralja nisem že dolgo časa videla.

Cesarica je šla sama v grad in mi naročila, da naj jo počakam v parku. Ludovik je imel namreč že takrat svoje muhe, in se ga je moralo previdno pripraviti na nepričakovan obisk. Po preteku pol ure je prišel pome strežaj in me odpeljal v grad. Na hodniku sem se pogledala v ogledalo, pa skoraj same sebe nisem spoznala. Bila sem namreč prašna in umazana in grlo mi je bilo izsušeno.

Peljali so me v napol temno sobo, kjer sem zamogla komaj razločiti cesarico in kralja Ludovika poleg nje. Glavo je imel vso obvezano, ker so ga boleli zobje vsled neprestanega zavživanja sladkorja. Na mizi je bilo polno vsakovrstnih steklenic. Ko sem stopila predenj, je zamahnil z roko in ni rekel ničesar. Cesarica mi je zašepetala: — Ne smej se! — nato pa glasno rekla: — Marija, idi v sprejemnico in zapoj kaj iz Lohengrina.

Jaz nisem bila nič kaj posebno vesela, ker sem imela vse zaprašeno grlo in sem vedela, da se bom blamirala. — To bo petje — sem mislila sama pri sebi, ko sem se vsedla k klavirju. Ker nisem imela not, sem pela in igrala večinoma vse napačno. Toda kralj si je želel le male izpremembe, cesarica ni imela pa popolnoma nič posluha. Ničesar nista zapazila.

Ko sem se vrnila, se je cesarica ravno poslavljala od Ludovika, ki je vstal z divana in ji poljubil roko. Toliko, da se nisem na glas zasmejala. Izgledal je res kakor kup nesreče. Bil je največji mož na Bavarskem, toda njegova glava, vsa previta in prevezana, je bila podobna sovini. Ko sem mu poljubila milostno ponudeno roko, bi mi postalo skoraj slabo od duha po kloroformu, klinčkih, kafri in vseh mogočih zdravil za zobe.

Na povratku, naju je prehitela nevihta, in v kratkem času sva bili mokri do kože. Zavetja sva si poiskali v mali slamnati koči, kjer je stanovala stara žena, ki je bila, kot sem zvedela pozneje, vdova po nekem ribiču. Cesarica jo je vprašala, če stanuje sama tukaj. Starka je ni poznala.

— Da, — je odvrnila — toda sina pričakujem.

— Kje je Vaš sin?

— že sedem let leži v jezeru.

S teto sva se spogledali in mene je zazeblo pri srcu. Zunaj je grmelo in se bliskalo.

— Vrnil se bo — je rekla starka, in pri teh besedah je veter z vso silo pljusknil dež v okna, da so šipe zazvenejele — vrnil se bo!

— Kdaj?

— Kadar se bo Bogu zljubilo. Njegov prostor bo pa zavzel nekdo drugi, ki ne stanuje daleč od te hiše.

Elizabeta ni vpraševala naprej. Pozneje mi je večkrat rekla, da je imela starka nekaj proroškega duha v sebi. Prerokovanje se je tikalo Ludovikove smrti. Ko sem hotela na cesaričino povelje izročiti starki cekin, ga ni vzela, ker ni poznala vrednosti denarja. Spustila sem ga ji v žep, nakar sva odšli.

Vreme se je zjasnilo, nad jezerom se je razprostirala mavrica.

— Sedaj bova srečni, ker vidiva mavrico — je pripomnila babjeverna teta.

Naslednji dan je poslal Ludovik cesarici krasno cvetlično košarico, zame je bil pridejan šopek jasmína. Na listku so bile zapisane sledeče tri besede: — Za malo pevko.

— Ali veš, kaj mi je rekel Ludovik o tebi? — me je vprašala cesarica. — Zdi se mu, da si podobna teti Zofiji.* Oh, še sedaj jo ni pozabil.

TRETJE POGlavJE.

Slednjič smo se morali odpraviti iz Felddinga. Pri slovesu mi je rekla teta, da ji v vseh ozirih ugajam in da me bo povabila meseca septembra na grad Gődölo.

Meseca septembra sem odpotovala s svojimi stariši v Gődölo. Iz Pešte smo se vozili s po-

* Vojvodinja d' Alencon.

sebnim vlakom. Jaz sem bila večji del voznje pri konjih, ker jih ni mogel razen mene skoraj nikdo pomiriti.

Na kolodvoru nas je pričakovala cesarica na konju. Še danes jo vidim v vsej njeni zmagujoči lepoti pod modrim jesenskim nebom. Mene je bila navidez še bolj vesela, kot mojega očeta in matere; takoj sem zapazila, da jima ni nič kaj posebno prav.

Gödöllő je lovski grad na Ogrskem, last avstrijskega cesarja Franca Jožefa. Hiša je veliko, dolgo in nizko poslopje, s kupulastimi stolpi. Okoliinokoli raste grmičevje, v daljavi se pa razprostirajo velikanski gozdovi. Elizabeta nas je peljala sama v svoje sobe, večerjati pa ni hotela z nami. Šele prihodnji dan sem jo videla, ko me me je izrecno povabila, da naj grem k njej.

Voščila mi je dobro jutro in rekla, da naj sedem. — No, Marija, ali nisem držala svoje obljube? Ali se še spominjaš najinega slovesa v Feldafingu?

— Kako bi vendar pozabila na ta trenutek? — sem vzkliknila.

Ona se je smehljala. — Sklenila sem, da boš vedno v moji bližini. Tvoj oče je moj najljubši brat, pa tudi tvojo mater imam zelo rada. Zate bom napravila vse, kar bo v moji moči. Toda služba pri meni ni lahka, Marija. V sorodstvu sva si in to je zadostna vez. Nikdar ne smeš pomisliti, da sem jaz avstrijska cesarica. Zate bom vedno teta Cissi, ti pa zame ljuba, mala Marija, ki me je videla jokati, pa me ni izdala.

Stisnila mi je roko in nadaljevala: — Pazi na moje besede, otrok. Ene stvari se moraš naučiti v Gödöllő. Biti moraš slepa in gluha za vse, kar vidiš in slišiš. Tvoji odgovori naj bodo na vsa vprašanja: "da", "ne" in "ne vem". Svarim te pred dvorno damo grofico F . . . , ker se mi zdi, da je špionka.

— Dokler se ne bo začel lov, boš opoldan in zvečer jedla z Valerijo; ona te ljubi in mislim, da ji boš ljubezen vračala. Upam, da te niso prestrašile moje besede, Marija. Ne boj se, razve-

drila bo dosti. Sedaj pa idi z menoj, da ti razkažem "Gödöllő."

Najprej me je peljala v svoj mali privatni cirkus, ki je bil ravno tako urejen kot so veliki. Zdi se mi, da ima cela naša družina neko posebno veselje do cirkusov. Moj stari oče, vojvoda Maksimiljan, je imel svoj cirkus v Monakovem, v katerem je včasih celo sam nastopal. V Gödöllő je bil cirkuški ravnatelj in precej dobro izvežbanih konj — same plemenite živali.

Tisti dan, ko se je začel lov, sva vstali s te to že ob petih zjutraj in se odpeljali na določeno mesto. Tam je že čakal grof Nikolaj Esterhazy, vodja lova, ki je stanoval v Megyaru, blizu Gödöllő. Cesarici se je spoštljivo priklonil, mene je pa začuden opazoval.

— No, baronica — je rekel naposled — ali se še spominjate najinega srečanja pred par leti?

Takoj sem se spomnila na črnookega jezdeca. Ker me je pa tako čudno gledal, sem hladno odvrnila: — Ljudi, ki tako bulijo vame, kot Vi, nikdar ne pozabim. On se je nasmehnil in nekaj zašepetal Elizabeti na uho. Tudi ona se je smehljala. Kmalo nato nas je obkolila gruča gospodov, ki so imeli vsi edino željo, da bi se čim bolj približali cesarici. Med njimi je bil tudi Aristides Baltazzi in šarmantni grof Elemer Batthyany, sin znamenitega vodje v ogrski revoluciji. Njegovega očeta, grofa Ludovika Batthyanya, je bil obsodil cesar na smrt, pa je ušel rablju na ta način, da se je zastrupil v ječi. Udova je od sina zahtevala, da ji je prisegel, da ne bo nikdar govoril s cesarjem Francem Jožefom.

Cesarica se je za Batthyanya zelo zanimala, ker je znana stvar, da je bila velika prijateljica ogrskih revolucionarjev.

Mladi grof je držal svojo obljubo, in čeravno je bil cesar Franc Jožef večkrat na lovu, ni nikdar govoril žnjim. Grof Elemer je bil najlepši možki, kar sem jih kedaj videla. Bil je vedno nekoliko otožen, in ravno ta otožnost je še povečala njegovo lepoto. Z menoj je bil izvanredno prijazen, zato sem bila pa najrajši v njegovi

družbi. Večkrat sva jahala na izprehod, in tako se je zgodilo, da je postala iz prijateljstva ljubezen. Nekega jutra, ko sva bila sama, me je prosil za roko. Odgovoriti mu nisem mogla nič jasnega, ker sem se spomnila obljube, zadane cesarici. Rekla sem mu čisto enostavno: — Ne vem.

Elizabeta je kmalo zvedela za mojo skrivnost in me je že na povratku domov vprašala: — Kako se ti kaj dopade grof Elemer?

— Zelo lep je — sem zajecala.

— Ali bi se poročila ž njim?

— Oh, teta Cissi, na to ne morem tako hitro odgovoriti.

— Meni se zdi, da bi bila to dobra partija zate. Najprej se mora seveda spoprijazniti s cesarjem, drugače ne bo nič. Še nekaj, Marija. Kot mož bi te Elemer bridko razočaral.

— Zakaj?

— Ne vprašuj. Če bi se poročila ž njim, bi že vedela zakaj.

Pri neki priliki sem povedala grofu Esterhazy-u, kaj mi je rekla cesarica in ga vprašala, če ve kaj posebnega iz Elemerjeve preteklosti.

Grof se je skrivnostno nasmehnil. — Baronica, njegova preteklost je čista, vzrok, da ga Vam je teta odsvetovala je ta, ker ni popolnoma zdrav. — Nato je čisto resno nadaljeval: — Vaša teta je egoistinja in Vas hoče imeti samo zase. V slučaju, da bi jaz zaprosil za Vašo roko, bi Vas gotovo svarila pred menoj.

Lov je bil trikrat na teden. Oh, kako je bilo krasno! Ko je Elizabeta jahala, je bila vzor lepote. Lase je imela spletene v težkih kitah okoli glave, pri ježi je nosila vedno cilinder. Obleka ji je pristojala kot da bi bila vlita. Človeku se je zdelo, da ji jo je krojač na životu delal. Imela je visoke čizme z malimi ostrogami in trojne rokavice.

Predno je šla na lov, je jedla neko čudno juho; goveje meso, kuretnino, meso od srne, vse je bilo namešano v njej. Pri tem je spila dva kozarca vina.

V jahanju ni cesarice nikdo prekosil. Konje je zelo ljubila; če je prišla zvečer še tako utruje-

na domov, jih je šla napajat. Včasih sva prebili dolge ure v hlevih.

Če ni bilo lova, je jahala s cesarjem na izprehod. Z menoj je bil zelo prijazen, in mislim, da je bil takrat veliko bolj domač kot je danes.

Parkrat je bil name jezen. Nekdaj smo dospeli do precej širokega jarka. Jaz sem ga preskočila prva in takoj obstala, misleč, da mi bo cesar sledil, toda on je ostal na drugi strani. Pozneje mi je povedala cesarica, da mu ni bilo prav.

— Zakaj vendar? — sem mu rekla — saj sem vedela, da je jarek za Vaše Veličanstvo preširok. — Čelo se mu je stemnilo, in ni odgovoril.

Meni se zdi, da je cesar le zaradi svojega dobrosrčnega obraza priljubljen pri ljudstvu. Samo svojemu obrazu se mora zahvaliti, da mu še sedaj pravijo ljudje "ljubi stari gospod", "prijazni stari gospod" itd.

Nekega dne me je srečal grof Esterhazy in mi rekel kar naravnost, brez ovinkov: — Škoda, baronica, da ste bili tako vzrejeni. Toda če si izberete pravega moža, se lahko še vse popravi.

— No, grof, imenujte mi ga!

— Pred Vami stoji — je odvrnil resno. — Marija, jaz Vas ljubim in želim postati Vaš soprog. Srečnejši boste, če postanete moja žena, kot pa da bi ostali Elizabetina zaupnica. Ne zahtevam takojšnjega odgovora — premislite prej. Samo nekaj Vas prosim: ne vprašujte cesarice za svet. Prosim Vas, Marija, samo tega ne.

Zvečer sem ji seveda vse povedala. — Kaj naj mu odgovorim, teta? — sem jo vprašala.

— O..... reci mu, karkoli hočeš. — Videla sem, da je zelo slabe volje, in zato sem bila vesela, ko mi je rekla "lahko noč".

Ko sem ležala v postelji in premišljala, kaj naj odgovorim snubaču, so se vrata moje spalnice odprla, in vstopila je cesarica s svetilko v roki. Oblečena je bila čisto v belo obeleko, lasje so jo obdajali kot težak plašč, in njene oči so bile podobne panterjevim. Zdela se mi je tako

čudna, da sem se od strahu stresla po celem životu.

— Ali spiš, Marija?

— Ne, teta Cissi.

— Sedi na posteljo in dobro pazi na moje besede.

Jaz sem ubogala, nakar je nadaljevala z mrzlim glasom:

— Povedati ti moram, da ima grof Esterhazy razmerje z neko omoženo žensko, katero ljubim. Ali boš sprejela njegovo ponudbo? Govori.

Takrat sicer še nisem poznala dosti življenja, toda toliko se mi je zdelo, da bi ostalo presneto veliko mladih deklet samic, če bi smatrale razmerje svojega ljubimca s kako omoženo žensko za nepremostljivo zapreko. Pogled cesarice mi je povedal dovolj: grofa ne bom smela vzeti za moža.

— No, Marija, zakaj molčiš?

— Oh, saj ga ne bom vzela — sem zamrmrala, skrila obraz v blazino in zaihtela.

Ko sem grofa zatem vprvič videla, sem mu kar na kratko povedala, da ga nočem.

— Saj sem vedel, da boste govorili prej s cesarico, predno mi boste dali odgovor.

Tistikrat je prišel cesarja obiskat kapitan William Middleton. Cesarica ni mogla skriti simpatij do tega škota, s katerim se je seznanila pri neki priliki na Irskem. Vsi smo ga ljubili, čeravno je bil "Rdečeglavec" (imel je namreč rdeče lase) vse prej kakor pa lep. Bil je izboren družabnik; v njegovi družbi ni mogel nikdo ostati resen.

Spominjam se še prav dobro, ko je bil vprvič v Budimpešti. Rekel je, da bi si rad ogledal mesto, vsled česar mu je odločila cesarica nekega dvorjana, ki naj bi mu vse razkazal ni ga dopeljal zopet nazaj. Lahko si mislite, kako smo se začudili, ko se je vrnil dvorjan brez "Rdečeglavca" nazaj. Dvorjan je rekel, da ga je kapitan za nekaj časa odslovil, češ, da se sestaneta pozneje v kazini. Mislili smo, da se mu je prigodilo kaj hudega, vsled česar nismo mogli zatisniti celo roč očesa. Proti jutru je dospela brzozavka, da

se kapitan nahaja na policijski stražnici v Budimpešti. Pozneje se je doznalo, da je srečal "Rdečeglavec" na cesti neko krasno žensko, ki ga je povabila v svoje stanovanje. Kmalo je sprevidel, da je bila dama prava ptica, ki ga je okradla do zadnjega vinarja.

Cesarica se je nekaj časa zelo jezila, slednjič mu je pa morala odpustiti, ker je hodil okoli nje kakor maček okoli vrele kaše. Večkrat me je prepustila svojemu konjarju in odjahala s kapitanom sama na izprehod.

O tem je slišal tudi grof Esterhazy in me vprašal, če je resnica.

— Kaj vendar mislite — sem mu rekla — če jahamo kam, jahamo vsi trije skupaj.

Pogledal me je pomilovalno rekoč: — škoda za Vas, da se že sedaj potapljate v te intrige kakor raca v vodo. Baronica, vrnite se nazaj v Monakovo, če ne, Vas bodo čisto skvarili. To je moj svet.

Mogoče nisem bila še nikdar tako jezna kot sedaj. Kdo je dal gorofu pravico, da tako govori. Edina teta mi je smela kaj reči, drugače pa nikdo. Ona je bila moja sodnica in svetovalka.

Ko sem ji ponovila grofove besede, se je prezirljivo zasmejala. — No, potem pa res nisi tako neumna kot izgledaš. To je bil navsezadnje poklon, katerega se da na več načinov izreči.

Popoldneva, ko je kapitan Middleton zapustil Gödöllő, ne bom nikdar pozabila.

Cesarica, ki je celo jutro jokala, mi je zapovedala ostati v sobi poleg njenega boudoira, če pride "Rdečeglavec" po slovo. Cesaričina soba je imela dvoje vrat. Ena so vodila v spalnico madame Ferenzy, druga pa v sobo, kjer sem sedela.

Skoraj sem se že naveličala čakati, ko je nenkrat vstopila moja teta v lahki jutranji obleki in mi namignila, naj ostanem mirna. Vsa objokana je zašepetala: — Poglej, Marija, kdo je pri vratih. Jaz ne sprejemem nikogar. Na vrata, ki so vodila na hodnik, je nekdo potrkal.

— Kdo je? — sem vprašala.

— Cesar — je odgovoril zamolkel glas — ali smem notri?

— O, Veličanstvo, — sem zajecala — škoda da Vas teta ne more sprejeti. Ravnokar si pomerja svojo jahalno obleko.

— Pridem pozneje — je odvrnil in odšel.

Zvečer je bila teta potrta. Mene je pohvalila, da sem izvrstno napravila, ko sem tako na lepem odpravila cesarja. — Hvaležna sem ti, da nikdo ne ve, da sem jokala.

S cesarico sva večkrat prav daleč jahali, in jaz sem se morala semtertja preobleči za dečka, kar je storila tudi ona. Še sedaj se spominjam, kako me je bilo sram, ko sem si vprvič oblekla možke hlače. Cesarica je mislila, da za to razposajenost ni nikdo vedel, v resnici so pa vsi govorili o tem. Zdi se mi, da samo cesar Franc Jožef ni vedel ničesar.

V Gödöllö je prišel na lov prestolonaslednik. Takrat je bil star osemnajst let in zelo zabaven, če se mu je zdelo. Toda jaz ga že takrat nisem mogla trpeti, vsled česar sva se večkrat sprla. Nekega dne me je dražil z grofom Elemerjem. — Sem so te privedli, kaj ne, da bi se poročila z lepo, krotko živalico, ki je čisto po maminem okusu. Mala neumna Marija, ne daj se vendar tako hitro ukloniti.

Dokler časa nisem namenjena tebi, še prav nič ne škodi — sem mu odvrnila.

— Poslušaj, ti si vedno skupaj z mojo materjo. Povej mi vendar, kaj dela.

— Jaz ne vem ničesar. — Ko sem pozneje povedala cesarici, kako je njen sin radoveden, je rekla: — On je slab otrok, čuvaj se ga.

Čeravno je žalostno, moram vseeno pojasniti, da se mati in sin nista mogla trpeti. Cesarica je večkrat rekla, da je le po naključju postala Rudolfova mati. Vse, kar so pisali ljudje o njegovi ljubezni do cesarice, je izmišljeno. Moja teta ni poznala materinske ljubezni, samo Valerieja je delala izjemo. Prepričana je bila, da jo otroci napravljajo staro, in nič jo ni bolj razjezilo, kat če ji je rekel kedo, da so že dorasli. —

Jaz hočem ostati vedno mlada — mi je rekla skoraj pri vsaki priliki.

Naslednji dan je bil Rudolf zelo predrzen. Popoldan sva jahala z grofom Elemerjem skupaj. Ko je naju zagledal, je pridirjal mimo in se zaničljivo zakrohotal. Pozneje sem ga srečala pred hlevom in vprašala: — Zakaj si se smejal, Rudolf?

— Zakaj sem se smejal? Ker se mi zde neumna zaljubljena dekleta. Elizabeta T..... hrepeni ravno tako po meni, kot ti po svojem Elemerju. Neumna goska misli, da sem zaljubljen vanjo. Zato pa tudi lahko storim žnjo, karkoli hočem.

— Zakaj se hvališ, lažnjivec! — sem vzkliknila.

— Tako. No, poglej! — Iz žepa je potegnil listnico in mi pokazal fotografijo Elizabete T...; na zadnji strani je bilo zapisanih par ljubeznjivih besed.

— Daj mi sliko — sem zapovedala. — Tak neznačajnej kot si Ti, ni vreden, da bi jo nosil seboj.

— Nikar toliko ne govori. Elizabeta ni nič boljša od drugih mladih deklet.

Nisem se mogla več premagovati. Pozabila sem, da je prestolonaslednik in sem ga prav pošteno oklofotala.

Rudolf se je sklonil in siknil skozi zobe: — Čakaj, tega ne bom tako zlepa pozabil.

Pri večerji sem povedala cesarici vse, kar se je zgodilo. — Malo nepremišljeno si napravila — je rekla — Rudolf je namreč nevaren sovražnik.

ČETRTO POGLAVJE.

Dnevi, ki sem jih preživela v Gödöllő, so bili polni sreče. Včasih sva večerjali s cesarico sami, včasih sta bila pa navzoča tudi mala Vale-rija in cesar.

V Gödöllő je prišel tudi "stric Nando"; ta-

ko smo namreč imenovali v družini nadvojvodo Ferdinanda Toskanskega. Vedno je igral dvornega norca, samo da bi razvedril cesarja; skoraj vselej se mu je posrečilo. Cesarici ni posebno ugaljal. Zdi se mi, da je nekoliko gledal za mojo materjo, ker ji je parkrat pol resno pol v šali rekel, da naj ga poljubi. Moja mati se je zaničljivo nasmehnila in odvrnila: — Poljubila bi Vas že, pa ste nekoliko pregrdi.

Cesarica je nadela nadvojvodi ime "Nabiralec biserov". Imel je namreč precej sinov in hčera, katerih je bil boter cesar Franc Jožef. Vsakemu je pa dal v dar zapestnico z biseri. — "Nabiralec biserov" — je rekla včasih cesarica — bo pa kmalo imel popolno zbirko.

Ko sva sedeli po večerji skupaj, si je razpletla lase in jih spustila po ramenih.

Za negovanje obraza ni imela nobene stalne metode. Včasih se je namazala zvečer samo z navadno kremo, semtertja je pa tudi spala z neko čudno masko na obrazu, ki je bila znotraj obdana s telečjim mesom. Poleti si je mazala obraz z zmastenimi jagodami.

Skoraj vsak teden se je kopala v laškem olju, ki je po njenem mnenju dajalo telesu veliko prožnost. Enkrat bi se bila kmalo grozno opekla, ker je bilo olje prevroče. Po noči je imela skoraj vedno na bokih mrzle obrisače, da bi ostala vitka. Z istim namenom je tudi spila šest do sedem močno osoljenih beljakov.

Ženska, ki jo je česala, je nosila rokavice, katerih ni, kot pravijo, še celo po noči smela odložiti. Nohte je morala imeti na kratko pristrižene, prstanov ji sploh ni bilo dovoljeno nositi.

Cesarica je nosila rada male, tesno se oprimajoče srajce. Poleti je imela hlače iz svilnatega trikota, pozimi pa iz mehkega usnja. Njeni stezniki so bili pariški fabrikat. Svilnate nogavice je naročala od londonske firme Swears & Wells.

Njeno perilo je bilo krasno in neke posebne vrste. Nočne srajce so bile navadne, toda vse prešite s svilnatimi trakovi. Spodnjih kril ni nosila. Ko se je hodila poleti zgodaj zjutraj izprehajat, si je na boso nogo obula čevlje in oblekla oble-

ko neposredno na nago telo. Pri teh promenadah tudi klobuka ni mogla trpeti. Solnčniki, ki jih je nosila, so bili veliki, okorni, zelo neelegantni in težki. Poleti in pozimi se je skoraj vsak dan izprehajala po pet ur. Bila je tako utrjena, da je zamogla iti neprenehoma po devet ur, ne da bi se utrudila.

Spala je na čisto navadni postelji z železnimi stranicami, katero je imela povsod, kamor se je preselila. Za dragoceni nakit se ni menila veliko, čeravno si ga je ob večjih slavnosti nadela. Na prstu ni imela nikdar nobenega prstana, ampak jih je nosila na verižici okoli vrata.

Pri svojem krojaču je preživela ure in ure. Jahalne obleke je pomerjala sedeča na velikem lesenem konju nasproti ogledala. — Ljudje hočejo, da sem vedno lepa in elegantna — je rekla večkrat. Razen mene se zna okusno obleči edino le princezinja Valeška.

Nekega dne je prišel k nam nov gost. Mojo pozornost je obrnila nase krasna ženska, baronica Vetsera, mati Marije Vetsere, katere ime je nerazdružljivo zvezano s tragedijo v Meyerlingu. Spremljala sta jo njena dva brata Aristides in Hector Baltazzi. Baronico mi je predstavila teta sama, kar stoji v ostrem nasprotju s trditvijo, da sem se šele po svoji možitvi seznanila ž njo.

Cesarica mi je pripovedovala o baroničinih ljubavnih spletkah in namignila, da je Rudolf smrtno zaljubljen vanjo.

Takrat je sklenila odpotovati v Prago. Jaz sem jo spremljala. Ob osmih zvečer sva zapustili Gödöllő in se odpeljali s posebnim vlakom, ki je obstajal samo iz štirih vozov. V prvem je bila moja spalnica, v drugem salon, v tretjem cesarčina spalnica, četrti je bil pa odrejen za služabnike.

Pri večerji sem spila malo preveč močnega bavarskega piva, vsled česar me je poslala cesarica v posteljo.

Pri prihodu v Pardubice je naju čakalo veliko češkega plemstva. Predstavljanja ni bilo ne konca ne kraja, kar je posebno teto grozno jezi-

lo. Slednjič sva vendarle stopili nazaj v vlak in se odpeljali v Kladrub.

Tisto noč sem spala v zakristiji male cerkvice, zjutraj sva se pa vrnili s teto v Pardubice. Tam so me predstavili knezu Fuerstenbergu, ki je vodil lov. Kneginja je bila svoj čas Elizabetina zaupnica, odkar so se pa zaradi neke malenkosti sprli, se skoraj nista več pogledali.

Obiskali smo tudi kneza Auersperga in pri njem sem vprvič videla družino Larish. Moj bodoči mož, grof Juri, je bil takrat še mlad, plašen poročnik, precej upadlega obraza.

Tistega večera je šla teta že ob osmih zvečer spat. Zgodaj zjutraj me je zbudilo ptičje petje. Oblekla sem jahalno obleko in oddirjala na izprehod.

Blizu mesta sem srečala grofa Esterhazy-a, ki je sam jahal.

Na moj prijazni pozdrav je odgovoril precej neprijazno: — No prav, da jahate sami, baronica. Čudim se Vam, ker ste tako izborna cesaričina spremljevalka.

— Hvala — sem mu odvrnila — pazite, da Vaš konj ne dobi nahoda. — Po teh besedah sem ga zapustila.

Teti sem seveda vse povedala, ona se pa ni mogla jenjati smejati.

— Zakaj me vendar zasleduje ta vsiljivi človek?

— Oh, Marija, ko je pa vendar tako lep.

Po kosilu smo se odpeljali v grad kneza Kin-sky-a, kjer je že pričakovala cesarico družba. Peljali so naju z velikimi ceremonijami v veliko dvorano, in tam sem s ponosom spoznala, da vse te stvari niso namenjene samo cesarici ampak tudi meni.

Sedela sem poleg grofa Larisha in prišla do zaključka, da ni nikjer na svetu bolj dolgočasnega in obupanega možkega kot on. Proti večeru sva si s cesarico ogledali hleve, pohvalili malo, malo pogrājali in odšli.

Domov grede me je vprašala cesarica: — Kako se Ti zdi Juri Larish?

— Zdi se mi, da je sam s seboj nezadovoljen.

— Juri je nečak starega grofa Larisha, stariši so mu že pomrli. Njegova mati je bila lepoticica Helena Stirbey, njen oče je umrl v norišnici. Vzgajal ga je stric Ivan Larish in po mojem mnenju ga ni vzgojil dobro. Juri ima dve sestri — Yetto, ki je poročila svojega bratranca Henrika, in Mici, ki je še skoraj otrok. To je toraj cela družinska kronika.

Po kratkem odmoru je nadaljevala: — Ljubica, kmalo se boš morala poročiti. Jaz bi bila namreč na vsakega možkega, kojega bi ljubila bolj kot mene, grozno ljubosumna. Zategadelj pa mislim, da bi bil ta Larish še najbolj pripraven zate. Poslušaj moj svet in vzemi ga.

— Toda, teta Cissi — kako naj vendar živim s tako pokveko! — sem vzkliknila.

— Ne boj se, možkih boš imela na razpolago kolikor koli jih boš hotela. Toraj otrok, premisli dobro mojo ponudbo. Če se ti zdi ta zakon količkaj mogoč, se lahko zveže že v prihodnji seziji.

Ker je cesarica hotela na vsak način obiskati staro cesarico Marijo Ano v Hradčanih, sva odpotovali v Prago. Teta me je opozorila, da naj se dostojno obnašam, ko bova videli v Hradčanih plemenite dame iz redu svete Elizabete. Namen tega reda je pripraviti samskim damam brezskrbno življenje. Načelovati mu mora vedno kaka kneginja, ki ima tudi pravico kronati češko kraljico.

Stopila sva iz ekvipaže in odšli skozi vrata po dolgem hodniku. V sprejemnici naju je pričakovalo več starih dam, izmed katerih je ena skočila k meni in mi poljubila roko.

Teta Cissi je takoj obiskala cesarico Marijo Ano, in tako se je zgodilo, da sem zvečer sama jedla v velikem, temnem prostoru.

Naenkrat vstopi cesarica z neko staro veliko žensko, — cesarico Marijo. Še sedaj se dobro spominjam, ko je govorila: — Lahko noč, nikar ne sanjaj o starih ženskah; one pomenijo nesrečo.

Čeravno nisem sanjala o starih ženskah, sem bila vendar drugi dan žalostna. Iz Pardubic je namreč dospela brzjavka, da je zapadel sneg; z

lovskimi načrti je bilo toraj pri kraju. Vrnili sva se v Budimpešto, se poslovili od razočaranih kavalirjev in se odpeljali s posebnim vlakom v Gödöllő.

Božične praznike sem preživela pri cesarici. Slavnost se je vršila za slavnostjo, in bilo je prav prijetno, ker so bili dnevi lepi. V veliki sobi so stala tri božična drevesca, obložena z darovi. Rudolf in jaz sva si delila mizo, ki je bila polna bonbonov. Ker sva se vedno prepirala, sva se seveda tudi pri tej priliki sprla.

Cesar mi je podaril krasen križec, okrašen z diamanti, nekaj krasnih zapestnic in kitajskih pahljač.

Od tete Cissi sem dobila par sijajnih oblek, delo izvrstnega dunajskega krojača. Skoraj najbolj mi je pa še ugajal album s fotografijami najboljših lovcev, ki so bili zadnje leto v Gödöllő.

Po Božiču sem se vrnila nazaj v Monakovo. Iskat me je prišel očetov adjutant in vzgojiteljica. Prenočevali smo na Dunaju.

Precej časa je minilo od onega trenutka, ko sem zapustila domovino. Čutila sem, da sem se zelo spremenila in vedela sem, da ne bom nikdar več tista vesela in odkritosrčna Marija kot sem bila včasih. Cesarica me je čisto podjarmila. Zaveš, da sem sedaj daleč od nje, me je bolela; moja edina želja je bila, videti prejkomogoče svoj ideal.

Meseca januarja sem bila prvič na plesu. Moja krasna, čipkasta obleka je bila cesaričin dar. Ko sem jo oblekla, sem zajokala. Mogoče me je hotela cesarica samo skušati? Mogoče je mislila, da se bom sama vrnila k njej? Naenkrat sem se spomnila besed, ki mi jih je rekla na povratku od kneza Kinsky-a. Po dolgem premišljevanju sem sklenila, da ji bom mogoče veliko več koristila kot grofica Larish, kakor pa kot mala neizkušena Marija.

Tisto leto sem se sestala žnjo v Feldafingu, toda spremljala jo je grofica Festetics. Govorila je o moji možitvi; jaz sem bila tako pod njenim

vplivom, da bi se poročila s samim vragom, če bi mi ga ponujala.

— Veš kaj? Spremi grofico v Solzo in ostani teden dni pri Larishevih — mi je rekla. — Potem se lahko vrnete obe skupaj nazaj v Gödöllő.

Z grofico Festetics sva ostali dva dni na Dunaju. V Solzo so me sprejeli z največjim veseljem.

Juri se mi je zdel silno suhoparen in dolgočasen človek, no, saj je bil tudi v resnici. — Toda — sem si mislila — koliko je takih žensk, ki se poroče z idealom? Malo ali pa nič. Navsezadnje pa tudi ni prav, če je v zakonu preveč ljubezni. Kjer je ljubezen, je ljubosumnost, in kjer je ljubosumnost, so težave.

Konečno je boljše, da se imata dva rada kot da bi se ljubila.

Grof Henrik Larish, Jurjev stric, mi je zelo ugajal. — Vem, — je rekel, — da je cesaričina želja, da bi se vzela Vi in moj nečak. Povem Vam pa vnaprej, da tak zakon ne bo srečen. Juri je čuden človek in nima prav veliko v glavi.

— Teta Cissi hoče tako — sem vztrajala trdovratno. — Njena želja je meni povelje.

Drugi dan me je naprosil Juri za roko, in jaz sem mu dala dovoljen odgovor. Ko me je poljubil sem zajokala, ker sem se spomnila cesaričinih besed: — Pri meni ni lahka služba! — Ah, da, že takrat sem občutila to v polni meri.

Gödöllő sem se vrnila kot nevesta grofa Larisha.

Tudi moji stariši so prišli. Za poroko je prekrbela vse teta Cissi. Cesar Franc Jožef mi je poslal krasno poročno obleko, teta mi je pa podarila zapestnico z biseri. Vse mi je čestitalo in pošiljalo darove. Samo eden ne.

To je bil grof Nikolaj Esterhazy, katerega sem nekega dne srečala samega. Prezirljivo in zaničevalno me je pogledal ter rekel:

— Baronica, jaz Vam ne morem voščiti sreče. Deklet, ki se prodajo zverženi opici, ne spoštujem.

To so bile zadnje besede, ki jih je sprego-

voril z menoj. Pozneje me je večkrat videl, pa se ni niti zmenil zame.

Na predvečer moje poroke je priredila teta soarejo. Na stopnicah sem srečala prestolonaslednika Rudolfa.

— Nekaj imam zate, počakaj! — V roko mi je stisnil mal etui. — “Odpri”, je pristavil, “in povej, če Ti je všeč?”

Odprla sem etui, v katerem je bila broška z velikim črnim biserom. Močno sem se prestrašila, ker sem se vedno bala nositi črne bisere.

— “Kaj si res tako praznoverna kakor mati?” me je vprašal nečak. “Moja preljuba Marija, celo življenje boš nesrečna radi te neumne moštve. Prepričan sem, da tudi sama veš. Gotovo delaš po materinem navodilu.

Rudolf je tako resno govoril, da mu nisem mogla oporekati.

— Sedaj je prepozno — sem zavzdihnila.

Pri soareji so se zbrali povabljeni gosti. Med njimi sta bila grof in grofica Andrassy s hčerko Eleonoro, kneza Kinsky in Auersperg; za poročni priči sta bili določeni Finchi in Mici Larish.

Stric Nando je bil seveda tudi zraven. Družinske slavnosti je kaj rad posečal, ker je pri takih prilikah vedno dovolj in dobrega za jesti. Mala Valerija me je neprestano objemala pa tudi cesarica je bila izvanredno prijazna z menoj. Pri vsem tem sem pa vseeno želela, da bi se nenadoma prebudila in sprevidela, da je bilo vse skupaj le neumen sen.

Napočil je poročni dan, dan, ko sem začela v drugačni luči spoznavati življenje. Bilo je 20. oktobra leta 1877. Ni mi bilo dano, da bi se poročila spomladi. Nisem bila nevesta poletja, ki gre po preprogi, posuti s cvetjem in jo obdaja od vseh strani ljubezen. Moja poroka je bila v mesecu, kateri pritisne pečat hiranja na zadnje rdečaste liste in jih odtrga z drevja. Mene ni ogrevalo poletno solnce. To je bil letni čas poslavljaajočih se nad.

Skoraj mehanično sem oblekla svilnato poročno obleko in si zataknila šopek oranžnih cvetk

v lase. Pajčolan sem imela pritrjen z diamantno iglo; izgledala sem kot mlada, srečna nevesta.

Poročil naju je neki ogrski škof v privatni kapelici grada Gödölő. Poroki je sledila bogata večerja, pri kateri je imel prvo in glavno besedo stroc Nando. Moja obleka je bila tako ozka, da si nisem upala ničesar jesti. S kakšno zadovoljnostjo bi oblekla jahalne hlače. Slednjič je prišel čas odhoda. Cesar me je poljubil in mi želel obilo sreče. Ko sem se poslovila od vseh, je stopila predme teta Cissi; bila je bleda, toda angeljsko lepa. Skoraj celo minuto sva se držali v objemu in se nisva nič menili za navzoče.

Cesarica je bridko jokala. Mogoče je sprevidela, da ni bilo prav, ker mi je nasvetovala grofa Larisha. Ne vem, toda dobro bi se mi zdelo, če bi bilo tako . . .

PETO POGLAVJE.

Medene tedne sva preživeli v Parizu. Moje poročno potovanje ni bilo begvekaj veselo in prijetno, pa kaj se hoče. Prepričana sem bila, da mora biti tako. Z grofom Larischem sem se zato poročila, ker je cesarica zahtevala.

Vedela sem, da ne bom srečna, niti na um mi pa ni prišlo, da bom trpela. Sčasoma sem zapazila pri možu marsikaj, kar mi ni ugajalo in polagoma sprevidela, zakaj mi ga je bil stric odsveoval.

Iz Pariza sva šla v London čakat cesarico, ki je bila najela Combermere Abbey z namenom, da bi tam hodila na lov.

Stanovali sva v Claridge. Takrat je bilo poslopje še navadna skoraj kmečka gostilna, danes je pa prvovrstni hotel s krasnimi sobami in vsemi ugodnostmi. Ob najinem prihodu sta bila že tam kralj in kraljica Napoljska. Neskončno sem bila vesela, da sem se sestala s teto Zofijo, ker mi je bila zelo naklonjena in me je vedno rada imela. Zdi se mi, da je bila še lepša kot teta Elizabeta. Od vseh sorodnikov se je razliko-

vala po svoji neprimerni dobrodušnosti. Zelo je ljubila mojega očeta in mater, in mislim, da ga ni človeka na svetu, ki bi jo mogel razžaliti. Dnevi, katere sem preživela žnjo v Londonu so mogoče najsrečnejši v mojem življenju.

Kmalu po prihodu v London bi se parkrat skoraj prav pošteno sprla z možem. Ničesar mu nisem zamogla storiti po njegovi volji. Sprva sem jokala, potem sem se pa začela jeziti. — Zakaj nisem vendar poslušala Henrika, ki mi je rekel, da naj te pustim pri miru! — sem mu rekla nekega dne.

On mi je pa zlobno zabrusil v obraz: — Škoda, da sem omadeževal čast svoje rodbine in se poročil s hčerjo gledališke igralki.

To me je silno razjezilo. Ne spominjam se več, kaj sem mu rekla, vem pa, da nisem štedila besed.

— Vse je zakrivil stric — je vpil. — Na vsak način je hotel biti v sorodstvu s cesarjevo rodbino, sedaj pa ima! Zame se ni popolnoma nič brigal; moja sreča mu je bila zadnja stvar!

Juri se je zelo bal, da bi ne postal blazen; na tej bolezni je namreč bolehal in umrl njegov oče. Včasih me je milo prosil, da naj ga ne zapustim, če se mu pojavijo znaki blaznosti, in da naj ga za božjo voljo ne oddam v norišnico. Jaz sem bila v vednem strahu vedoč, da ni blaznost pri Habsburžanih redka prikazen in da je bilo blaznih že več mojih ožjih sorodnikov.

Cesarico sva pričakovala s soprogom na kolodvoru; poljubila me je tako prisrčno kot vedno in odšla z menoj v Claridge, kjer je bilo pripravljeno zanj že več sob. Po kratkem pogovoru s kraljico Napoljsko me je poklicala k sebi.

Ko sem vstopila, me je dolgo, dolgo opazovala, potem pa rekla s ciničnim nasmehom: — No, kako se kaj razumeta z grofom Jurjem Larishem?

— Moj Bog, teta Cissi! — sem vzkliknila in zajokala. Nato sem ji vse pojasnila. — Škoda, da je tak — je rekla. — Nekaj Ti svetujem, otrok: ne meni se zanj, bodi prijazna — in zabavaj se, kolikor Ti čas in razmere pripuščajo.

Takrat sem vedela, da je z Jurjem za vedno gotova.

Elizabeta je pripeljala seboj ves svoj dvor. Zopet sem videla svoje prejšnje znance in prijatelje: kneginjo Fuerstenberg, grofico Festetics in dr. Wiederhofera. Takrat sem se tudi vprvič sestala s krasno princezinoj Walesko in takoj sprevidela, da jo cesarica ni hvalila zastonj. Pokojna vojvodinja Teck je bila pri cesarici večkrat s svojimi otroci; še sedaj se spominjam sedanje angleške kraljice, ki je bila takrat še majhno, neizkušeno dekle. Njeni bratje so bili postavni fantje.

Nekega dne me je povabila cesarica v Windsor Castle. Ona je občudovala kraljico Viktorijo, toda njen dvor ji nikakor ni ugajal. Tako pusto in dolgočasno je bilo pri njej.

Na kolodvoru je naju pričakovala kraljeva ekvipaža, s katero sva se peljali v grad Tam sem ostala precej časa sama v veliki lepi dvorani, dokler nista stopili kraljica in cesarica skozi vrata.

Kakšen razloček je bil vendar med tema ženskama! Elizabeta je bila oblečena v temnomodro baržunasto obleko, umotvor iz Rue de la Paris. Kraljica Viktorija je bila debela in majhna. Imela je črno svilnato obleko, napol zakrita z belo avbico. Pri vsem tem je pa izgledala sila priključivo in prijazno.

Kraljici sem se globoko priklonila, nakar jo je pogledala Elizabeta rekoč: — To je moja nečakinja, grofica Larish. Viktorija mi je ponudila roko in izpregovorila par navadnih fraz. Kmalu potem smo se poslovili. Ko sva bili sami, je rekla: — Hvala Bogu, da je končano ...!

Par dni po tem obisku je prišel Rudolf.

Nekega dopoldne smo šli k avstrijskemu poslaniku grofu Deymu, sorodniku mojega moža.

Pri mizi sem sedela poleg lorda Beaconsfielda, ki je govoril samo o knjigah in hotel na vsak način izvedeti, kako mi ugajajo. Name je napravil utis pametnega in prebrisanega moža. Na desni mi je sedel knez Radolin, ki je rekel po večerji princu Waleskemu: — Ta mlada grofica si je čisto osvojila Beaconsfielda. — O, — je odvrnil Radolin tako glasno, da sem ga lahko slišala

— grofica bo še marsikoga osvojila. — Princ se je smehljal in prišel k meni. — Vi ne veste, kako mi ugajate. — Pri tem se je obrnil k Rudolfu rekoč: — Zadovoljen bi bil, če bi imel tako sestrično.

Juri Larish je postal zelo ljubosumen. Ko sva bila sama, mi je rekel: — Sram Te bodi, Marija. Tako se obnašaš kot kaka bavarska kmetica!

— Reva... se je krohotal Rudolf — najslabša stvar na svetu je ljubosumen mož.

Na Jurja sem bila zelo jezna, ker mi je skvaril ves večer. Pozneje sem prosila Rudolfa, da naj me spremi v droški v hotel.

Moj mož ni hotel o tem ničesar vedeti in tako je prišlo, da sem se peljala sama.

Pri večerji, katero je priredila cesarica, sta bila navzoča tudi vojvoda Heck in princ Waleški. Ker sem celi dan jahala, sem bila zvečer silno utrujena. Princ je to zapazil in mi svetoval, da naj spijem veliko čašo whisky-a s sodo. To me je v resnici nekoliko poživilo. Po večerji je bil ples. S princem sem dvakrat, trikrat plesala in ko sem se poslavljalna od cesarice, ga nisem mogla prehvaliti. — Ti, Ti, — mi je zapretila Elizabeta — čuvaj se ga! On je nevaren.

To je bila seveda samo šala.

Naslednji dan smo se peljali v Combermere Abbey, kjer naju je sprejel kapitan Middleton. Z možem sva stanovala v nekem umazanem hotelu. Kmalo nato se je začel lov. Ker nismo poznali natančno kraja, je bil nama vedno za vodnika kapitan. Opoldan smo obedovali v Combermere, in jaz ne bom nikdar pozabila, kako očarljivo je izgledala cesarica v svojih belih baržunastih oblekah.

Nekega dne sva odjahali sami z "Rdečeglavcem". Sredi pota mi je rekla cesarica, da naj grem nazaj. — Jutri bom jahala Tvojega konja, in za to ga ne smeš preveč utruditi.

— Toda Veličanstvo — se je oglasil Middleton — grofica vendar ne bo znala sama domov.

— Opišite ji toraj natančno pot — mu je od-

vrnila Elizabeta — z glasom, kateremu se ni bilo mogoče ustavljati.

Kapitan mi je pokazal smer in površno opisal pot, nakar sem se izgubila v pustinji.

Ko se je zmračilo, sem bila prepričana, da sem zašla. Polagoma je nastala popolna tema. Šla sem vprašat v neko kmetško hišo za pot. Do ceste me je spremil nek mlad deček, tam sem pa kmalo zaslišala za seboj konjski peket. Ozrla sem se in zagledala "Rdečeglavca". Bil je grozno utrujen in v skrbeh. — Prokleta je bilo neumno od "nje", da Vas je poslala — so bile njegove prve besede. Odvrnila sem mu, da sem še celo zadovoljna, ker sem doživela takoj pō prihodu na Angleško tako senzacijo.

Doma sem našla grofa Larisha pri silno slabi volji. Niti povedati si mu nisem upala, da me je poslala teta domov.

— Enkrat že mora biti konec tega Tvojega suženjstva — je divjal. — Cesarica se mi je začela studiti. Za vse na svetu ne bom trpel, da bi se zapletla moja žena v njene intrige. Teti povej enkrat za vselej, da si se naveličala plesati na njeno godbo. Ti si moja in ostaneš pri meni. Jaz se nameravam v najkrajšem času vrniti domov.

Od samega razburjenja in žalosti nisem vedela kaj storiti. To je bil torej konec mojega upanja in cesaričinih načrtov. Kdo bi si mislil, da bova tako malo časa ostali skupaj!

Sčasoma sem začela celo stvar natančneje premišljati in prišla do zaključka, da sem pravzaprav igrača vseh.

Cesarici sem vse povedala, ona pa ni bila na moje največje začudenje jezna.

— Samo besedo reci — sem jo prosila — in za vedno zapustim grofa Larisha.

— Samo škandalov ne delaj — je odvrnila — navszadnje je pa mogoče res boljše, če Te vzame seboj.

— Teta, teta Cisi — sem zdihovala — saj sem ga vendar samo zato vzela, da bom vedno v Tvoji bližini.

— Človek obrača, Bog pa obrne — se je glasil

kratek toda jasen odgovor. Par dni po tem pogovoru sva že odpotovala na Dunaj.

Ko sem se poslavljala od nje, je bila sila potrta.

— Ne bodi žalostna, otrok — me je tolažila — Juri bo mogoče postal drugačen. Če se v tej stvari ni hotel ukloniti, se bo uklonil v kaki drugi. Ne jokaj, kmalo bo prišel čas, ko se bova zopet videli.

Juri se ni v nobeni stvari premislil in se ni hotel ukloniti. V Pardubicah si je bil kupil grad in odtam me ni pustil nikamor. V Pardubicah sem ostala skoraj tri leta in porodila dvoje otrok. Kmalo potem smo odpotovali v Baden-Baden.

Tam so bile ravno velike konjske dirke. Takoj sem se sestala s starimi znanci. Najprej sem obiskala vojvodinjo Hamilton, sestro nadvojvodinje Badenske. Meni je zelo ugajala. Pri njej je bila tudi hčerka Marija, sedanja grofica Festetics de Tolna, ki je bila takrat poročena s knezom Monaco.

Neka Angležinja je hotela igrati pri vseh prireditvah glavno vlogo; kar se je pa meni zdelo silno za malo. Takoj ko sva se seznanili, sem postala njena tekmovalka. Ta dama je bila vojvodinja Luiza Manchester; ker je pozneje postala tudi vojvodinja Devonshire, so jo imenovali "dvojno vojvodinjo". Ni mi toraj ugajala, in jaz sem s svojim dolgim jezikom pri vsaki priliki udarjala po njej. V Baden-u je bil takrat tudi princ Waleški.

Princ je priredil ples, na katerem smo bili oblečeni vsi gosti za posle. On sam je nosil kuharsko uniformo: bel predpasnik in veliko belo čepico na glavi. Opolnoči je začel deliti damam darila. Meni je dal zapestnico okrašeno z zlatim konjskim kopitom in rubini. Mimo mene je prišla vojvodinja in precej slišno rekla svoji prijateljici: — Baronica se je gotovo učila koketirati pri svoji teti Elizabeti.

Četrť ure pozneje sem že ponovila princu te besede. Najprej se je zasmel, potem pa rekel, da naj se ne menim zanjo. Nikdo si ne more mi-

sliti, kako je vojvodinja od zavisti pozelenela, ko mi je princ ponudil roko in me peljal po dvorani.

Vojvodinja je tudi razstrosila med prijateljicami neresnično vest, da porabim, če jaham na dirkališče. tri klobuke; s tem je hotela reči, da ne nosim nobene obleke več kot četrť ure. Nadalje je govorila, da si barvam lase in da jih imam več kot polovico tujih na glavi. Pri nekem plesu sem spletla lase v dve dolgi kiti in ju spustila po hrbtu. Njena trditev je bila takoj ovržena.

V Mentone smo ostali dve leti in si najeli vilo Michel. Prvo leto je stanoval kralj Albert Sški s kraljico Carolo v hotelu Angletere. Skoraj vsak dan smo se odpeljali na izprehod, v nedeljo pa v cerkev. Kralju sem rekla stric, kraljici pa "teta" Carola. Bila sta ljubezniva človeka, bolj podobna profesorskemu kot pa kraljevskemu paru.

Moj mož je imel na Dunaju, Pratestrasse 38, stanovanje, katerega je pa kmalo odpovedal, ker so začeli ljudje vse mogoče govoriti o tej stvari. Če sem pozneje prišla na Dunaj, sem stanovala vedno v hotelu. V družbo sem precej zahajala. Tedaj mi grof Larish ni mogel več preperečiti, da bi ne bila vedno v tetini bližini.

Cesarica je stanovala v dvornem gradu. Na prvi pogled je bila to zelo neprijazna stavba s začrnelim zidovjem. Toda cesaričine sobe so bile krasne, popolnoma ločene od drugih. Dvorne dame so imele v gradu poseben oddelek.

Salon je bil čisto belo mebliran, poleg nje ga je stala spalna soba in boudoir. V oblačilnici so bili celi skladi oblek, toaletna miza je bila pa polna zlatih in srebrnih priprav. Čisto v ozadju je bil velik prostor, podoben telovadnici.

Tam se je učila cesarica dvobojevati. V kratkem, tesno se oprimajočem krilu je zelo ljubko izgledala. Njen učitelj je bil sin gospoda Schuelzera, mojega starega učitelja borjenja v Monakovem. Dvobojevati se je znala izborno.

Jahala ni toliko kot prejšnje čase.

Do cesarjevih sob so vodile široke stopnice, ob katerih je stala nočindan straža. Cesar

Franc Jožef je bil zelo zaljubljen v Elizabeto, ona se pa ni dosti menila zanj.

Včasih je prirejala zvečer, ko so počivali vsi sosedje že v globokem spanju, bogate večerje.

Pri neki taki priliki sem se zopet sestala z grofom Herbertom Bismarckom, ki je bil takrat atašej na Dunaju. Zdelo se mi je, da ga tudi cesarica rada vidi. Prepričana sem bila, da ji ni bilo prav, ker se je toliko zanimal zame. Slednjič sem ji povedala, da me je v mladih letih enkrat vroče ljubil.

Cesarica je bila zelo praznoverna. Večkrat je vlila jajčni beljak v kozarec vode, nakar sva skušali dognati, kakšno podobo ima zmes. Ko je bila polna luna, je molila, da bi se ji uresničile želje. Če je videla na cesti konjsko podkev, ni šla nikdar mimo nje, da bi jo ne pobrala. Najbolj se je bala huodega pogleda.

Enkrat je še celo obiskala neko vedeževalko. Večkrat sem jo vprašala, kaj ji je povedala, pa ni hotela ničesar izdati. Šele po preteku precej časa sem spravila iz nje, da se je glasila vedeževalkina izjava sledeče: — Vi ne boste umrli v postelji.

— Prepričana sem, da bo res tako — je pripomnila. — Kakor hitro bo Valerija nekoliko odrasla, se bom napotila v daljne kraje, odkoder me ne bo nikdar več nazaj.

Ljubila sem jo kot pravo Elizabeto, to je kot tako, ki ni kazala v moji bližini nobene otožnosti in ni bila zamišljena. Ona ni mogla trpeti ljudi, ki so se ji prilizovali; šele sedaj vem, da me je zato rada imela, ker nisem bila hinavka in vsiljivka. Posebno se je jezila na sestre. — Boljše bi bilo zame, je zavzdihnila, če bi se rodila na cesti in bi nikdar ne poznala svoje rodbine. Včasih so tudi nastopili trenutki, ko ni mogla videti svojih otrok. — Otroci so proklestvo žene, ker uničujejo njeno lepoto, njen največji dar, ki ga je dobila od Boga. Kaj misliš, da je to, če sem cesarica? Igrača sem v rokah vseh, ne pa cesarica. V Rimu bi vladala, ne pa v Avstriji. To bi bil užitek! Cesarice prejšnjih časov so vedele, kaj pomeni življenje in kaj je ljubezen. Njihovo živ-

ljenje je bilo prosto, brez predpisov in določb. Tiste ženske so vladale prave može in najslabša izmed njih je vredna zavidanja.

Pri teh besedah so se ji zaiskrile oči.

— Toda ne boj se, napočil bo tudi dan moje prostosti — je nadaljevala. — Večkrat si mislim, da sem začarana in se bom po smrti izpremenila v galeba, ki bo plul preko širnega oceana in gnezdil vrhu nedostopne pečine. Takrat bom pa, sedaj zvezana Elizabeta, postala prosta, moja duša bo našla pravo pot. Če bom postala stara, ne bo nikdo videl mojega obraza. Tedaj bom hodila vedno zavita v črn pajčolan, in ljudje bodo govorili o “ženski, ki je bila nekoč.”

Zdi se mi, da se je cesarica ravno iz tega vzroka dala tako poredkoma fotografirati.

Dokler je ni kdo razžalil, je bila dobra kot duša. Nikdar se pa ni moglo spoznati, kakega mnenja je, kaj čuti v svojem srcu.

— Kar prostovoljno in premišljeno storim, ne zasluži nobenega zgražanja. Ljubezen ni nikak greh. Ljubezen je ustvaril Bog, vsak človek ima pa svojo moralo. Dokler časa ne oškoduje ljubezen tretjega, ne more in ne sme nikdo presojati o njej.

Elizabetina najbolj karakteristična poteza je bila: mržnja do razmer, v katerih je morala živeti. Če jo je kdo razjezil, ni poznala ne milosti, ne odpuščanja. Žaljivec je bil zanjo za vedno mrtev. To sem kasneje tudi sama spoznala.

ŠESTO POGlavJE.

Rudolfa sem včasih videla v dvornem gradu, toda govorila sva le malo, ker sva bila redkokedaj sama. Cesarjevič je bil precej prepotoval, postal je prebrisan in previden, pri tem so se pa razvile tudi napake, ki se v tako obilni meri opazajo pri možkih potomcih habsburške hiše.

Takrat je začela pisati cesarica svoj življenjepis. Delo so tiskali v kleti in pozneje uničili

stavek. Ohranjena sta samo dva odtisa, ki se nahajata v varnih rokah. žal, da se ne sme ta stvar v prihodnjih petinštiridesetih letih priobčiti.

Kmalo po rojstvu moje hčerke Marije, me je obiskala cesarica nekega večera v stanovanju na Praterstrasse. Ko je stopila skozi vrata, je naletela na otrokovo doviljo, močno Čehinjo, v kratkem krilu in nočni obleki. Ker je imela nahod, si je morala zamašiti nosnice z bombažem, da bi ne inficirala otroka. Cesarica se jo je silno prestrašila, misleč, da je prikazen. Še pozneje me je dražila, da mi dojijo pošasti otroke.

Pri tej priliki mi je povedala, da si bo moral Rudolf kmalo poiskati soprogo.

Najprej je šel v Draždane k princezinji Matildi, ki je tedaj izgledala zelo mlada. Toda Rudolfu se ni dopadla.

Sprevidel je, da bi mu bilo življenje ob taki ženski težko, tako težko, da bi ga skoraj ne mogel prenašati. Odpotoval je na Španško. Izbrana infanta je bilo sicer prijetno dekle, pa ne posebno lepega obraza.

Rudolf se je potovanja kmalo naveličal. V nekem oziru je bil čisto materinega kova; za lepoto je imel precej smisla, čeravno se je sam kot tak malokomu dopadel. Imel je sicer dovolj opravka z lepimi in duhovitimi ženskami in je najbrž za to postal tako izbirčen. Ni čuda, da je zavračal ne-lepe in neduhovite neveste.

Slednjič je prišel v Bruselj in si, že vsega sit, izbral štefanijo Belgijsko za ženo. Kralj Leopold je seveda sprejel njegovo ponudbo z obema rokama.

Ko so dospele prve slike neveste na Dunaj, se ni princezinja nikomur dopadla. Oni, ki so dobro poznali Rudolfovo preteklost, so kimali z glavami, češ, da ni prav posebno pripravna zanj.

Dame, ki so ga poznale in ljubile, so bile neizmerno srečne. Take neveste se namreč niso bale, vedoč, da ne bo mogla v vseh ozirih zadovoljiti svojega moža.

Po Dunaju so se seveda začele širiti vrjetne in nevrjetne govorice. Javna tajnost je, da se je peljal takrat v Bruselj z neko mlado žensko, pri

kateri ga je ponoči presenetila njegova nevesta s svojo materjo-kraljico. Kot so mi pripovedovali, bi se kmalo cela stvar razdrla, slednjič sta se pa vendarle poročila 10. maja 1881. Poroka je bila seveda sijajna. Oblečena je bila v belo svilenato obleko z dolgo vlečko, katero je nosil paž.

Belgijska princezinja se mi ni dopadla; njene roke so bile rdeče, lasje nepravilno sčesani. Bila je zelo velika in skrajno žalostne postave. Najlepše kar je bilo pri njej, je bila porcelanastobela polt. Cesarico je bilo treba le pogledati, pa sem že vedela, kako mnenje ima o njej. Rudolf je bil podoben možu, ki je prodal slavno preteklost za ničvredno bodočnost.

Po slavnosti smo šli vsi v veliko sprejemnico, kjer sta Rudolf in Štefanija šla okoli vseh žensk in vsaki rekla par besedi. Ko sta prišla do mene, me je Rudolf zaničljivo pogledal in me predstavil z besedami: — To je moja sestrična Marija.

Mlada žena me je objela, in rekla, da jo zelo veseli, da sva se seznanili. Takrat se mi je Rudolf smilil, ker sem pomislila, da se mu ne godi najboljšje v zakonu.

Šele meseca septembra prihodnjega leta sem zopet videla prestolonaslednika in Štefanijo. Peljala sem se v Schoenbrunn obiskat svoje stariže. Po večerji sva se izprehajali s cesarico po vrtu. Govorili sva o vseh mogočih stvareh in seveda tudi o Rudolfovem zakonu. Večer je bil miren; grad je bil ves razsvetljen. Naenkrat so začeli begati služabniki semtertja in naznanjati prestolonaslednikov prihod. Na stopnicah se je prikazala senca. Bila je Štefanija. — še v glavo mi ni padlo — je rekla cesarica — da bom že nocoj videla Rudolfa in njegovo butaro.

S Štefanijo sva se dobro razumeli. Ko sem enkrat prosila, da naj me sprejme v avdienci, je izjavila, da jo lahko obiščem kadarkoli hočem. Škoda, da si je pustila toliko vplivati od svoje sestre Louise Coburške, ki ji je pripovedovala vse mogoče izmišljene in resnične Rudolfove doživljaje. Bila je tako ljubosumna, da se je večkrat teta Cissi bala resnega škandala. Cesarica se je naučila molče prenašati trpljenje, in zato je ho-

tela, da bi ji bila v tem tudi sinaha podobna. Rudolf je oboževal svojo hčerko Elizabeto, ki je bila rojena šele tretje leto po poroki.

Družabno življenje je bilo na Dunaju precej razposajeno, ljudje se popolnoma nič niso brigali drug za drugega. Jaz sem zelo rada hodila na maškarade. Pri neki taki priliki sem videla v Operi baronico Vetsero (Marijino mater) in nadvojvodo Viljema. Oblečena je bila v domino kostum oranžne barve in se živahno pogovarjala z nadvojvodo, ki je veljal za največjo dunajsko klepetuljo. Nič hudega sluteč, ji je povedal, da se namerava eden grofov Esterhazy, s katerim je imela zelo intimno razmerje, poročiti z Eugenijo Croy; komaj je baronica to slišala, se je onesvestila in padla preko klopi na tla.

Vse se je smejalo, samo nadvojvoda si je na vse mogoče načine prizadeval, da jo je spravil k zavesti.

Koncem zime je posetila maškarado tudi cesarica v spremstvu nadvojvode Ludovika Viktorja. Oblečena v črna domina ju ni nikdo spoznal; med maskami je bil tudi lep, mlad dvorni svetnik, za katerega se je začela cesarica zelo zanimati.

Gospod, misleč, da je kaka lahkoživka, se je zabaval žnjo in jo slednjič povabil v restavrant na večerjo. — Grem — je rekla — toda samo pod tem pogojem, da mi daste častno besedo, da mi ne bodete odstranili maske.

— Zamojdel — je odvrnil zaljubljeni gospod. Nato sta odšla.

Dvorni svetnik je držal svojo obljubo. Cesarica mu je rekla, da naj jo počaka drugi dan na določnem mestu. On je prišel, nje pa ni bilo. Vsako leto mu je pisala razglednico s podpisom: "Domino". Dvorni svetnik ni do smrti vedel, kdo je bila tista skrivnostna maska.

Elizabeta je bila zaljubljena v ljubezen, katera ji je bila vse na svetu. One, ki so jo ljubili, je smatrala sužnjem svoje ljubezni. Za ljubimce se je malo časa navduševala, in kakor hitro se ji je hotel kedo malo bolj približati, je dobil slovo.

Njeno življenje je bilo polno razočaranj, in spadala je k tistim ženskam, katerih usoda je tr-

peti vsled ljubezni. Ona bi kraljevala med bogovi. Povprečni ljudje jo sicer obsojajo kot nečimurno, površno žensko, misleč, da najde mati svojo pravo srečo le pri otrocih in unukih. Toda oni, ki tako misli, nima pravega smisla za ljubezen.

V dunajski družbi je bila zelo nepriljubljena. V splošnem pa tudi ni veliko zahajala vanjo in je obiskala v sezoni kvečjem dva do tri oficielne plesne. Spominjam se, ko sem jo videla nekoč na praznik sv. Rešnjega Telesa. V svoji rjavilni obleki z vijoličastim plaščem je šla skozi dvor kakor kaka pravljica kraljica.

Takrat je imela v dunajski visoki družbi prvo besedo kneginja Pavlina Metternich. To je zelo priročna, prebrisana ženska, ki zna biti včasih prav pošteno surova. Večkrat sem bila pri njej, in zabave, ki jih je prirejala, so bile nekaj posebnega. Ona je rojena gostiteljica, tipični primer "grande dame", katera vodno bolj izginja z površja.

Nekoč je zelo pozno dospela na ples pri nadvojvodi Ludoviku Viktorju. Ker sta bila cesar in cesarica že navzoča, ji je nadvojvoda očital, da ne prihaja redno.

— To je čisto vseeno kedaj da pridem — je odvrnila. — Tako zgodaj sem vseeno prišla, da bom slišala in zvedela toliko o cesarici kot se meni zdi.

Cesarica je pozneje vprašala nadvojvodo, kaj mu je rekla kneginja. Sprva ji ni hotel odgovoriti, ko je pa le silila vanj, ji je povedal vse. — Oh, uboga kneginja! — je vzkliknila — če bi vedela, kakšno sodbo imam o njej. Vselej ko ji pogledam v obraz, se moram spomniti na neko žival, ki se nahaja v shoenbrunnski menezariji v oddelku za opice.

Zdi se mi, da si je prej Elizabeta edinole to želela, da postane cesarica. V njenih žilah se je pretakala kri mojega starega očeta, ki je vse svoje življenje posvetil ženskam, konjem in vinu. Njena mladost je zahtevala od življenja vse, kar

more dati mlademu človeku. Oče mi je pripovedoval, da je takrat, ko je prišla na Dunaj, zmešala vsem možkim glave.

S taščo se ni posebno razumela, ker je hotela njene otroke vzgojiti po svoji volji. To bo najbrže tudi vzrok, da ni ljubila Rudolfa in Gizele. Zato je pa pozneje z vso silo vzljubila Valerijo. Uboga ženska! Po mojem mnenju se ni čuditi, če je bila cinična! Čudno je bilo da se sploh ni odtujila celemu svetu, ko je videla, da so vsi njeni ideali le gradovi v oblakih.

Dokler časa je živela cesarjeva mati, je bila Elizabeta popolnoma sama, ko je pa enkrat ta stara tiranska ženska umrla, je bila že preveč potrta in uničena, da bi mogla kaj doseči. Po glavi ji je vedno rojila Ogrska, kateri je vladal cesar Franc Jožef, in proti Ogrom ni bila nikdar ona neizprosna avstrijska cesarica, pred kojo so se vsi tresli.

Leta 1885. se jo je lotila želja do potovanja. Iti je morala in vendar ji je bilo neizrečeno težko pustiti cesarja samega.

— Ali ti je mogoče znana kaka zaupljiva ženska, ki bi zamogla razvedriti cesarja, ne da bi vplivala nanj? — me je vprašala nekega dne.

Imenovala sem ji več žensk, ki bi bile zelo vesele, če bi smele tolažiti cesarja, toda cesarica ni hotela o nobeni ničesar slišati. Par tednov pozneje mi je pa rekla, da je igralka Katarina Schratt kakor nalašč za to službo. Ona je bila in je tudi še danes očarljiva in priprosta ženska, katero je Elizabeta visoko cenila.

Gospa Schratt ima krasno vilo v Hietzingu, v kateri je pravi muzej cesarjevih darov. Pa tudi v Išču ima malo hišico, in če je cesar slučajno tam, pride gotovo vsako popoldne k njej na čaj.

Nekega večera je odhajal precej pozno od nje. Ker ni hotel buditi poslov, je šel čisto tiho po hodniku, ki pelje na vrt. Naenkrat se odpro stranska vrata, na prag stopi nova kuharica gospe

Schrattove v nočni srajci s svetilko v roki. Malo je manjkalo, da ni na glas zatulila.

Cesar Franc Jožef je stopil k njej in zašepetal: — Ali ne boste tiho! Kaj me ne poznate? Jaz sem cesar!

Toliko da ni od strahu okamenela. Slednjič mu je posvetila v obraz in izprevidela, da se ne moti. Zvesta državljanka je padla pred njim na kolena in začela peti cesarsko pesem. Cesar je seveda hitro odšel. Dvomim, da se je kedaj pela pri kaki bolj čudni priliki cesarjeva himna, kot takrat v hiši gospe Schrattove.

Cesarjeva rodbina je zelo nesrečna. Senca blaznosti leži namreč nad Habsburžani, in skoraj v vsakem kolenu se pojavi kak član, ki je duševno nenormalen, oziroma omejen.

Skoraj vsako leto sliši svet o neumnostih, ki jih uganja ta ali oni nadvojvoda. Nadvojvodinja se velikokrat lažje drži pod strogim nadzorstvom kot pa možke člane cesarske rodbine.

Nadvojvoda Ludovik Rudolf je najmlajši brat avstrijskega cesarja. Spominjam se ga kot veselega klepetavega moža, kateri je ljubil vino bolj kot vse na svetu. Pripovedovali so tudi, da ima več takih navad, kot so jih imeli ljudje za časa Sokrata.

Slednjič se je cesar zmisлил, da bi bila za njegovega najmlajšega brata jako dobra izprememba zraka. Poslal ga je v Solnograd, in od tistega časa se ni več vrnil na Dunaj.

Drugi cesarjev brat, pokojni nadvojvoda Karol Ludovik, je imel s svojo ženo, princezinja Annunziato Bourbonško-Sicilisko, tri sinove, katerih najstarejši je nadvojvoda Franc Ferdinand, sedanji avstrijski prestolonaslednik.

Franca Ferdinanda poznajo ljudje najbolj zato, ker se jemorganatično poročil z grofico Zofijo Chotek, prejšnjo dvorno damo nadvojvodinje Elizabelle. Grofica in nadvojvoda sta se dolgo časa ljubila, toda nikdo ni vedel za to razmerje. Nekoč dne so pa našli pri grofici medaljon s foto-

grafijo Franca Ferdinanda. Takoj je bilo vse jasno. Nadvojvodinja jo je takoj odpustila, on se je pa ne glede na to poročil žnjo.

Ko je cesar sprevidel, da je zakon srečen, je podelil očarljivi ženi naslov grofice Hohenburške in jo pozneje povzdignil v vojvodski stan.

Nadvojvoda Karol Ludovik, debel, star mož, z brutalnimi nagoni, se je poročil kot dvakratni udovec s portugalsko infantinjo Marijo Terezijo. To je bila krasna ženska, najmanj petnajst let mlajša od svojega moža. Pri njem so bile na svetu tri stvari največjega pomena: jahati, hoditi na lov in mučiti svojo ženo. Ko je umrl, so vsi mislili, da se bo vdova poročila s svojim komornikom, grofom Cavriani-jem.

Pokojnega nadvojvodo Otona, ki je bil svoje dni jako lep mož, se večinoma vsi le s studom spominjajo. Prepričana sem, da je vse slabosti pri Habsburžanih zakrivila slaba vzgoja.

Oton se je poročil z dobro in plemenito princezino Marijo Jožefo, sestro saškega kralja. Že na dan poroke se ni dosti menil zanjo, pozneje jo je pa začel še celo sovražiti. Nekega večera je večerjal nadvojvoda s tremi ali štirimi dvomljivimi damami pri Sacheru. Sreča, da je bil najel za to priliko posebno sobo. Naenkrat se je prikazal na stopnicah, ki vodijo v restavrant popolnoma pijan; na glavi je imel vojaško kapo, na rokah rokavice in okoli pasu sabljo — drugače je bil pa čisto nag. Čitatelji si lahko mislijo, kako se je prestrašil neki grof, ki je večerjal s svojo mlado hčerko v jedilnici. Seveda sta takoj pobegnila pred nadvojvodom ki je hotel "samo pogledati, če se nahaja kak njegov prijatelj v lokalu". Nadvojvodo so slednjič zerabili in mu siloma oblekli uniformo. O tem se je po Dunaju še dolgo časa govorilo. Očetje si skoraj niso upali s svojimi hčerami v restavrate. boječ se, da bi zopet ne srečali nadvojvodo v Adamovi obleki.

Otonovo največje veselje je bilo, če je imel kakega vola več dni zaprtega, ne da bi mu dal kap-

ljice vode. Ko ga je slednjič dal napojiti, je pil preko mere in poginil. Pri neki drugi priliki je prisilil svojega služabnika, da se je do nezavesti napil žganja. Še potem, ko je že ležal omamljen na tleh, mu je toliko časa vlival žganje v usta, da je nesrečnež umrl.

Otonova smrt je bila strašno plačilo za njegovo razuzdano življenje. Leta in leta je bolehal za neko tajno boleznijo. Nos mu je popolnoma odgnil, in njegov, prej tako lep obraz, je postal podoban mrtvaški glavi. Napol mrtvega so prepeljali na njegov grad. Takrat se je pa žena, s katero sta živela ločena, vrnila k njemu in ostala do njegove smrti pri njem.

Ni čuda, če jo cesar ljubi in če jo smatra narod za svetnico.

Zadnja pot Habsburžanov pelje v temno grobnico pod kapucinsko cerkvijo na Dunaju. Tam počivajo v kamenitih krstah mrtvi. Nad vsako krsto je napis, kdo počiva v njej in kaj je bil. Dolga vrsta jih je... Zunaj šumi mesto, toda Habsburžani ga ne slišijo. Samo zlo, katerega so napravili nekateri izmed njih v obilni meri, živi naprej v njihovih potomcih.

Elizabetini zemeljski ostanki so položeni sredi grobnice. Poleg nje počiva Rudolf in poleg nje bo ležal tudi cesar, ko ga pokliče smrt k zaslužnemu počitku. Pošasten kraj je ta grobnica. Mladi in stari, lepi, dobri in hudobni, vsi so zbrani tukaj in valovje časa valovi preko njih ter odnaša njihova imena pozabljivosti v naročje.

Na sveti večer, na rojstni dan cesarice, na dan njene smrti in 30. januarja, ko je zadela Rudolfa krvava usoda, pride cesar v grobnico in pomoli za pokojne. Gotovo vidi cesarico pred seboj, nežno kakor jutranjo meglo. In če potegne rahel vetrič skozi prostor, gotovo prinese cesarju pozdrav od Rudolfa in mladega dekleta, katero je umrlo žnjim tistega zimskega jutra, ko sta iskala svojo pot k prostosti in jo tudi našla.

SEDMO POGLAVJE.

Člani kraljeve in vojvodske hiše Wittelsbajske so, v splošnem rečeno, veliko bolj zanimivi in duhoviti kakor Habsburžani. Tudi pri njih se sicer semtertja pojavljajo znaki blaznosti, toda ta blaznost se popolnoma razlikuje od one, ki nastopa pri Habsburžanih.

Kralja Ludovika II. sem prav dobro poznala. Ko sem bila še otrok, je večkrat obiskal v Garatshausenu mojega očeta, s katerim sta bila dobra prijatelja.

Ludovik je postal že z osemnajstimi leti kralj. Zaročen je bil z mojo teto, princezino Bavarsko, toda zaroka je trajala zelo malo časa. K temu so seveda največ pripomogle intrige vladne stranke, kateri je bila Zofija trn v peti.

Dvorna stranka je podkupila in pregovorila nadkonjarja grofa Hohnsteina, krasnega moža in kraljevega prijatelja, da je začel s princezino koketirati, samo da bi postal kralj ljubosumen. Dvorni fotograf ju je pri neki priliki fotografiral in neki "dobri človek" je poslal slike kralju. Od tistega časa se jo je začel Ludovik izogibati in odlašati poroko. Ko je bilo mojemu staremu očetu, vojvodi Maksimilijanu dovolj, je pisal kralju, da ne pusti, da bi vlekel njegovo hčer za nos. Tako se je stvar končala. To je bil hud udarec za Zofijo, ker je strastno ljubila Ludovika. Pozneje je postala žena Duca d' Alencona.

Po tem žalostnem ljubavnem dogodku, katerega je pravzaprav sam povzročil, je postajal kralj vedno bolj žalosten in začel je sovražiti ženske.

S posli je postal nenadoma surov in brezobziren. Življenski red je popolnoma izpremenil s tem, da je napravil iz dneva noč. Predstave, katerim je v gledališču samo on prisostvoval, so se začele ob polnoči in so trajale večkrat do petih zjutraj. Opera Parzival mu je najbolj ugajala.

Monakovo se mu ni posebno dopadlo, ampak stanoval je večinoma na svojih gradovih: Neuschwandstein, Herrenchiemsee in Linderhof. V Linderhofu si je dal napraviti "modro jamo", ki je bila natančen posnetek znamenite jame na Capri; Herrenchiemsee je bil sezidan po načrtih grada Versailles. V kristalni dvorani tega gradu je prirejal kralj večerje duhovom na čast. Eno takih poedin mi je opisala cesarica Elizabeta v nekem pismu takole:

— Malo pred polnoči se je zasvetila čarobna galerija v blesku sveč. Na mizi, okrašeni s cvetlicami, je bilo pripravljeno za trinajst gostov. Pet minut pred polnočjo je stopil v dvorano kralj in jih jel pričakovati.

Ko je odbila ura dvanajst, so se odprla velika vrata, in ceremonijar je naznanil — kraljico Marijo Antonijeto.

Ludovik je šel nasproti in kaj je videl? Pravljeno lepo žensko v črni svilnati obleki, vso okinčeno z biseri in cveticami in s tanko krvavo proggo okoli vratu. Kralj si je domišljjal, da se je spremenil duh na njegovo povabilo v telo in pri tem seveda ni smelo majkati na vratu znamenja guillotine.

Nato je prikorakal gostitelju nasproti Ludovik XIV., za njim pa škotska kraljica Marija, Katarina Velika, romantični trubadur Wolfram, zmagoviti Aleksander, Julij Cezar, kralj Konstantin, Hamlet, danski princ, Diongen, cesar Barbarossa in neki resni menih. Slednjič je prišla v dvorano gorska vila, lepa kakor jutranja zarja, in njene oči so bile podobne gorskim jezerom; črni lasje so ji padali na prsi, krasno postavo ji je pa ovijala prozorna tančica.

Kralj se ji je nasmehnil; poljubila ga je s svojimi mrzlimi ustnicami in mu položila roko na čelo.

Potem so se vsedli k mizi in povečerjali. Kmalo nato je pa izginila ta čudna družba in tudi kralj je odšel skozi vrata.

Vse to se je dogajalo seveda samo v njegovi domišljiji, on je bil pa prepričan, da ga duhovi v resnici obiskujejo.

Herrenchiemsee ni bil dograjen, ker je kralju manjkalo denarja.

V Neu-Schwansteinu ni pustil, da bi mu stregli pri mizi. Večkrat je ponoči zbudil vse služabnike iz spanja in jim zapovedal iti na lov. Ko so kmetje slišali hrum in tulenje lovskih rogov, so se v strahu križali.

Elizabeta je pisarila svojemu nečaku vedno v verzih; v teh pismih se je nazivala "morskega galeba", kralju je pa dala ime "planinski orel". Cesarica ga je zelo ljubila.

Kralj je imel v Monakovem na strehi svoje palače krasen zimski vrt. Še celo umetno jezero je imel napravljeno z veliko sliko, predstavljajočo Himalajo, v ozadju.

Spalnica kraljice Marije se je nahajala ravno pod tem jezercem. Ko je nekega večera ležala bolna v postelji, se je smrtno prestrašila. Strop je bil namreč začel puščati, in na posteljo je jela kapati voda.

Sprva ni vedela kaj bi storila, ker ji je zdravnik strogo prepovedal oditi iz postelje. Služabnica ji je morala prinesiti velik dežnik in pod njim je toliko časa čakala, dokler niso popravili nedostatka na stropu. Pozneje ni nikdar več spala v tisti sobi.

Kralj je večkrat povabil v zimski vrt gledališke igralce. Prav dobro se spominjam, kaka usoda je zadela Josefino Schefzky, močno in veliko žensko, katere edina želja je bila, pripraviti kralja do tega, da bi se začel zanimati zanjo. Ko so bili vsi igralci skriti za kulisami, in sta bila s kraljem sama, je sklenila pasti v jezero meneč, da je bo rešil kralj.

In res! Igralka je z glasnim vzklikom padla v vodo, ki ji je segala do brade. — Lohengrin, reši me, reši me! — je začela kričati, kralj je pa poklical služabnike in jim naročil: — Spravite to žensko ven in jo pošljite domov.

Od tistega časa ni nikdar več pela na dvoru.

Nekega dne, jaz sem bila stara takrat petnajst let, sta se pogovarjala kralj in oče o godbi in oče je slučajno rekel, da imam jaz zelo prijeten glasek. — Škoda — je pripomnil kralj — da ni zimski vrt urejen, lahko bi pokazala kaj da zna.

— Oh, kako rada bi videla ta vrt — sem zavzdihnila.

Kralj ni odgovoril, toda takoj drugi dan je obvestil očeta, da je vrt zame pripravljen. Zvečer sem si ga šla ogledat in lahko rečem, da sem malokje videla podobno krasoto.

O smrti kralja Ludovika se je že veliko govorilo in pisalo. Nekateri še celo pravijo, da je bil umorjen po Bismarckovem naročilu, toda jaz, kot članica družine, lahko zatrdim, da ni to resnica. Ker je postajal vedno bolj blazen, so mu pridelili stražo. Po mojih mislih je bil pa vseeno toliko pri pameti, da je vedel kaj se dogaja žnjim in to ga je bolelo. Kot edino rešitev je smatral smrt in kar je hotel, je tudi dosegel. Nikdo ne ve, kaj se je zgodilo na onem izprehodu, ko ga je spremljal zdravnik. Naslednje jutro so potegnili obe trupli iz Starnbergškega jezera.

Ludovik II. je umrl 13. junija 1886. Naslednik mu je bil njegov brat Oton, kateri nas je večkrat obiskal v naši loži v Operi. Odpotoval je bil na vzhod in tamkaj je zbolel na neki zelo čudni bolezn; od takrat tudi ni bil več pri pravi pameti. Ubogega moža so vedno nadlegovali silni krči. Včasih je imel tako hude napade, da si je izpraskal roke do krvi, toda zinil ni niti besedice.

Pozneje ga je metala tudi božjast. Imeli so ga skritega v Nymphenburgu, kjer ga je tudi moj oče večkrat obiskal. Enkrat sem ravno čakala v vrtu očeta in sem sedela na klopi. Takoj nato sem slišala korake, in Oton je obstal pred menoj. Zdel se mi je silno bolan in je tako izgledal, da ga ni bilo mogoče spoznati. Lase je imel dolge, in njegovi nohti so bili podobni krempljem. Grozno sem se začudila, ker me je spoznal in vprašal: — Ali se Ti dopadejo cvetlice, Marija?

— Zelo — sem odvrnila. Silno sem bila radovedna, kaj bo počel.

Takoj nato je začel ruvati iz zemlje različna zelišča in ga potresati pred mojimi nogami. Jaz sem postala nervozna in sem neprestano gledala, kam bi se mu umaknila. K sreči je prišel ravno tisti čas čuvaj in ga odpeljal.

Kralj živi sedaj na gradu Fuerstenfried, ki je obdan z velikim parkom. Iz Monakova pa do tja je mogoče dve uri hoda. Predno še ni bil neozdravljivo bolan, ga je večkrat obiskovala njegova mati, kraljica Marija. Sedaj je pa čisto podivjal. Pokojni prinzeregent je vedno skrbel za to, da je imel kralj najboljšo postrežbo in gotovo dela tudi njegov sin, sedanji regent, isto. S smrtjo bolnega kralja bo slednjič nastopila nova in boljša doba za kraljevino Bavarsko.

OSMO POGLAVJE.

Vse moje tete so bile lepe ženske, in si precej podobne med seboj, toda različnih temperamentov.

Kraljica Zofija Napoljska živi največ v Monakovem in je pri ljudeh, s katerimi pride v dotiko, zelo priljubljena. Poročila se je s posredovanjem drugih. Ko je prišla v Napolj in vprvič videla svojega ženina, se je zelo začudila. Doma so namreč kazali sliko lepega, mladega moža, do čim je bil kralj grd in oduren. Takrat je bila stara šestnajst let. Ker ji ni kazalo drugega in ker so ji na vse načine prigovarjali, se je poročila. Mož se ji je zagnjusil že v poročni noči.

Dvorne dame so jo peljale z vsemi ceremonijami v posteljo, ko je pa prišel kralj Franc, so zaklenili vrata, ter izročili ključe nekemu višjemu dvornemu uradniku. Kralj je pri banketu malo preveč jedel, vsled česar mu je bilo celo noč slabo. Ker ni bilo v sobi nobenega zvonca, si je lahko misliti, kakšen obraz je napravil drugi dan uradnik, ko je stopil skozi vrata.

Teta je bila zelo nesrečna, ker je bil kralj Franc sila zopern človek in ni imel žnjo niti ene

Nekega dne, jaz sem bila stara takrat petnajst let, sta se pogovarjala kralj in oče o godbi in oče je slučajno rekel, da imam jaz zelo prijeten glasek. — Škoda — je pripomnil kralj — da ni zimski vrt urejen, lahko bi pokazala kaj da zna.

— Oh, kako rada bi videla ta vrt — sem zavzdihnila.

Kralj ni odgovoril, toda takoj drugi dan je obvestil očeta, da je vrt zame pripravljen. Zvečer sem si ga šla ogledat in lahko rečem, da sem malokje videla podobno krasoto.

O smrti kralja Ludovika se je že veliko govorilo in pisalo. Nekateri še celo pravijo, da je bil umorjen po Bismarckovem naročilu, toda jaz, kot članica družine, lahko zatrdim, da ni to resnica. Ker je postajal vedno bolj blazen, so mu pridelili stražo. Po mojih mislih je bil pa vseeno toliko pri pameti, da je vedel kaj se dogaja žnjim in to ga je bolelo. Kot edino rešitev je smatral smrt in kar je hotel, je tudi dosegel. Nikdo ne ve, kaj se je zgodilo na onem izprehodu, ko ga je spremljal zdravnik. Naslednje jutro so potegnili obe trupli iz Starnbergškega jezera.

Ludovik II. je umrl 13. junija 1886. Naslednik mu je bil njegov brat Oton, kateri nas je večkrat obiskal v naši loži v Operi. Odpotoval je bil na vzhod in tamkaj je zbolel na neki zelo čudni bolezni; od takrat tudi ni bil več pri pravi pameti. Ubogega moža so vedno nadlegovali silni krči. Včasih je imel tako hude napade, da si je izpraskal roke do krvi, toda zinil ni niti besedice.

Pozneje ga je metala tudi božjast. Imeli so ga skritega v Nymphenburgu, kjer ga je tudi moj oče večkrat obiskal. Enkrat sem ravno čakala v vrtu očeta in sem sedela na klopi. Takoj nato sem slišala korake, in Oton je obstal pred menoj. Zdel se mi je silno bolan in je tako izgledal, da ga ni bilo mogoče spoznati. Lase je imel dolge, in njegovi nohti so bili podobni krempljem. Grozno sem se začudila, ker me je spoznal in vprašal: — Ali se Ti dopadejo cvetlice, Marija?

— Zelo — sem odvrnila. Silno sem bila radovedna, kaj bo počel.

Takoj nato je začel ruvati iz zemlje različna zelišča in ga potresati pred mojimi nogami. Jaz sem postala nervozna in sem neprestano gledala, kam bi se mu umaknila. K sreči je prišel ravno tisti čas čuvaj in ga odpeljal.

Kralj živi sedaj na gradu Fuerstenfried, ki je obdan z velikim parkom. Iz Monakova pa do tja je mogoče dve uri hoda. Predno še ni bil neozdravljivo bolan, ga je večkrat obiskovala njegova mati, kraljica Marija. Sedaj je pa čisto podivjal. Pokojni prinzeregent je vedno skrbel za to, da je imel kralj najboljšo postrežbo in gotovo dela tudi njegov sin, sedanji regent, isto. S smrtjo bolnega kralja bo slednjič nastopila nova in boljša doba za kraljevino Bavarsko.

OSMO POGLAVJE.

Vse moje tete so bile lepe ženske, in si precej podobne med seboj, toda različnih temperamentov.

Kraljica Zofija Napoljska živi največ v Monakovem in je pri ljudeh, s katerimi pride v dotiko, zelo priljubljena. Poročila se je s posredovanjem drugih. Ko je prišla v Napolj in vprvič videla svojega ženina, se je zelo začudila. Doma so namreč kazali sliko lepega, mladega moža, do čim je bil kralj grd in oduren. Takrat je bila stara šestnajst let. Ker ji ni kazalo drugega in ker so ji na vse načine prigovarjali, se je poročila. Mož se ji je zagnjusil že v poročni noči.

Dvorne dame so jo peljale z vsemi ceremonijami v posteljo, ko je pa prišel kralj Franc, so zaklenili vrata, ter izročili ključe nekemu višjemu dvornemu uradniku. Kralj je pri banketu malo preveč jedel, vsled česar mu je bilo celo noč slabo. Ker ni bilo v sobi nobenega zvonca, si je lahko misliti, kakšen obraz je napravil drugi dan uradnik, ko je stopil skozi vrata.

Teta je bila zelo nesrečna, ker je bil kralj Franc sila zopern človek in ni imel žnjo niti ene

skupne misli. Njegova smrt je bila zanjo pravo odrešenje.

Kraljice Zofije se je prijel priimek "junakinja iz Gaete". Ko je oblegal kralj Emanuel mesto, se je namreč zelo junaško obnašala. Lahko se reče, da je storila več kot vsi generali. Njej se je zahvaliti, da je smela oditi posadka z vsemi vojaškimi častmi.

Spominjam se, ko mi je pripovedovala, da je bila njena družabnica za časa obleganja neka italijanska grofica, ki ji je bila zelo udana, toda tako strahopetna, da se ni ganila iz postelje, dokler so pokali topovi.

Po vojni sta živela s kraljem nekaj časa v Rimu, kjer jima je umrl edini otrok. Še kot mlada deklica sem obiskala nekoč teto Zofijo v St. Mandé, kjer je imela svojo vilo. Pri tej priliki sem se seznanila z Bettino Rothschildovo, najlepšo žensko, kar sem jih videla kedaj. Najbolj značilno je bilo zanjo, da ni bila čisto nič podobna svojim sorodnikom in ni imela čisto ni židovskega na sebi.

Teta princezinja Helena, katere cesar Franc Jožef ni hotel vzeti v zakon, se je poročila s knezom Thurn in Taxis, najbogatejšim bavarskim knezom. Ta zakon je bil brez ljubezni. Po njegovi smrti je postala zelo pobožna in umrla za versko blanostjo. Najstarejšega sina Maksa je vzela k sebi cesarica, toda deček je umrl že v rani mladosti.

Tretja sestra mojega očeta, princezinja Matilda, je vzela princa Trani, brata napoljskega kralja, za moža. Najboljše jo opišem, če rečem, da je bila cesaričina karikatura. Z Elizabeto je imela samo to skupno, da se je znala ravno tako okusno oblačiti kot ona. Mi smo ji rekli "vra-
bec."

Vojvodinja d'Alencon je bila angeljsko bitje. Nikdar ni pozabila kralja Ludovika in je silno trpela do konca. Po kraljevi smrti je prišla v Monakovo. Prosila me je, da naj jo spremim v kapelico, kjer je ležal na mrtvaškem odru. V krsto mu je položila krasen venc, nato je pa padla na kolena in začela pretresljivo jokati. Tolažiti jo nisem hotela, vedoč, da bi bila vsaka beseda za-

stonj. Naenkrat je utihnila in me vprašala: — Marija, kaj misliš, ali mi je odpustil?

Zakon mojega starega očeta je bil zelo ne srečen. Poroka se je vršila na gradu Tegernsee, na letovišču starega kralja Maksa Jožefa I. Stara mati je bila veliko, lepo dekle.

Tegernsee, nekdanji samostan, je staro poslopje z neštevilnimi hodniki, ki imajo ob straneh vse polno vratic za peči.

Poročni par, moj stari oče in moja stara mati, sta se napotila zvečer sama v spalnico. Ko sta stopala po hodniku, se je mladi ženi zazdel mož tako oduren, da bi za noben denar ne spala pri njem. V glavo ji je padla dobra misel: — Ti, kaj je za temi vrati? — ga je vprašala. — Čakaj, bom pogledal — ji je odvrnil in stopil v peč. Ona je z bliskovito naglico zaklenila vrata in pobegnila.

Drugi dan je naznanil služabnik, da nekdo grozno razbija na hodniku. Šli so tja, odprli vrata, in iz peči je stopil vojvoda, ves črn, raztrgan in zamazan. Tako je proklinjal, da je bilo groza.

Ni čuda, da ni bilo zakonsko življenje po tako "črnem" začetku posebno prijetno. Zadnja leta sta se komaj parkrat videla, čeravno sta stanovala oba pod isto streho.

Oče mi je večkrat pripovedoval o zanimivem dogodku, ki se je prigodil, ko je odpotoval s svojo materjo na Dunaj k poroki Elizabete s cesarjem Francom Jožefom. Ker ni bilo takrat še nobenih železnic, so potovali v štirih velikih vozeh. V prvem je bila moja stara mati princezinja Elizabeta in neka dvorna dama, v drugem moj oče, prvi komornik in dva uradnika, v ostalih dveh pa služabništvo in prtljaga.

Stara mati si je bila nabavila lep nov slamnik, s katerim se je hotela postavljati po Dunaju. Boječ se, da bi se mu kaj ne prigodilo, ga je izročila mojemu očetu, ki ga je imel vedno v naročju. Malo pred prihodom na Dunaj, se je voz prevrnil. Prve besede stare matere so bile: — Slamnik! Kje je moj slamnik?

— Nič se mu ni zgodilo — je odvrnil oče in skušal zmečkano pokrivalo poravnati na kolenu. Toda slama je bila fina, in koleno je pogledalo na

Drugi strani skozi. Stara mati ni vedela, kaj bi storila. Še leta in leta ni mogla pozabiti, da ni videl Dunaj na njeni glavi krasnega bavarskega slavnika.

Sestra pokojnega regenta, princezinja Alekse je bila tudi slaboumna. Sprva je silno norela za nekim mladim častnikom, ker je pa izprevidela, da ga ne more vzeti za moža, se ji je omračil um.

Vedno si je domišljala, da je pokrita s prahom. Služkinje so morale cele dneve snažiti njeno obleko; da, še celo jedi se ni pritaknila, če je niso prej na videz obrisali.

Leta 1887., kmalo po smrti kralja Ludovika, sem odpotovala v kopališče Kreuth pri Tegernsee, kjer sem se sestala s cesarico. Odkar je bil padel kralj v Starnberško jezero, je še nisem videla. Veliko sva govorili o njem in njegovih navadah.

Nekega dne sva šli na izprehod in se pogovarjali kot ponavadi o kralju. Ko sva sedli na zelen mah, je rekla:

— Ni srečen. Vem, ker večkrat govorim žnjim. Njegova duša ni našla miru.

Vsa začudena sem jo vprašala:

— Ali si videla kralja?

— Da, Marija. Kar Ti bom sedaj povedala, je do besede resnični. Prvo noč, ki sem jo preživela na Bavarskem po njegovi smrti, se mi je prikazal.

— Teta, teta, to so bile sanje!

— Ne, niso bile sanje. Legla sem v posteljo, pa nisem mogla zaspati, čeravno je bilo zunaj mirno in tema v sobi.

Ležala sem dve uri in zaslišala kapanje vode.

— Dežuje sem mislila sama pri sebi — in deževne kaplje udarjajo na okno. Ko sem poslušala natančneje, se mi je zdelo, da slišim valovanje vode.

Saj veš, kakšno je tisto šumenje, ker sva večkrat sedeli ob Starbergškem jezeru.

Med tem je bil vzšel mesec, in v sobi je postalo popolnoma svetlo. Vrata so se odprla: na prag je stopil Ludovik.

Njegova obleka je bila mokra, mokri lasje so se mu oprijemali bledega čela.

Nekaj časa sva molče strmela drug v drugega, slednjic je pa žalostno izpregovoril:

— Ali se me bojiš, Cissi?

— Ne, Ludovik, ne bojim se Te.

— Oh — je zavzdihnil, — smrt mi ni naklonila miru. Ona bo zgorela v ognju, dim jo bo zadušil. In jaz nesrečnež, je ne morem rešiti!

— Kdo bo zgorel, ljubi Ludovik?

— Ne vem, ker ima zakrit obraz. Samo to vem, da je ženska, ki me je ljubila. Pozneje, ko bova skupaj v raju, boš naju lahko videla.

— Kaj praviš? Kedaj se bomo videli?

— Tega Ti ne morem povedati, ker v kraljestvu duš ne poznajo časa.

— Kje vaju bom srečala? Ali me bo peljala pot skozi starost, polno kesanja in spominov?

— Ne, Cissi. Rečem Ti samo toliko, da boš prelila veliko solza, predno boš prišla k nama. Toda Tvoja pot bo hitra in se bo v hipu končala.

— Ali bom morala trpeti?

On se je nasmehnil: — Ne, ne boš trpela.

— Ali sanjam, ali je resnica?

Ludovik je stopil k postelji in zapovedal: — Daj mi roko.

Ponudila sem mu roko, in objeli so jo njegovi mokri, mrzli prsti.

— Ostani — sem vzkliknila — ne zapusti svoje prijateljice. O Ludovik, moliva skupaj, da boš našel mir!

— Ko sem to govorila, je postava izginila. Zopet sem zaslišala pljuskanje vode. Nato sem se od samega strahu onesvestila in se prebudila, ko je bil že dan. Prepričana sem bila, kakor sem tudi še danes, da sem ga res videla in da sem res govorila žnjim.

— Kdo bi bila ona ženska, o kateri je pravi? — sem jo vprašala.

— Ne vem.

Ko se je potem pri požaru smrtno ponesrečila vojvodinja d' Alencon, so mi pripovedovali, da je rekla cesarica: — Prerokovanje se je izpolnilo; sedaj sem jaz na vrsti. In res! Šestnajst me-

sec v po smrti svoje sestre, že ni bila več med živimi.

Ljudem se bo mogoče čudno zdelo njeno pripovedovanje. Tisti, ki veruje, da si duše ohranijo tudi onstran groba prijateljstvo, bo tudi vrjel, da sta se Elizabeta in Ludovik še enkrat srečala.

DEVETO POGlavJE.

Od onega oktobrskega dne, ko sem se na željo cesarice poročila z grofom Larishem, je potekalo moje življenje brez vsakih posebnih dogodkov. Na Dunaju sem bila večkrat in morala sem s žalostjo spoznati, da se cesarica ne briga več toliko zame, kot se je takrat, ko sem ji v marsikateri stvari koristila.

Najprej sva živela s soprogom v nekem samotnem kraju na šlezkem, pozneje sva se pa preselila v bližino njegovih sorodnikov. Ker se ni posebno dobro razumel s svojimi ljudmi, je sklenil kupiti neko posestvo blizu Pardubic na češkem. V novem stanovanju sem se posebno tedaj, ko je bil konec lovov, silno dolgočasila. K sreči sem imela lepo malo hišico na bavarskih planinah, kjer sem preživela s svojimi otroci nekaj zelo srečnih dni.

Grofa Larisha ni bilo nikoli na Bavarsko, ker je gojil neko skrito sovraštvo do te dežele in do teh ljudi. Jaz nisem bila nesrečna. Imela sem otroke in precej opravkov. Živela sem kar tako tjavendan.

Ko sem leta 1886. jahala, me je zadela nesreča. Konj se je spodtaknil, padla sem na tla in si zlomila par reber.

Opraskala sem se na nosu, čelu in rokah; celih šest tednov nisem smela zapustiti sobe. Tiste dni me je teta večkrat obiskala in je bila silno prijazna z menoj.

Nekega dne sem ji rekla, da sem postala orodje v njenih rokah in da ne morem biti nič več samostojna.

— Ljuba Marija — je odvrnila — kaj morem zato, če sem sebična. Sama ne vem, kako je prišlo do tega; ljudje se mi žrtvujejo in zdi se mi, da imam prav, če sprejemam njihove žrtve.

— Škoda, da si me spravila iz Monakova.

— Moja si od onega dne, ko sva se videli v Garathausen. Videla si me jokati, in rečem Ti, da razen Tebe ni videl še nikdo mojih solza. Če si bila v življenju razočarana, pomni, da se tudi meni ni boljše godilo. Zakaž se ne vrneš nazaj v sve-tišče svoje duše, kjer boš našla mir in zdravilo za neznatne rane.

Skušala sem ji dopovedati, da Marija Larish ne more živeti v takem svetu neresničnosti, kakoršnega si je ustvarila avstrijska cesarica zase.

— Zdi se mi Marija, da stojiš na križišču življenja. Večkrat Te vidim objokano in polito s krvjo in slišim glasove, ki me svare pred bodočnostjo.

— Ali nočeš več biti moja prijateljica — sem jo vprašala.

— Vedno, dokler boš taka kot si sedaj.

— Do danes si mi še vsako stvar zaupala.

— Da, res moja zaupnica si in ne prijateljica, ker prijateljstva sploh ni. To je slaba opora, katere se človek v resni nevarnosti ne more oprjeti. Pesniki opevajo prijateljstvo, pa lažejo sami sebi. Ljudje pravijo: — Moški in ženska sta prijatelja — jaz pa pravim: — Moški še nikdar ni pomagal ženski, če ni vedel, da mu bo tudi ona stala pri kaki drugi priliki na strani.

— Čudne nazore imaš.

Cesarica je umolknila, jaz sem pa še dolgo časa premišljevala njene besede in v srcu prosila Boga, da bi mi ne naklonil hude bodočnosti.

Meseca septembra 1888. sem prišla na Dunaj, ne vedoč, da me bo usoda kmalo prisilila proti moji volji igrati ulogo v tragediji, ki se smatra za največji misterij sedanjega časa.

Krasni dnevi so bili. Stanovala sem v hotelu, ker se mi ni zdelo prav, če so me ljudje nadlegovali z obiski. Ko sem šla nekega dne po Ringu,

sem slišala zaklicati svoje ime. Obrnila sme se in zapazila baronico Vetsero (mater) pred seboj.

To je bila majhna ženska, precej elegantno oblečena in nepravilne postave. V splošnem je bila pa lepa, in posebno njene oči so morale vsakega očarati.

— O, Marija — je vzkliknila — Ti ne veš, kako sem vesela, da Te vidim. Kaj Te je prineslo na Dunaj?

— Zaradi obleke sem prišla, saj veš. Zdi se mi, da ne ostanem dolgo tukaj.

— Ali si sama?

— Čisto sama.

— Potem Ti pa ne pomaga noben izgovor; na vsak način moraš priti k nam na zajtrk. Mary in Hanna sta doma. "Mala Mary" bo silno vesela. Idiva vendar.

Nekaj časa sem se ustavljala, potem sem ji pa vseeno obljubila.

Dala mi je roko in odšla. Baronico sem rada imela, čeravno je rekel moj mož, da ni vsa rodbina Vetsera vredna niti piškavega oreha. V njihovi palači se je zbirala najuglednejša dunajska gospoda. Baronica je vedno skrbela zato, da so se sestajali pri njej taki ljudje, ki so se hoteli sestati.

Njen oče, gospod Baltazzi, je bil svoj čas v Carigradu v službi nekega uglednega paše. Ko je paša umrl, je šel Baltazzi na Angleško, kjer se je oženil in se nato preselil s svojimi otroci v Avstrijo.

Ker so bili sinovi dobri športniki, dekleta pa lepa in pikantna, so jih povsod sprejemali z največjim veseljem. Evelina Baltazzi se je poročila z grofom Jurjem Stockan, njena sestra Marija-Virginia z grofom St. Julien, Helena pa z baronom Vetsera; imela je dvoje otrok: Hanno in Mary ter dvoje sinov: Lazla in Fery-a.

Baltazzijevi bratje: Aleksander, Hektor, Aristid in Henrik so bili lepi možje in so imeli na sebi nekaj orientalskega. Čeravno niso bili nikdar na dvoru, sta jih cesar in cesarica visoko cenila.

Madama Vetsera ni bila ravno na dobrem glasu, toda dunajska aristokracija je precej popustljiva proti onim, ki znajo človeka dobro pogostiti,

Prejšnje čase sem bila večkrat pri nji. Leta 1877. je šla vsa družina v Kairo. Odtam mi je pisala Mary, ki je imela takrat razmerje z nekim ogrskim častnikom dolga pisma. Ko se je vrnila leta 1888. po očetovi smrti na Dunaj, ni bila več Mary ona lepa, mlada deklica kot prej. Povedala mi je, da se je vse razdrlo, in da je častnika pustila, ker ni imel dovolj denarnih sredstev.

Prišla sem pol ure pred zajtrkom. Že na hodniku sem slišala, da sta se sestri nekaj prepirali.

Stopila sem v sobo, Hanna Vetsera, mirno, rezervirano dekle, je ravno nekaj slikala. V drugi sobi je bila Mary.

— Dober dan, mala Mary — sem rekla, ko sem stopila skozi vrata.

Izza pisalne mize je pogledalo mlado dekle; ko me je spoznala, se mi je vrgla na prsi in me je poljubovati.

Njena slika se je za vedno vtisnila v moj spomin, in še sedaj mi je treba samo zapreti oči, pa je vidim vsej njeni krasoti pred seboj. Bila je bolj majhna, vitke postave in popolnoma razvitih prs. Človek bi ji prisodil malo več kot osemnajst let. Njena polt je bila čudovito nežna, izza rdečih ustnic se je belilo dvoje vrst malih zob, in še nikdar v svojem življenju nisem videla krasnejših oči z dolgimi trepalnicami kot so bile njene. Lase je imela dolge, noge majhne in lepe, hodila je z nekakim zapeljivim ponosom. — O, Marija — je vzkliknila med poljubovanjem — Ti ne veš, kako sem srečna, ker si prišla.

— Le počasi, počasi, kaj je vendar s Teboj? Zdi se mi, da si se s Hanno nekaj kregala.

— Mary je neumna — se je oglasila Hanna iz sosednje sobe. — Zdi se mi, da bi v najkrajšem času izgubila še ono malce pameti, ki jo mogoče ima.

— Nikakor ne — je odvrnila Mary.

— Povejta mi vendar, kaj je?

— No — je rekla Hanna, položila čopič na mizo in prišla v sobo — povedala Ti bom, čeravno vem, da ne boš vrjela, da more biti človek tako neumna. Pomisli, ona je blazno zaljubljena... le glej, da se ne vstrašiš — zaljubljena je v pre-

stolonaslednika! Kaj praviš k temu? In niti ne slutiti, kako se osmeši s to svojo ljubeznijo.

Mary so se zaiskrile oči, rekla pa ni ničesar. Hanna je nadaljevala: — Tebe ima samo zato rada, ker si Rudolfova sorodnica. Še celo to pravi, da si mu nekoliko podobna. Povej ji hitro, kaj je in kaj pije, to jo bo silno zanimalo.

— Koga pa kaj briga, če občudujem prestolonaslednika? — je vprašala kljubovalno. Z veseljem obožujem človeka, ki ni čisto nič podoben drugim možkim. Miguel Braganca mi je že veliko povedal o njem.

— Saj vem, da se ne pogovarjaš žnjim ničesar drugega kot o Rudolfu. Ubogi mož je že tvojih vprašanj do grla sit.

Medtem je služabnik naznanil, da je zajtrk pripravljen in spor se je končal. Zelo sem se čutila videč, da baronica ve za ideje svoje hčere in ji ničesar ne reče. Tolažila me je samo misel, da ne bo imela prilike srečati Rudolfa v privatnem življenju.

Kako čudno bitje je bila ta Mary! Po naraavi je bila koketna, nemoralna in skoraj Orientalka v svojih mislih. Rojena je bila za ljubezen, in po tistem dogodku v Egiptu je dozorela v žensko, ki že ve kaj je strast.

Žal, da si je skvarila vso svojo fantazijo s slabimi knjigami, katere ji je na skrivaj dobavljala hišina Zofija.

Po zajtrku me je odpeljala v svojo sobo in me takorekoč obsula z vprašanji o Rudolfu. Sprva sem se smejala, ker po mojih mislih Rudolf ni bil mož, da bi se moglo zanj zanimati mlado dekle.

— Ljuba Marija, nekaj Te prosim — je rekla in mi naslonila svojo krasno glavo na prsi.

— No, kaj takega?

— Kaj ne, da boš navzoča pri diamantni poroki svojega starega očeta? Prepričana sem, da bo tudi Rudolf tam. Prosim Te, povej mu, da ga nekdo pozdravlja, ki ga vroče ljubi.

— Niti v glavo mi ne pade! sem ji odvrnila. — Volku, kot je Rudolf se ne sme zaupati takega jag: eta, ljubi otrok. Prepričana bodi, da ni tak

heroj, kakoršnega si mogoče predstavljaš, ampak čisto navaden brezsrčen človek.

— Ne vrjamem! Pa tudi če je tako, pozdravi ga vseeno.

Pri slovesu sem jo pogledala v oči in rekla: — Ko pridem zopet na Dunaj, bi rada slišala, da si si izbila Rudolfa iz glave. Vržemi, Mary, on ni vreden ljubezni.

To zadevo sem kaj kmalo pozabila. Ko sem prišla nazaj na Dunaj, mi je Mary pisala, da naj pridem k njej na čaj.

Ko sva bili sami, sem mislila, da bo kaj omenila, pa ni rekla ničesar. Pripovedovala mi je vsakovrstne neumnosti, tako da sem bila nazadnje že vesela, češ, ne misli več nanj.

Predno sem odšla, me je prosila, če sme napisati kratko pismo, kar sem ji seveda dovolila.

Ko sem se na cesti poslovila od nje, je stekla k poštnemu nabiralniku in vrgla pismo vanj.

Naslednji dan mi je pisala: — Prosim Te, ali Te smem obiskati, ker Ti imam veliko, veliko povedati. — Ker sem imela čas, sem prosila baronico, če bi pustila Mary za en večer k meni.

Bila je izvanredno dobre volje. Neprenehoma je plesala in me skoraj vsako minuto najmanj trikrat poljubila. Slednjič se je pomirila in sedla.

— Marija — je rekla, ali Ti smem zaupati veliko skrivnost?

Oh, če bi vedelo dekle, kakšne skrivnosti mi je ravno tedaj zaupala d r u g a ženska — avstrijska cesarica!

— Seveda.

— In ne boš nikomur ničesar povedala? — je silila vame.

— Nikomur ničesar.

— Daj mi roko, Marija! Tako si dobra, čakaj — — — sedaj bom začela. Slednjič sem se vendarle seznanila z Rudolfom. Vržemi, da nisem mogla živeti brez njega. Vedno sem morala misliti nanj. Čakaj, da Ti razjasnim vse.

Jaz sem planila pokoncu. Bog ve, kaj mi misli povedati. Ničesar drugega nisem mogla reči, kot besedi: — Povej, Mary.

Pisala sem mu, da veš. Razodela sem mu, da ga imaš rada in da je moja edina želja čimprej govoriti žnjim. Odgovor naj mi pošlje poštnoležeče pod tointo številko.

— Kaj Rudolf? sem vprašala, nevedoč, če sanjam ali čujem.

— Odpisal mi je, da me bo čakala vsako noč okoli dvanajste ure kočija v Salezijanski ulici. Če zamorem pobegniti, vem, kaj mi je storiti.

— Ali je slutil, kdo mu pošilja to pismo?

— Zdi se mi — je odvrnila, — ker me je že v Prateru parkrat s zanimanjem opazoval.

— Pa vsaj nisi šla?

— Nikar ne bodi tako radovedna.

— Jaz sem radovedna. Odgovori!

— No, če že ravno hočeš: šla sem.

Kaj takega bi mi ne prišlo niti v sanjah na um, ker sem vedela, kako strogo so jo držali in da brez spremstva niti na cesto ni smela.

— Hišnikovo hčer sem si pridobila zase. Zdelo se mi je še najbolj sposobna za to službo. Hišnega ključa se z lahkoto polasti.

Te ženske nisem mogla trpeti, ker so mi povedali, da je imela skoraj z vsemi možkimi Baltazijeve rodbine precej intimna razmerja. To sem tudi omenila.

Ona se je nasmehnila, prižgala cigareto in začela pripovedovati naprej: — Izmuznila sem se. Oblečena sem bila samo v nočno srajco in plašč. Ko sem se splazila skozi sestrično sobo, sem dospela do stopnic. Tam me je že čakala hišnikova hči z gostim pajčolanom, katerega sem si ovila okoli glave. Odprla mi je vrata, jaz sem stekla na cesto in skočila v kočijo, ki je že čakala name.

— In potem?

— Nekaj časa sem se vozila, potem je pa voznik nenadoma ustavil. Iz noči se je prikazala temna postava. B i l j e R u d o l f. O, Marija, kdo bi mogel popisati moje občutke. Toliko, da nisem od veselja omedlela, ko je sedel poleg mene. Zdelo se mi je, da sem v nebesih. Govorila sva o vseh mogočih stvareh. Da, Rudolf je mož, ki ga nima para na svetu.

— Mary! Mary! — sem vzkliknila. — Ubogi otrok, misli vendar na posledice! Taki doživljaji ponavadi nimajo dobrega konca!

Objela me je okoli vratu. — Saj naju ne boš izdala!

— Ne, ne, sem ji zagotovila — mene čisto nič ne briga. Za nobeno stvar na svetu se nočem mešati v ta neumen škandal.

Na vse načine mi je zatrjevala, da ni vse skupaj nič drugega kot samo neumna šala. Če bi njo poslušala, bi morala smatrati prestolonaslednika za najbolj nedolžnega človeka. Vrjela ji seveda nisem, vedoč, da se Rudolf ne briga ne za mladost in ne za nedolžnost, če hoče kaj doseči.

— Vem, samo nesrečne sanje so — je rekla žalostno — iz katerih se bom nekega dne nenadoma prebudila. Takoj potem se bom poročila s kom urugim. Še celo z Rudolfom sem govorila o možu, ki me hoče imeti za ženo.

Ker sem bila zelo radovedna, sem jo vprašala, kdo je ta bodoči ženin.

— Neumni vojvoda Braganski — se je nasmehnila — njemu je tudi vse znano.

— Ali res? — sem zajecala. — In Ti misliš, da se bo vseeno poročil s Teboj.

— Tako je zaljubljen vame, da bi storil vse, karkoli bi zahtevala. Saj veš, kako je neumen.

Njene besede so me naravnost presenetile. — Poslušaj me — sem ji svetovala — in pusti Rudolfa. Taka ljubezen je nevarna in rečem Ti, da Te tudi Miguel ne bo vzela, če bi prišlo v javnost. Sicer pa sploh ne maram več govoriti o tem.

In res sva začeli razpravljati o drugih stvarih. Pri slovesu je rekla: — Kaj ne, da ne boš nikomur povedala, Marija?

— Saj sem Ti vendar obljubila, da ne bom. Svetujem Ti samo, da upoštevaš moj nasvet.

Mary je postala naenkrat zelo nervozna in razburjena. — Pri celi zadevi ima pa tudi njegova žena prvo besedo — sem ji pridigala naprej — in žnjo si lahko nakoplješ hudo sovražnico. Toraj, kakor uvidiš, se Ti ne smehlja posebna sreča. In tudi cesarice ne smeš pozabiti. Kaj si bo vendar mislila o Tebi?

— Kaj si če misliti? — je vzkliknila zaničljivo.
— Ali je morda cesarica že kedaj mislila na koga drugega kot samo nase?

DESETO POGlavJE.

Nekaj tednov sem ostala v Pardubicah in nisem zvedela ničesar novega o Mary. Dolg čas sem si preganjala z lovom. Če hočem biti odkrita, moram pripoznati, da me Maryna pota niso preveč zanimala. Že od nekdanj se nisem dosti brigala za ljubzenske spletke drugih in takrat nisem niti malo slutila, da je bil prestolonaslednik tako zelo zmešal Mary glavo. Zdi se mi, da bi bilo takrat najboljše, vse sporočiti stari baronici Vetsera. Tega pa nisem hotela storiti, ker nisem vedela, če je Mary resno zaljubljena v Rudolfa. Sicer sem ji pa tudi obljubila, da bom molčala.

S prvim mrazom se je lov končal, in jaz sem sklenila odpotovati na Dunaj.

Grof Larish ni imel nič proti temu. — Samo nekaj Te prosim, Marija — je rekel — ne mešaj se preveč v Baltazzijevo bando in... madama Vetsera kakor tudi Mary se mi prav nič ne dopadata.

— Ljubi Juri — sem odvrnila hladno — zdi se mi, da si lahko izbiram prijatelje sama. Z uspehom si precej razdrl, kar je vladalo med menoj ni Cissi in Te prosim, da ne storiš kaj takega še pri Baltazzijevih.

Zobozdravnik je odredil, da bi morala nekoliko dalj časa ostati na Dunaju kot sem spočetka nameravala. Razen družine Vetsera je bilo skoraj vse odpotovalo, vsled česar sem se grozno dolgočasila.

Mary ni omenila Rudolfa, postajala je pa vedno bolj nervozna, in jaz sem zapazila, da sta si s Hanno v ostrem nasprotju. Neprestano sta se pričkali; nekega dne sta se pri zajtrku silno sprli in se nista ozirali niti narpe, niti na baronico. Slednjič je vrgla Mary vilice in nož po mizi, odrinila

stol in stekla v svojo sobo. Mati je šla za njo, jaz sem pa morala poslušati Hanno, ki je vpila: — Če bi bila mati pametna, bi jo enkrat prav pošteno pretepla. Jaz je ne morem več prenašati. Iz nje je postal samo šop živcev, in ... Pri tem je vstopila baronica in nevede napravila konec.

— Mary se res ne počuti dobro — je rekla. — Ali bi bila tako prijazna, Marija, in se odpeljala danes popoldan žnjo na izprehod? Sveži zrak bi gotovo dobro vplival nanjo.

Hanna je skomignila z rameni. Ko sem stopila v njeno sobo, bila je pa še vedno precej razburjena.

— Ljuba Marija, ali me boš res vzela seboj? — je vzkliknila. — Ah, Ti si angelj! V Prater se bova peljali, kaj ne? Prosim Te, prosim, reci da!

— Kaj, za božjo voljo, boš videla sedaj v Pratru?

Strastno me je poljubila. — V tem času se ponavadi tudi "o n" nahaja tam in jaz bi neskončno rada vjela en sam njegov pogled. To vendar ni nič slabega — je boječe pripomnila, ko je zapazila, da mi njena razlaga nič kaj posebno ne ugaja. — Moj Bog, doma ne morem več strpeti. Že celo večnost nisem videla Rudolfa. Izpolni mi to prošnjo, moja ljuba, dobra Marija.

Trdi kamen bi se je usmilil, tako milo je gledala.

— Prav rada ne storim tega, toda če že ne more biti drugače se peljem s Teboj v Prater.

Medtem je bila prišla v sobo neopaženo Hanna in se zaničljivo zasmejala: — Oh, ubogi otročiček bi šel rad v Prater! Seveda moraš iti ž njo, če ne, bo od žalosti umrla.

Ob štirih popoldan sva bili že v Pratru; skoraž vse je bilo izumrlo v njem. Nisva dolgo čakali. Rudolf je bil sam. Ko je naju prehitel, je Mary komaj pogledal, pa tudi ona se ni skoraj zmenila zanj.

Vozniku je rekla, da naj počaka za mostom, nakar sva odšli v goščavo.

— Tukaj se lahko v miru kaj pogovoriva. Mislim, da sem jaz najsrečnejši človek na svetu. Han-

na me od jutra do večera muči in ščuva mater zoper mene.

— Mary, prav po pravici mi povej, kako je z Rudolfom? Upam, da ne misliš več nanj. Vrjemi mi, da se bojim škandala, ker si tako neizkušeno dekle.

Ona se je prezirljivo nasmehnila. — O, saj že dosti govorijo. Rudolfova žena ve, da sem njena nevarna tekmovalka.

Te besede so me zadele kakor strela iz jasnega neba. Moja spremljevalka je bila tega jesenskega popoldneva neprimerno krasna. Njena lica so bila podobna rdečim nageljem; nosila je sivo obleko, obšito z dragoceno kožuhovino. Da, Stefanija se je lahko bala take nasprotnice.

Dospeli sva v "divji" del Pratra, ki je podoben skrivnostnem gozdu. Hotela sem iti nazaj v drevored, toda Mary mi je rekla, da naj počakam za trenutek, da si popravi podvezo, jaz sem pa privezala psa k drevesu; Mary ni bilo od nikoder.

Klicala sem, pa nisem dobila nobenega odgovora. Naenkrat se mi je posvetilo v glavi: za norca me je imela; z Rudolfom sta zmenjena.

Vsa obupana sem premišljevala kaj naj storim. Ali naj jo tukaj počakam, ali naj se vrnem nazaj k vozu. Ali bi bilo najboljše odpeljati se in obvestiti grofico?

Ko sem tako premišljevala, sem naenkrat zapazila nekega možkega, ki me je nepremično gledal. V strahu, da bi me ne spoznal, sem bliskovito stekla nazaj k vozu. Malo pred drevoredom sta se prikazala pred menoj, kot da bi zrasla iz tal, Mary in Rudolf. Planila sem nazaj, ker v prvem trenutku nisem spoznala Rudolfa, ki je bil do brade zavrit v dolg vojaški plašč.

— Ljuba Marija — je rekel in mi poljubil roko — oprosti mi, da sva se poslužila te male vojne zvijače. Saj se ni ničesar zgodilo.

Od same žalosti mu nisem mogla odgovoriti. Hitela sem naprej — Marija za menoj. Prestolonaslednik nama je molče sledil. Ko smo se precej hladno poslovili, je odšel.

V kočiji se je Mary naslonila nazaj, zakrila

obraz z rokami in zavzdihnila: — Oh, to je strašno!

— Kaj je strašno? — sem jo vprašala. — Tvoje postopanje, kaj ne?

— Ne, ta odurni Pechi je bil vedno za nama. Takoj sem vedela, da je on. Sedaj vem, kaj mi je storiti.

Stresla sem se pri misli, da je tujec ki me je gledal skozi grmovje, Pechi, ki je veljal na Dunaju za največjo klepetuljo. — Sedaj pa imaš, kar si hotela imeti. Jutri bo že celi Dunaj vedel, in še nad menoj se bodo zgražali ljudje. Vsakdo si bo mislil, da sem Te s tem namenom pripeljala sem, da se sestaneš z Rudolfom. Mary, Mary, kaj vendar delaš!

— Če bi Ti vse povedala, bi me gotovo ne vzela danes popoldan seboj — je odvrnila tako odkrito, da ji nisem mogla ničesar očitati. — Marija, jaz sem ga m o r a l a videti. Pomisli, gospodarjeva hči je bila ta teden bolna, in jaz nisem imela nikogar, kateremu bi mogla zaupati. Ko sem zvedela, da boš zajtrkovala pri nas, sem mu pisala, vedoč, da Te bom pregovorila, da se bova peljali v Prater.

— Huda sem, zelo huda — sem rekla resno. Ti in Rudolf sta grda egoista. Ne Ti, ne Rudolf, ne mislita na posledice.

Marija je zajokala in mi s solzami v očeh začela zatrjevati, da mi ne bo napravila nobene neprijetnosti več in da je to samo platonična ljubezen. — Edino to Te prosim, ne povej ničesar mami! Mama me ne ljubi z odkritosrčno ljubeznijo. Še ko sem bila otrok je postopala tako z menoj, kot da bi hotela imeti pozneje koristi od mene. In Hanna! Sovražim jo! Zakaj ni ostala v svojem samostanu! Saj je rojena za nuno. Saj se bom poročila, samo koščka blaženega veselja, katerega hočem vžiti, mi ne smeš odrekati. Pomisli nase. Saj vendar veš, kako si nesrečna z grofom Larishem.

Dekle se mi je v resnici smililo.

— Dobro, Mary — za enkrat Ti oprostim. Ne govoriva več o tem.

Po teh besedah se je popolnoma pomirila.

Pred palačo Vetsera je kočijaž ustavil, Mary je odšla domov, jaz sem se pa vrnila nazaj v hotel. Tam me je čakala brzojavka. Moja najmlajša hči je zbolela. Grozno sem se prestrašila in poslala takoj po profesorja Wiederhoferja, s katerim sem še tisti večer zapustila Dunaj.

Bolezen ni bila tako huda kot sem mislila. Rada bi pisala Mary, toda nisem mogla, ker mi je ravno tedaj umrl stari oče, vojvoda Maksimiljan. Meni je medtem časom enkrat pisala, in lahko rečem, da še nikdar nisem brala tako raztresenih besed. Spoznala sem, kako hrepeni po svobodi in lju-bezni. Srce me je sicer bolelo, toda sklenila sem ji odgovoriti trdo in premišljeno.

Meseca decembra sva se peljala z možem na Dunaj. Drugi dan mi je Juri povedal, da je dobil vabilo na neko zabavo v Vetsera palači. Začuden sem ga pogledala: — Kako? Včasih si pa toliko govoril čez to družino.

— Ah — je odvrnil — danes sem srečal baronico z Mary. Ti ne veš, kako krasna je postala.

Jaz sem se nasmehnila. Dekle si je gotovo poskušalo pridobiti mojega moža zase.

Pri večerji je bil seveda tudi čestilec moje mlade prijateljice, vojvoda Braganza, ki je bil z menoj nekoliko v sorodu. Takrat je bil Miguel mlad, lep udovec, ker mu je bila pred par leti umrla žena Elizabeta. Njegova dva sinova je vzgojila nadvojvodinja Marija Terezija. Izvrstno smo se zabavali. Skoraj žalostna sem bila, ko je Juri opomnil, da je čas za v Opero.

— Kako, Vi greste? Oh, vzemite me seboj! — je zaprosila Mary.

Pogledala sem svojega moža. Redkokedaj sem ga prosila za kako uslugo, Mary pa nisem mogla odreči prošnje. Soprog je bil seveda takoj zadovoljen. Ko sva stopili v njeno spalnico, me je začela strastno poljubovati.

— Kako si dobra, kako si dobra! — je parkrat vzkliknila in dela diamantni polumesec v svoje lase.

— Toda otrok, kaj delaš, saj vendar ne gremo na ples. Nežka, gospodarjeva hči, ki ji je stre-

gla, se je skrivnostno nasmehnila, češ: — Kako si vendar naivna. — Tudi Mary se je smehljala.

— Kaj misliš, zakaj grem rada v Opero, — je vprašala. — “Fausta” poslušat? — Beži, beži! Zaraditega grem, ker bosta tam obe belgijski kmetici in ker sem že sedaj radovedna, kako se bosta čudili.

— Bodi pametna. Pomisli, da sem jaz s Teboj in nočem, da bi se Rudolfova žena še name jezila.

Bilo je že precej pozno, ko smo sedli v kočijo. Ob našem prihodu se je prvo dejanje že pričelo. Jaz sem se skrila za baržunaste gardine, Juri je ostal v ozadju, in Mary je sedela na moji desni, tako, da so jo zamogli videti vsi. Oblečena je bila v krasno belo obleko, in njen vrat je odseval, kot da bi bil slonokošččen, od rdečega zagrinjala. V ušesih je imela dijamantne uhane, v laseh pa, kot sem že prej omenila, bisernati polumesec. Njene oči so se iskrile, lica so ji gorela, in gledala je nepremično v cesarjevo ložo, kjer je sedel Rudolf s svojo ženo in Lujzo Coburško.

Cesaričina, kakor tudi njena prijateljica, sta se v hipu zagledali vanjo. Meni je bilo silno težko, toda Mary se je k sreči tisti večer premagala in ni napravila nobene neumnosti.

Naslednji dan mi je že zgodaj zjutraj izročila hišna pismo, rekoč, da čaka sel na odgovor. Vprašala sem jo, kdo je dal pismo, nakar mi je smeje odvrnila: Gospodična Nežka.

Pisala mi je Mary in me prosila, če bi zamogla priti ob petih k meni. Nekaj časa sem premišljevala, nato sem pa rekla, da naj pride.

Mary je bila točna. — Saj vendar nisi huda? — me je vprašala in nekoliko boječe pogledala.

— Mary, enkrat za vselej Ti povem, da Ti ne bom več služila za posredovalko.

— Toda, ljubica, saj vendar nisem ničesar slabega storila. Ali si že videla kedaj kako bolj grdo žensko kot sta belgijski princezinji? Zdi se mi, da sta sedela včeraj v loži dva svežnja sena, ne pa dvoje žensk, ki se prištevata dvoru. Rudolf se mi smili. Ali si videla, kako sta buljili vame?

— Le počasi. Pripoznam, da ni princezinja posebno lepa, toda kaj more ona zato. Če sta Te gledali, si lahko še vesela, ker se dve tako visoki dami zanimata zate. O, kako si neumna, Mary.

— Ti ne veš, kako me sovraži! — je vzkliknila Mary, vedno pravi "kaj bo ta otrok".

— Kdo Ti je to povedal?

— Kdo drugi kakor Rudolf.

— Poslušaj Mary, prepričana sem, da nekaj skrivaš, in da imaš nekaj na srcu, česar mi nočeš izdati. — Ona je zardela. — Ne, Marija, ničesar Ti ne skrivam — sicer pa, koliko časa ostaneš še na Dunaju?

— Kaj Te to briga?

— No, vseeno mi povej, ljuba Marija!

— No, če že ravno hočeš vedeti, dva ali tri dni.

— Potem se bo jutri zgodilo.

— Povem Ti, da sem že sita Tvojih pustolovščin.

— Saj Ti ne bo treba drugega, kakor iti z menoj. Veš, fotografirati se hočem.

— Kaj ne, da boš sliko dala Rudolfu?

Mary ni odgovorila, toda pri slovesu mi je rekla, da bo napravila tako. Šli sva k fotografu.

— Najlepšo dobiš Ti — je rekla, ko je sedla na stol.

— Čakaj, Marija, najboljše bo, če se dava skupaj fotografirati. Take priložnosti ne bova več imeli. — Toliko časa je silila vame, da me je slednjič vendarle pregovorila.

Pozneje mi je bilo žal, toda kdo more vedeti, kaj se človeku vse ne prigodi na tem svetu!

Praznike smo preživel v Pardubicah. Bilo je zelo slabo vreme. Visok sneg je pokrival ravan, in v dolgih, žalostnih večerih so odhajale moje misli proti jugu. Nekaka strast se me je polotila, in na vsak način sem morala nekaj napraviti, da bi šla v Riviero. Hrepenela sem po solncu in gorkoti. Z Dunaja ni bilo nobenega poročila, samo na božični dan sem dobila od Mary sliko. Pod njo so bile zapisane sledeče skrivnostne besede: "Zvesta do smrti!" — To je zadnja slika, ki Ti jo poš-

ljam. Sklenila sem postati taka, kot je cesarica in živeti v spominu vseh le kot lepa mladenka.

— Ubogi otrok! Niti slutila ni, s kako trdo resničnostjo se bodo izpolnile njene besede!

Bila sem silno nervozna. Juri se je vedno pritoževal čez svoje zdravje in se je slednjič odločil, da bomo šli v Riviero. Neprestano si je domišljeval, da stoji že z eno nogo v grobo in da bi mu vsako najmanjše prehlajenje škodovalo.

— Če že ravno moraš iti na jug, bi bilo dobro, da bi si šla na Dunaj nakupit nekaj obleke. Vzemi hišno seboj in odidi par dni prej. Samo nekaj Ti še moram povedati: Do Mary sem izgubil vse spoštovanje. Dekle je koketa v pravem pomenu besede. Želel bi, da bi se preveč ne pečala žnjo.

— Kaj je pa vendar zagrešila?

On se je nasmehnil, in njegov nasmeh me je naravnost presenetil.

— Govori vendar, jaz sem silno radovedna.

— Ali se še spominjaš, ko sta šli skupaj k fotografu? Pomisli, kaj mi je rekla: "Gospod grof, samo zaradi Vas se bom pustila slikati, ker vem, da me ljubite."

— Ali si verjel?

— Marija, dekle me je hotelo speljati. Kaj morem zato, če me imajo ženske rade.

— O Juri, kako si domišljav!

ENAJSTO POGlavJE.

Sobo sem si telegrafično naročila, in kmalu potem sva prišli s hišno na Dunaj. Med potoma sem se slučajno sestala z nekim grofičinim prijateljem, ki mi je povedal, da bo baronica hitro zvedela za moj prihod. Ko sem prišla na Dunaj, ni bilo Mary od nikoder, in že sem mislila, da se je od najinega srečanja kaj posebnega prigodilo. Dva dni po mojem prihodu so se nenadoma odprla vrata, in hišna se je prikazala na pragu. Bila je zelo razburjena, ko mi je zašepetala: — Cesarjevič je

je tukaj! Komaj je izpregovorila te besede, je stopil skozi vrata Rudolf. Oblečen je bil v vojaško uniformo.

Ovratnik je imel visoko zavihan, kapo pa potisnjeno na čelo. Nekaj časa sem ga začudeno ogledovala, potem je pa stopil k meni in mi poljubil roko rekoč: — Upam, da mi boš oprostila, ker sem Te tako nepričakovano obiskal. Jaz sem molčala, on se je pa smehljaj in rekel: — Gotovo si že pozabila vse materine nauke o samozatajevanju. Zdiš se mi kakor preplašen šolski otrok.

— Nisem mislila, da me bo doletela taka čast.

— Da, ljuba Marija, na vsak način moram govoriti s Teboj. — Pri teh besedah je sedel, sukne pa ni hotel sleči. — Povedal Ti bom na kratko, Marija. Gotovo Ti je znano moje razmerje z malo baronico Vetsera?

— Nekaj vem — sem odvrnila previdno.

— To je odgovor, kakoršnih sem bil vaju v Gödöllő. — Ne moreš me varati, Marija, Ti veš vse.

— No, mogoče, zdi se mi pa, da ne vem.

— Pa vsaj ne misliš, da je to kako platonično prijateljstvo. Če misliš kaj takega, mi je žal, da Ti bom moral razbliniti to fantazijo. Zadeva ni čisto nedolžna, da veš. Odkrito rečeno, nahajam se v prav težavnem položaju. Upam, da mi boš pomagala iz te zadrege.

— Od kod veš, da sem na Dunaju?

— Po Mary sem zvedel, čeravno nisem govoril njo. Dopisujeva si namreč, in njena hišna Nežka mi prinaša pisma. Zdi se mi, da je nekdo povedal nekaj "stari dami", (tako je namreč imenoval moj nečak baronico Vetsero) in sedaj zaklepajo ubogega otroka, da mu je za obupati.

— Prepričana sem, da je gospod Pechy povzročil ta škandal.

— Tako je. In Ti menda veš, kaj je on?

Prikimala sem. — Nevaren je. Toda, Rudolf, kako si se vendar mogel zaplesti v to stvar?

Prestolonaslednik je skomignil z rameni. — Možkemu se kaj lahko zgodi, da se zagleda v lepo žensko, in Mary je res kakor nalašč ustvarjena za to. škoda, da je popolnoma izgubila glavo, in

če se takoj ne spametuje, bo nastal iz male afere resen škandal. To pa moram preprečiti.

— Da, — sem mu pritrdila. — Saj si se vendar že otresel toliko žensk, zakaj ne moreš pustiti Mary?

— Zato, ker me ona ne pusti. Pri zlodju, Ti ne veš, kako sem ji prigovarjal, da bi se poročila z Miguelom Braganza. Tak človek bi bil kakor našaš za me. Ulogo hišnega prijatelja znam namreč izvrstno igrati.

— Ti si zakrivil vse. Zakaj si vendar skalil dušni mir mladega dekleta? Zdi se mi, da boš moral ležati tako, kot si si postlal. Jaz Ti ne morem pomagati. Sicer pa, zakaj si se pa obrnil ravno name? Saj menda veš, da se nisva nikdar imela posebno rada.

Rudolf je bil medtem vstal, stopil k oknu, in začel nervozno bobnati po šipi. Naenkrat je prišel k meni, in me prijel za roko. V njegovem obrazu je bilo nekaj takega, kot takrat v cesaričinem, ko sem jo vprvič videla jokati na vrtu. Vsakovrstne misli so mi rojile po glavi. V tistem trenutku sem bila prepričana, da mu ne morem odreči pomoči. Saj je bil vendar kri moje krvi, bil je moj nečak, in sin ljubljene tete, kateri sem se vedno slepo pokorila. — Rudolf, pomagala Ti bom.

— Saj sem vedel, da se lahko zanesem na Te. Poslušaj. Te intrige bi sploh ne bilo treba vpoštevati, če bi ne bilo tudi drugih stvari zraven. Za ljubimkanja nimam časa, ker me čakajo drugi posli. Saj veš, kako slabo se razumem s Štefanijo, in gotovo Ti je znano, da mojega očeta ni mogoče prenašati. No, moja mati se pa tudi ne meni veliko za me. Vsega sem sit.

Spustil mi je roko in se začel izprehajati semtertja po sobi. Bil je silno razburjen. — Kako sem se naveličal vsega! Želil bi, da bi bil tako pogumen in tako neodvisen, kot je Ivan Toskanski. On je prost človek, ker se je z lahkoto odtegnil vsem dvornim intrigam. Saj veš, kako zoprno je vse. — Pogledala si za kulise in sprevidela, da smo revne marionete. Ljudje nas smatrajo za bogove, v resnici pa moramo plesati tako kot hočejo drugi. Gorje nam, če bi bili naravni! Zakaj

sem se vendar rodil? Kaj sem pravzaprav? Ubo-
ga kreature, obdarjena z obilnimi grehi svojih
pradedov.

Te besede so mi segle do srca, in skušala
sem ga pomiriti, toda on me ni poslušal.

— Mogoče — je nadaljeval — mogoče je ne-
umno pehati od sebe ljubezen mladega dekleta. Ona
ni taka, kot so bile dame za časa Ludovika XIV.
Njej je čisto vseeno, če sem prestolonaslednik, ali
pa berač. Ona ni nič drugega kot ljubeča ženska.
Veliko lepših sem že poznal, toda na bolj zvesto
nisem še nikdar naletel.

— Rudolf, ne razburjaj se tako.

— Nikar ne misli, da nimam nobenega ču-
stva. Moja prva in največja naloga je rešiti Mary,
predno bo prepozno. Dokler ne bodo te razmere u-
ravnane, se ne smem sestati ž njo. Kot sem slišal,
greš s svojim možem v Riviero. Ali bi ne mogla
pregovoriti "stare dame", da bi pustila Mary s Te-
boj? Glavna stvar je, da izgine otrok za nekaj ča-
sa z Dunaja. Povej ji, da pridem inkognito za njo.
Obljubi ji karkoli hočeš. Samo sedaj Te prosim,
pomagaj meni.

— Bojim se, da ne bo tako lahko Mary prego-
voriti, da bi se poročila z drugim. Rodbina Větse-
ra je bogata, in mislim, da se Mary ne bo prijela
vsakega, ki bi ji prišel prvi na pot.

— Rodbina je bogata! — je vzkliknil Rudolf
začudeno. — Kaj ne veš, da živi baronica od ka-
pitala, ki je že skoraj popolnoma izčrpan? Mary je
njeno zadnje sredstvo.

Jaz sem bila silno začudena, toda dvomila ni-
sem, da govori moj nečak resnico. Naprej skoraj
nisva mogla več razpravljati, ker sem bila povab-
ljena k svoji svakinji na obed, in je bilo že pre-
cej pozno. Rudolf je opazil, da postajem nestrpna.

— Gotovo Te zadržujem — je pripomnil. —
Prosim Te, sporoči Mary moje želje.

— Rudolf, če sem enkrat kaj obljubila, tudi
izpolnim. Napravila bom vse, kar je v moji moči.
Mary bom že jutri obiskala.

— O, Marija, kako si vendar dobra!

— Kar sem rekla, sem rekla.

— Potem mi piši vse podrobnosti. Pismo pošlji v moje stanovanje v grad. Tam sem sam z Lošekom. Skrbi, da mi bo pismo osebno izročeno. Z Bogom, Marija. Niti ne slutiš, kakšen kamen se mi je odvalil od srca.

Vedela sem, da se je breme, katerega se je oprostil on, prevalilo name. Ker sem mu pa obljubila pomagati, sem morala izpolniti svojo obljubo.

— Ali Te je kdo spoznal, ko si prišel k meni?

— Ne, prišel sem popolnoma neopaženo. Na Maksimilijanovi cesti me čaka kočija. Vozi me Bratfisch.

— O, na Bratfischja se lahko zaneseš — sem ga pomirila. To je bil dober možak, ki bi pretil za Rudolfa zadnjo kapljo krvi. Vedel je za vse Rudolfove pustolovščine. Prepričana sem, da bi šel v pekel, če bi mu Rudolf zapovedal. Še celo najkrajšo pot bi si poiskal, da bi čimpreje prišel tja.

Hišna mi je potem vse povedala. Rudolfa je srečala na hodniku, ki je zahteval, da naj ga takoj pripelje k meni. — Ali hoče Vaša cesarska Visokost toliko časa počakati, da Vas prijavim? — ga je vprašala. On ji sploh ni odgovoril, ampak je šel molče za njo.

Celo popoldne nisem vedela od samega razburjenja, kaj bi začela. Hišna je slutila, da je pripeljalo Rudolfa nekaj posebnega k meni. Pri prvem pogledu sem sprevidela, da ve, da je v celo zadevo umešana tudi Mary.

Pri kosilu sem bila zelo potrta, kar je tudi vsakdo opazil. Ko sem se slednjič vrnila v hotel, sem se nekoliko pomirila. Spala sem zelo nemirno, in celo noč so me preganjale hude sanje. Neprestano sem videla Rudolfa in Mary. Ko sem se prebudila, se nikakor nisem mogla otresti silne skrbi. Premišljala sem, če me nima samo za slepo orožje, ker se že v mladostnih letih nisva nič kaj dobro razumela. Ne bilo bi mi prav, če bi postala kar tako tjavendan njegova posredovalka. Prestolonaslednik ni bil popolnoma nič podoben drugim članom cesarske rodbine, in do takrat se nisem še nikdar igrala z ognjem.

Spomnila sem se Elizabetinih besed: "Marija, boj se Rudolfa!" Cesarica je gotovo vedela,

zakaj me je svarila pred njim. "Njemu se ne sme zaupati", — je rekla — "on zna biti zelo nevaren sovražnik". Zakaj sem mu vendar obljubila svojo pomoč! Kaj lahko je mogoče, da imata Mary in Rudolf nekaj skrivnega skupaj. Sklenila sem uporabiti vsako minuto, sedla k pisalni mizi in napisala Mary pismo.

Še nisem bila dodobra gotova, ko je naznanila hišna Mary Vetsero in njeno družabnico, neko staro damo, katere naloga je bila spremljati baronico na vseh potih.

Skočila sem k nji in jo poljubila. Mary je rekla spremljevalki: — Ali bi me počakali malo zunaj? Na vsak način moram govoriti z grofico Larish na samem. Družabnica je odšla, Mary je pa sedla in si nažgala cigareto. Bila je silno nervozna in razburjena, pa tudi na zunanje se je precej spremenila. Njene oči so zadobile nekaj čuden lesk, okoli ustnic se ji je začrtala ostra poteza. Nemirno je sedela in udarjala s petami skupaj.

— No, Marija — je začela govoriti z nekako predrznim glasom — vidiš, da sedim in čakam Tvoje pridige.

Najprej sem ji hotela ugovarjati, toda ona me je prehitela z besedami:

— Pisal mi je in mi naročil, da naj pridem k Tebi. Vem, da je bil včeraj tukaj. Govorila bom pametno. Tukaj je vse. — Udarila se je po prsih, in jaz sem zaslišala, kako je zašumel papir. — Sedaj govori.

— Mary, Mary, zakaj si tako neodkrita? Mislila sem, da sva prijateljici.

Poteze v obrazu so ji zadobile nežen izraz, in solze so se ji prikazale v očeh. Na to me je objela in zajokala. — Ljuba Marija, prosim Te odpej mi z Dunaja. Doma ne morem več ostati. Niti slutiš ne, kakšna je moja mati. Prodati me hoče. Jaz sem sredstvo, potom kojega se hoče rešiti propada. Oh, ljubica, kako sem nesrečna!

Hanna se ne bo nikdar dobro poročila. Jaz vem, da sem lepa in zategadelj moram storiti to, kar zahtevajo od mene. Rudolfa ljubim, zato pa nočem, da bi mu bila v nadlego. Njegova želja je, da bi zapustila Dunaj, Ali naj grem?

— Ljubi otrok, on Te ne pošilja stran, ampak samo hoče, da bi odpotovala za kratek čas v Riviero.

Mary se je nasmehnila s solzami v očeh. — O, saj vem, kaj to pomeni! Saj nisem več mlado dekletce, kot sem bila pred mesec dni. Sedaj sem postala pametna. Rudolf mi je vse povedal in mi razložil, v kako strašnem položaju se nahaja. Boljše je, da odidem z Dunaja. Toda ravno sedaj ga ne morem zapustiti, ker potrebuje moje pomoči.

Začudeno sem jo pogledala in sem bila presenečena, ker je govorila kakor odrasla ženska.

— Povej mi vse, kar Ti je razodel — sem silila vanjo. Bila je sicer precej preplašena, toda meni se je zdelo, da sem upravičena kaj takega zahtevati od nje.

Nenadoma je vstala in vskliknila: — Sedaj moram iti. Čakaj, čakaj, nekaj bi skoro pozabila. Nocoj gremo na ples k nemškemu poslaništvu. Ti ne veš, kako krasno obleko sem si nabavila. Kaj ne, da boš šla z menoj?

— Tako pozno vendar ne morem obiskati Tvoje matere.

— Oh, mati! — je odvrnila prezirljivo — ona je vesela, če bi bila cesaričina nečakinja nočindan pri njej.

— Toraj, jaz pridem. Ti pa, Marija, bodi pametna!

Tako ljubko se je nasmehnila kot še nikoli.

Sedla sem in napisala Rudolfu pismo. — Vse je v najlepšem redu — sem mu sporočila — moja misija je končana. Mary se je spametovala in sklenila zapustiti Dunaj. — Hišni sem rekla, da naj takoj nese pismo v grad. Ko je odšla, sem se globoko oddahnila.

Okoli osme ure zvečer sem dospela v Vetsera palačo in ker nisem nameravala ostati dolgo tam, sem rekla kočijažu, da naj me počaka. Baronico in hčer sem dobila v kadilni sobi pri čaju. Deklici sta bili oblečeni v jutranjo obleko, Mary je imela še celo kodre zvite nad čelom. Bila je razburjena, dočim se mati in Hanna nista dolgočasil. Baronica je bila najboljše volje.

— Radovedna sem, kako Ti bo ugajala obleka sestre Mary — je rekla Hanna in vzela košček kruha, namazanega s kaviarjem. — Mama pravi, da je krasna. Toda Mary — je pripomnila in pogledala sestro — za božjo voljo, ne nalivaj si toliko ruma v čaj. Zakaj ne ješ ničesar? — Sestra ji ni odgovorila, ampak nažgala si je cigareto, kar je mater silno razjezilo. — Kolikokrat sem Ti že rekla, da ne smeš kaditi, če greš na ples. Ti si res ne daš ničesar dopovedati.

Mary je ostala in odšla v drugo sobo ter zaloputnila vrata za seboj. Hanna je rekla: — No, sedaj vidiš, da ni mogoče izhajati žnjo. Pa tega si vse Ti kriva, mama. — Če bi bila strožja, bi postalo dekletce malo bolj ponižno.

Stopila sem v sosednjo sobo in našla Mary pri toaletni mizici. Prsti so se ji nervozno igrali s srebrnimi in kristalnimi predmeti, njene misli so bile pa bogvekje v daljavi. Sprva me sploh niti opazila ni. Nežka ji je obuvala fine svilnate nogavice, jaz sem pa medtem opazovala lepo spalnico. Nad posteljo je visela velika slika Marije Device, po kaminu in pisalni mizi je bilo pa vse polno najrazličnejših fotografij. Okna so bila zagrnjena s težkimi zagrinjali, previtimi z vrvicami, na katerih so bili nabrani biseri. Molče sem gledala, kako ji je Nežka česala polne, rjave lase in ji slednjič pritrdila dijamentni polumesec v kito. Deklica je bila še vedno zamišljena.

— Mogoče mi bo princezinja milostno dovolila, da bi Nežka tudi meni malo pomagala! — je zakljala Hanna skozi polodprta vrata.

Mary je rekla hišni, da je nepotrebuje več, nakar si je začela snažiti nohte in nataknila par prstanov na prste.

— Kako se Ti dopadem?

Nasmehnila sem se ji, ker se mi ni zdelo vredno odgovoriti na njeno vprašanje.

— Ali misliš, da bom vzbudila kaj pozornosti?

— Da, neboj se.

— O, kako bo ljubosumna.

— Kdo bo ljubosumen?

— Kdo neki? Rudolfova neumna belgijska žena.

— Mary, nekaj Ti moram reči. Odkrito povedano, kaj takega nočem več slišati. In nazadnje ni tudi nič resnice na celi stvari.

Deklici se je zmračil pogled. — Tudi Ti bi jo sovražila, če bi vedela vse. Rudolfovo zakonsko življenje je peklenško življenje. Ona ga noče razumeti in namesto, da bi mu pomagala, ga nadleguje z vsakovrstnimi neumnostmi. Štefanija je šema in ničesar drugega. Oh, Marija, Rudolf je grozno nesrečen! Vse bi dala, če bi mogla biti vedno pri njem. Toda nekaj Ti rečem: Če bo v stiski, ga ne bom nikdar pozabila.

Zadnje besede je govorila strastno in sunkoma. Nato je prišla Nežka in naznanila, da voz že čaka.

Mary je bila oblečena v svetlo modro obleko, obdano z rnenimi čipkami. Na prsih je imela diamantno verižico. Po mojih mislih sta nosili mati in hči preveč nakita.

Ko sem se hotela posloviti, me je zaprosila Mary: — Stori mi malo uslugo, Marija, če me ljubiš.

— Kaj hočeš?

— Dovolj, da se peljem s Teboj na ples. Daleč ni, mati in Hanna bosta pa imeli dosti prostora, če me ne bo pri njima.

Prošnji sem seveda ugodila. Ko sva bili sami, se je privila k meni. — Kako prosta se čutim, ker nisem zaklenjena v onem vozu. Mati bi me gotovo cel čas obsipala s svojimi neumnimi nauki. — Ko mi je to pripovedovala, se je tresla po celem životu.

— Zakaj si tako razburjena, ljubi otrok? Taka nisi bila še nikoli.

— Pisal mi je, Marija, da mu leži nekaj na srcu. Po mojih mislih bi bilo najboljšo, če bi vse skupaj pustil in z nama odpotoval.

Medtem smo dospeli do poslaništva. Mary me je poljubila ter odšla z materjo in sestro v poslopje.

Pozneje sem slišala, kako je bilo na plesu.

Dvorana je bila čarobno razsvetljena, in cesarjeva rodbina je bila že navzoča, ko je prišla baronica s hčerama. Oči vseh so se vprle v Mary, nekaj zaradi tega, ker je bila res neprimerno lepa, nekaj pa zato, ker so bile že celemu Dunaju znane Pechijeve čenče. Njeno ime so izgovarjali skupno z Rudolfovim, zato so jo pa tudi nekatere dame motrile s prezirljivimi pogledi. Dekle ni vedelo, kaj bi storilo. In ko so šli cesarjevi gostje skozi dvorano ter nagovarjali svoje znance, se je sklenila maščevati. Rudolfu se je nasmehnila, ker ji je rekel par besedi, ko je pa prišla njegova žena skozi dvorano, jo je predrzno pogledala naravnost v oči in jo ni pozdravila.

Pogleda obeh žensk sta se srečala, in pozneje so mi pripovedovali, da sta bili podobni dvema tigroma, pripravljenima na skok. Navzoči so nestrpno pričakovali kaj se bo zgodilo. Mary je dvakrat, trikrat zaceptala z nogo, nato pa sklonila glavo nazaj in z neizrečeno prezirljivim pogledom ošvrknila svojo tekmovalko.

Medtem je pridrvela stara baronica, vsa rdeča od jeze in sramu, prijela Mary za roko ter jo vlekla iz dvorane. Po njunem odhodu so se vsi oni, ki so še pred par dnevi uživali baroničino gostoljubnost, začeli zgražati nad takim postopanjem in se veselili, da je postala mlada baronica nemogoča v dunajski višji družbi.

DVANAJSTO POGLAVJE.

Mary mi ni ničesar povedala, kaj se je zgodilo na plesu. Naslednji dan sem imela precej dela in sem bila zvečer tako utrujena, da sem naročila hišni, da me ne sme drugo jutro zgodaj poklicati. Toda kmalu po osmi uri je ropotoma odprla vrata in mi izročila pismo, katerega ji je bil dal Bratfisch. Napol zaspana sem raztrgala ovitek in začela brati sledeče:

— “Na vsak način moram govoriti s Teboj

— je pisal Rudolf. — Pričakuj me ob petih popoldan. Skrbi, da boš sama. Hišna naj pazi, da ne bo nikogar na stopnicah.”

To poročilo me je silno razburilo. Jezila sem se nad Rudolfovim postopanjem, ker me gotovo namerava spraviti v kak neprijeten položaj. Prigledala sem sama pri sebi, da se ne bom nič več mešala v njegove zadeve vedoč, da bi mi cesarica nikdar ne odpustila, če bi vedela, kako ulogo sem začela igrati. Sodeč po dogodkih, ki so se pripetili zadnje dni, je moral kak čuden slučaj privedi Rudolfa do tega, da mi je pisal. Spominjala sem se dni v Gödöllő, ko se je vedno norčeval z menoj in me nazival z grdimi priimki. Pri neki priliki me je zmerjal z neko zelo neprimerno besedo in mi očital, da živimo v Monakovem kot kmetje. Ljubil me ni zatregadelj, ker me je ljubila njegova mati. Slednjič sem skočila iz postelje in mu napisala pismo, da ga pod nobenim pogojem ne sprejemem.

Na to sem pozvonila hišni. — Vzemite ta list in ga odnesite takoj v grad — sem ji zapovedala. — Vprašajte za Lošeka, pisma pa ne smete razen njemu nikomur izročiti.

Ko se je vrnila, sem bila že popolnoma oblečena. Na moje največje začudenje mi je povedala, da pisma ni mogla izročiti, ker je prestolonaslednik zapustil Dunaj in se skorajgotovo že nahaja v Luxemburgu. Moji načrti so bili mahoma uničeni. Hišna je bila prepričana, da Rudolfa ni več na Dunaju, ker je služabništvo ravno snažilo njegove privatne sobe, ko je prišla tja.

Kaj sem hotela? Vedoč, da se mi ni mogoče izogniti srečanju z njim, sem se vdala v svojo usodo. Bil je teman oblačen dan; ur ni bilo ni kraja ni konca. Točno ob petih je prišel Rudolf in je bil kot pri prvem srečanju zavil v vojaški plašč. Njegove prve besede so bile:

— Marija, če mi ne pomagaš, bo vse izgubljeno.

Prestrašeno sem ga opazovala. Bil je tak, da ga ni bilo mogoče spoznati. Iz mrtvaško bledega obraza je gledalo dvoje živalskih oči. Vedela sem, da se je moralo nekaj strašnega zgoditi. Do me-

ne je imel neko čudno hipnotično moč, in takoj sem začutila, da mu bom morala brezpogojno izpolniti vsako željo.

Stala sva si nasproti. Razen tiktakanja ure in njegovega hropenja je bilo popolnoma mirno v sobi.

— Za božjo voljo — sem zajecala — kaj se je zgodilo?

— Niti predstavljati si ne moreš. Predno Ti pojasnim kaj več, Ti moram povedati, da je Mary zaprta v svoji sobi.

— Zaprta? Zakaj?

— Na plesu se je odigral precej čuden prizor med njo in "staro damo". Zdi se mi, da Ti je vse znano.

Prikimala sem. — Da, nadaljuj!

— Potem so jo zaprli, in edino Ti jo zamoreš rešiti.

— Rudolf, tega ne storim pod nobenim pogojem. Za vse na svetu nočem imeti več opravka s to zadevo.

— Jaz pa vem, da boš, ker m o r a m govoriti žnjo.

— Kaj si blazen?

— Ne, ne. Čisto pri zdravi pameti sem. Poslušaj! Zahtevam, da pripelješ Mary v dvorni grad.

Mehanično sem ponovila njegove besede, in malo je manjkalo, da nisem omahnila nazaj.

— Da bi Mary pripeljala v dvorni grad?

— Da, to hočem. Poslušaj, Marija. Nič lažjega kakor to. Na vsak način moraš pregovoriti baronico, da pusti Mary s Teboj. Potem se pelješ k privatnemu vhodu, in Lošek Te bo privedel naravnost v moje sobe.

— Ne morem... ne morem..., tega ne storim pod nobenim pogojem. — Na to sem se grozna razjezila. — Ali me res nameravaš popolnoma uničiti? — sem kričala. — Sovražim Te... poberi se mi izpred oči! — Potem sem se zgrudila na zofo in začela krčevito jokati.

Sklonil se je čezme in rekel s svojim očarujočim in zapeljivim glasom: — Ljuba Marija, nikar ne uganjaj nobenih neumnosti. Če naju kdo

sliši, bi nastal škandal, kateremu ne bo para. Še enkrat Ti rečem: Mary moram videti na vsak način. V splošnem sem pa jaz na bolj težavnem stališču, kot boš Ti ali pa ona.

Dvignila sem glavo. — Na kakšnem stališču si Ti, v kakšni nevarnosti?

— Da, v veliki nevarnosti. Pogovoriva se možko. Ti si edini človek, kateremu lahko zaupam. Prisezi, da neboš izdala živi duši, kar Ti bom povedal sedaj.

— Če morem odvrniti nevarnost, rada storim. Prisegam.

Prestolonaslednik me je nekaj časa nepremično gledal, potem je pa potegnil iz žepa črn predmet. Bila je to mala, z blagom prevlečena škatlja. Stopila sem korak nazaj, Rudolf mi je pa položil roko na ramo, rekoč: — Marija, to škatljico moraš vzeti in spraviti na kak varen prostor. Pri meni jo nikakor ne smejo najti. Cesar lahko vsak trenotek zapove preiskati mojo privatno lastnino.

— Cesar — sem zajecala.

— Da, cesar. — Pri tem mi je stisnil v roko škatljo, ki je bila težka kot svinec.

— Jeklena je — je pojasnil Rudolf, videč, da sem se prestrašila.

— Toda na pot je vendar ne morem vzeti seboj — sem mu ugovarjala.

— Daj jo v kovčeg. Tam jo lahko skriješ. V njej ni ničesar, kar bi Te kompromitiralo.

— Koliko časa moram imeti to strašno stvar pri sebi?

— Dokler se ne vrnem — je rekel — oziroma dokler ne pride kdo po njo. Za slučaj, da pride kdo, Ti moram še nekaj pojasniti. Samo en človek pozna skrivnost te škatlje in samo on jo zamore razen mene zahtevati nazaj.

— Kdo je ta človek?

— Njegovo ime je stranska stvar.

Škatljico lahko daš osebi, ki Ti bo imenovala štiri črke. Zapiši jih in jih parkrat ponovi. — In prestolonaslednik je počasi ter razločno izpregovoril: — R. I. U. O.

Črke sem zapisala v malo beležnico. Potem sem nesla, kot da bi me neka višja moč primorala v to, škatljo v sosednjo sobo in jo skrila na dnu potnega kovčega.

— To je zame silno nerodno — sem rekla, ko sem sedla poleg Rudolfa.

Na vse mogoče načine me je skušal pomiriti. — Saj ni tako hudo. Toda, Marija, čas beži. Najprej se morava pomeniti o jutranjem obisku v dvornem gradu.

— Kaj si blazen! Ne, tega ne bom storila.

— Le pomiri se. Storila boš. Z Mary moram govoriti na samem, to je vse. Edino na ta način se lahko odtegnem preteči nevarnosti.

Čeravno mu nisem vrjela, sem ga vprašala: — Ali se tiče kaj Štefanije?

Rudolf se je zakrohotal. — Štefanije! — Ne, ne, prizor, ki se je odigral med njo in Mary, je malenkost. Nevarnost mi preti od politične strani.

— Moj strah je prirastel do vrhunca. Niti malo nisem slutila, da je postal prestolonaslednik tako neumen in se začel mešati v nevarne politične zadeve.

— Za božjo voljo! Prosim Te, Rudolf, ne izgublaj časa. Cesarici povej vse, oziroma še boljše je ... da greš k cesarju.

— Ali noriš? — je vzkliknil, potem pa mirno nadaljeval: Tega ne morem storiti, Marija. Če bi se izpovedal cesarici, bi podpisal s tem svojo lastno smrtno obsodbo.

Tako sem bila preplašena, da nisem mogla izpregovoriti nobene besede.

— Sedaj pa k Mary — je nadaljeval. Baronci reci, da bosta šli nekaj kupit. Potem najemi kočijo in se odpelji za palačo nadvojvode Alberta. Tam so mala, železna vratica. Potrka, in Lošek Ti bo odprl. Ta vrata so mi že večkrat koristila. Koliko mojih krasnih prijateljic je že prišlo po tej poti v grad — se je nasmehnil.

— Ali mi obljubiš, da ne boš napravil nobene neumnosti, če pripeljem Marijo?

— Obljubim Ti, da Te ne bom zapletel v noben škandal — se je glasil odgovor.

— Toraj dobro. Prosim Te, ne pozabi, da se moram vrniti kmalo v Pardubice. Povej toraj prihodnjič vse, kar misliš povedati.

— Na to se lahko zaneseš — me je zagotovil. — Nikdar ne bom pozabil, kar si storila zame. Toraj nasvidenje jutri.

Ko sem bila sama, sem se od samega strahu začela tresti. Pri misli, da bom kmalo odpotovala iz Dunaja, sem se nekoliko pomirila. Trdno sem tudi sklenila, da bom v Rivieri čim manj mogoče občevala z Mary. Ker sem Rudolfu zatrdno obljubila, sem pisala baronici Vetsera, če bi smela iti Mary prihodnji dan z menoj. V slučaju, da je zadovoljna, bi prišla dopoldan ponjo.

Pismo je nesla hišna in se kmalo vrnila z odgovorom. Stara baronica je dovolila. Takrat se nisem obotavljala več. Edina naloga mi je bila rešiti Rudolfa.

Če bi mi baronica odklonila prošnjo, bi bilo dobro. Toda usoda je bila močnejša od mene.

Tisti večer je bila pri meni prijateljica gospa Muellerjeva, ljubka stara dama, ki se je posebno zanimala zame. Bila je tipična Dunajčanka in zelo zabavna ženska. Vesela sem bila, ker me je obiskala, in sem tako že vsaj za nekaj ur pozabila svoje skrbi.

— Vsakdo že pripoveduje o prestolonasledniku in Mary Vetsera — je rekla takoj, ko je stopila v sobo. — No, to je eno izmed onih ljubimkanj, katerih je bilo že precej in mislim, da tudi to ni zadnje. Na vsak način je mala baronica manj nevarna, kot pa vseh intrig polna princezinja . . . Kaj bodo neki Vetserovi. Mati ve vse, videti pa noče ničesar. Sicer pa stvar ni taka, kot vpijejo.

Med tem pogovorom je nekaj plašno potrkalo na vrata. — Naprej — sem rekla precej razburjeno. Vrata so se odprla, in na prag je stopila dama, zavita v gost pajčolan. Jaz in gospa Muellerjeva sva jo začudeno motrili. Naenkrat sem jo spoznala in vzkliknila: — Mary! Mary me je nepremično gledala v oči. Svoji prijateljici sem rekla, da naj gre v drugo sobo. Šele takrat je odvzela Mary pajčolan. Bila je smrtnobleda in njene oči so s mi zdele malo prevelike za njen lep obraz.

Name je napravila utis, kot da bi se ji prigodilo nekaj strašnega.

Vsa prestrašena sem ji segla v roko. — Mary, povej, kaj je — sem jo prosila.

Začela se je krčevito tresti. — Za božjo voljo, kaj se je zgodilo?

Zamahnila je z roko in sedla v naslonjač. Ko sem ji odpela plašč, sem videla, da je v nočni obleki in da ima na nogah samo copate.

— Prosim Te, prosim, ne spodi me! Pusti me nekaj časa ostati pri Tebi! — je prosila med jokom. — Ušla sem, Marija. Če mi ne pustiš ostati tukaj, bom skočila v Donavo. Doma ne morem več biti. Zakleni vrata, ker so mi mogoče že na sledu! — Njen glas je bil podoben zamolklemu hreščanju. — Za noben denar ne grem od tukaj.

— Ljubica, bodi mirna — sem jo tolažila. Povej vendar, kaj Ti je? Nikar se ne boj, ne bom Te podila proč!

In začela je pripovedovati v raztrganih stavkih: — Od plesa, saj veš... mama... strašno. V vrtu me je tepla... Ona in Hanna sta kakor dve furiji. Niti ponoviti ne morem besed, katere mi je zabrusila v obraz. Ko smo prišli domov, sem se vrгла na posteljo... Potem sem omedlela.

— Ubogi otrok — sem zamrmrala.

— Slednjič sem prišla k sebi in s strahom zapazila, da so me zaklenili. Hanna mi je prinesla kavo in rekla, da se ne smem nikamor ganiti iz sobe. Ur ni bilo ni konca ne kraja. Toliko da nisem znorela. Vsakovrstne misli so mi rojile po glavi, nazadnje sem pa sklenila pisati Rudolfu. Posrečilo se mi je napisati s svinčnikom par besed na košček papirja, katerega sem potem izročila Nežki v večnem strahu, da bi mi ne prišla mama na sled.

Moj Bog, kako počasi je potekal čas. Silno sem bila nesrečna. Marija, ali se mi nebo nikdar nič boljše godilo? Večkrat se mi zdi, da se bo moja ljubezen do Rudolfa nesrečno končala. Toda ta ljubezen je močna, jaz jo ne zavržem in rajši nezrečeno trpim, kot da bi živela brez nje.

Nekaj časa je mrko gledala predse, potem je pa rekla s prezirljivim zaničevanjem: — Do danes zvečer sem morala čakati, da sem videla

mamo. Prišla je v mojo sobo in mi rekla, da se je odločila, da me pošlje v samostan, če se pravočasno ne izpametujem. Ker nisem ničesar odgovorila, je postala grozno srdita in mi začela očitati — ali veš, kaj mi je očitala?

— Niti pojma nimam.

— Rekla je, da delam sramoto naši rodbini, rodbini, ki uživa povsod splošno spoštovanje. Toda, Marija, jaz sem molčala, in očitaneje mi je šlo pri enem ušesu notri, pri drugem pa ven.

— In kaj je bilo potem?

Mama je opazila na moji roki železni prstan in železno zapestnico. — To Ti je pa gotovo dal prestolonaslednik, kaj ne? Le čakaj, če Ti nočeš odgovoriti, mi bo povedala grofica Larish.

— Toraj je tudi moje ime imenovala?

— Najdražja Marija — oči so se ji zaiskri-
le kot da bi prosile odpuščanja — oprosti, da Ti nisem povedala. Rudolf mi je dal prstan in zapestnico. Mami sem seveda rekla, da si mi podarila Ti.

S to izjavo nisem bila nič kaj zadovoljna. Kako lahko bi se izdala, če bi me prosila stara grofica za kako pojasnilo. — Meni niso mar Tvoji prstani.

— Veliko zapestnic in prstanov imam — je rekla — toda to, poglej! Pri teh besedah je pomolila iz plašča levo roko. Na prstancu je imela droban prstan, okoli roke pa tanko zapestnico. Kako čudne stvari si zmišljuješ. Železen nakit se mi ne dopade posebno. Kaj naj to pomeni?

Rudolf ima ravno takega — je pojasnila; — to pomeni: — Zvestobo do smrti.

Takrat sem pa tudi jaz sprevidela, da bi bilo najboljše, če bi poslala baronica Mary za nekaj časa v samostan. Izgledala je tako bolešno in nesrečno, da se mi je smilila v srce. V duši se mi je porodil trden sklep: — Mary se mora še danes ponoči vrniti domov.

— Kako si pobegnila, Mary?

— Mama je jezno zapustila sobo in se podala v kadičnico k Hanni. Nato je prišla Nežka. Na kolenih sem jo prosila, da naj mi pomaga. Ponujala sem ji denar — vse, kar bi hotela. Slednjič se je

vendarle udala. Preskrbela mi je plašč, in jaz sem neopaženo smuknila po stopnicah. Na cesti sem poklicala fijakerja in se pripeljala k Tebi.

— Ljubica, idiva nazaj. Mati Ti bo odpustila, če bom rekla jaz zate dobro besedo. Bodi pametna, Mary.

— Če me nočeš imeti pri sebi, bom skočila v Donavo.

Ker ni pomagalo nobeno prigovarjanje, sem se udala v svojo usodo, misleč, da bodo sami prišli ponjo, ker se na Dunaju razen k meni ni imela h nikomur zateči.

Strastno me je objela. — Ljuba Marija — vem, da ne delam prav, ker Te spravljam v nesrečo. Toda pomisli, da Te neizmerno ljubim.

Ubogo dekle je postalo skoraj histerično. Nobena beseda ji ni pomagala. — Ali Ti je mati kaj omenila o mojem pismu — sem slednjič vprašala.

— Ne. — O kakem pismu?

Pojasnila sem ji, kaj sva sklenila z Rudolfom.

— Pomisli, če se nocoj ne vrneš, ga jutri ne boš mogla videti.

Naenkrat je postala vesela. Oči so se ji zaiskrile, in prijela me je za ramo. — O, Marija, Ti si zares moja najboljša prijateljica.

— Pusti za sedaj in se pripravi na odhod. Nekaj mi moraš obljubiti, Mary. Niti za besedico nesmeš izdati, kaj sva govorili. Ne boj se, celo zadevo bom že tako rešila, da bo prav. Mati ne sme zvedeti, o čem sva se pogovarjali. No, ali si pripravljena?

Mary se je stresla, slednjič pa vendarle po kratkem premisleku vstala in oblekla plašč. Pozvonila sem in rekla hišni, da naj naroči kočijo. Nato sem se še sama oblekla, prijela Mary za roko in odšla po stopnicah.

Ko sva na cesti zagledali kočijo, je Mary postala zopet nervozna. Po dolgem prigovarjanju sem jo slednjič vendarle spravila v voz. Prav od srca sem se oddahnila, ko je sedela poleg mene, in veselo govorila samo o Rudolfu. Približali sva se Salezijanski cesti. Naenkrat je skočila po koncu in hotela na vsak način oditi z voza.

— Marija, za noben denar na svetu me ne spraviš nazaj k materi — mi je zatrjevala in prosila s povzdignjenimi rokami

— Ljubi otrok, zanesi se name. — Pri teh besedah je voznik vstavil in midve sva izstopili. Vozniku sem rekla, da naj počaka.

V njihovi palači je vladala že popolna tema. Zvonila sem in zvonila, toda hišnik mi ni odprl. Po preteku nekaj minut je prišla Nežka in vzkliknila: — Gospa grofica, ali je pri Vas baronica Mary? — Jaz sem ji pritrdila.

Ko sva šli po stopnicah, sem srečala Hanno, ki je bila grozno prepadena.

— Ali si pripeljala Mary?

— Da — sem ji odvrnila ni poskušala mirno govoriti. — Ne vem kaj ji je, da me je tako nenadoma obiskala.

— Hvala Bogu! Malo je manjkalo, da ni mati od strahu in žalosti umrla. Po celem mestu so jo že iskali.

Stopila sem v budoir. Baronica je imela sicer rada medlo razvetljavo; ta večer je svetilka tako slabo gorela, da nisem videla ničesar drugega kot slabe obrise črne postave v kotu. Strašno mi je bilo pri srcu. Hanna je stopila k materi. — Nikar ne jokaj, mati, saj se je zopet vrnila. Tekla je v Grand hotel, in če bi ne bilo grofice Larish, bi je še dosedaj ne bilo nazaj.

Baronica je dvignila glavo in mi ponudila roko. Potem je pa jezno pogledala Mary, rekla pa ni ničesar.

— Nikar se ne jezi Helena, sem jo prosila. — Otrok ne ve, kaj bi počel. Se boste že jutri vse pogovorili. — Mary nikakor ne smeš zameriti, ker je še mlada in zelo razposajena.

— Spat naj gre — je rekla baronica. Ko je svojo hčerko molče poljubila, je zašepetala Hanna: — Povej mama, kako Ti je hudo, Mary naj pa poslušaj.

Mary se ni zmenila zanjo, ampak se je obrnila k meni rekoč:

— Spremi me do postelje, prosim Te, Marija. Potem bom lahko zaspala.

Šla sem žnjo v lepo spalnico. Hanna ji je slekla nogavice, in kmalu potem odšla; ostali sva sami.

— Ali se bova jutri videli? me je vprašala.

— Gotovo. Samo obljubiti mi moraš, da boš ljuba, mala, pridna moja prijateljica in da mi ne boš napravila nobene sitnosti. Včeraj sem sprevidela, da Te mati res ljubi, zato Ti pa ni potreba več obupavati. Neboj se, vse Tvoje sedanje trpljenje, če ga je res kaj, bo stotero poplačano. Bodi pogumna, Marija! Mlada si še, in srečnih dni boš imela na ostajanje. — Ko je sedela na postelji v lahki, skoraj prozorni nočni obleki, je bila uzor prave lepote. Še sedaj jo večkrat vidim v mislih tako, kot sem jo videla tistega večera. In tisti večer je bil zadnji, ki ga je preživela pod materino streho.

Namenjeno ji je bilo, da je okusila sladkogrenko uro ljubezni, spila čašo najsilnejše strasti in umrla tragične smrti. Že takrat so bile ure štete njej in še nekomu.

Sedaj ni več njene ljubezni, njenega sovraštva, ne njene ljubosumnosti. Sedaj nima več stika z nobeno stvarjo pod božjim solncem.

Počasi sem zaprla vrata. Na hodniku me je čakala Hanna.

— Mama bi rada govorila s Teboj — je rekla. — Menda imaš za trenutek časa. Sedaj vidiš, kakšna je postala Mary in kakšen uspeh ima mati s svojo vzgojo. Skrajni čas je, da se nekaj zgodi. Pa naj se zgodi to ali ono, nam je vseeno, samo nekaj se mora zgoditi. Po mojih mislih bi bilo najboljšo, če bi odpotovala.

Šla sem v budoir. Baronici je ob mojem prihodu precej odleglo.

— Vem, Marija, da lahko govorim odkrito s Teboj. Prepričana sem, da Ti je znano vse.

— Kaj vendar misliš s tem "vse"? — sem jo vprašala.

— Ljubica, ali Ti ni ničesar znanega o aferi z Rudolfom. Kot se mi zdi, je nekaj med njima, toda mislim, da ničesar posebnega.

— Beži, beži, to so prazne čenče.

— Seveda — je nadaljevala, ne da bi se menila za moje besede — on je zelo nesrečen. Ljudje še celo govorijo, da se namerava ločiti od Štefanije. Pod nobenim pogojem bi ne hotela, da bi bila moja hči pri tem kaj kompromitirana. Veliko žensk se poganja za njim, toda kaj me to briga. Ti si njegova sestrična, ali bi bila tako dobra in bi napravila nekaj v mojem imenu? S princem bi rada govorila na samem in odkrito o Mary. Lahko mu poveš, da se da vse storiti, če je res tako silno zaljubljen vanjo. O, če bi živeli v časih Ludovika XIV.! — je zavzdihnila stara dama. — Takrat je družba javno pripoznala in visoko cenila Pompadurice in madame Dubarry. Kaka neumnost, da se sme dandanašnji le naskrivaj oboževati ljudi iz cesarske rodbine. Večkrat se spominjam besed svojega očeta, ki je rekel, da je turški sultan, kar se tiče žensk, na najboljšem stališču.

Baronica je zajokala. Mogoče zaradi tega, ker je vedela, da ne more Mary nakloniti onega, kar bi hotela, mogoče pa je bila žalostna, ker se je rodila stoletje prepozno.

— Moja največja želja je govoriti s princem. Ali bi ga Ti lahko obiskala in ga prosila v mojem imenu? Če bo enkrat vedel, da tudi jaz vem, bo lažje govoril bolj odkrito kot bi mogoče drugače.

— Dobro, — sem rekla — poskušala bom govoriti z Rudolfom še predno odpotujem z Dunaja. Sicer bom pa prišla jutri okoli enajste ure po Mary. Lahko noč, Helena, in nikar se ne jezi na Mary. Vrjemi, da jeza in surova beseda nimata nikdar dobrih posledic. Z dobroto se da vse napraviti.

Ko sem prišla v svojo sobo, sem se morala oprijeti stola, da se nisem zgrudila na tla. Moje moči so bile izčrpane. Toda na vzlic vsem dogodkom, ki so se odigrali ta dan, sem bila v srcu prepričana, da se bo še vse srečno izteklo. Mislila sem, da bo Marijin sestanek z Rudolfom v dvornem gradu zadal celi stvari novo smer. Pri tem sem pa pozabila, da se igra z nami usoda tako, kot z marijonetami, katere ima glumač na konopcu.

TRINAJSTO POGlavJE.

Naslednji dan sem se zbudila z občutkom v srcu, kot da me čaka nekaj neprijetnega. — O, solnce in toplota žarkega juga! — sem mislila sama pri sebi. Kmalo nato sem pa sprevidela, da ne bom mogla iti z rodbino Vetsera v Riviero. — Juri bo moral odpotovati kam drugam, ko bo slišal, da si je baronica Vetsera odločila isti kraj za svoje zimsko bivališče kot on. Sklenila sem se prijateljsko pogovoriti z njim in mu povedati, da je boljše, da greva sama, če sploh misliva kam iti.

Kar sem obljubila, nisem mogla odreči. Ob enajstih sem bila že v budoiru baronice in njene hčerke Hanne. Madama Vetsera je pletla kot po navadi nogavice za neko dobrodelno društvo, Hanna je pa slikala. Zdeli sta se mi neprimerno veseli in zadovoljni, kot da bi se ne bilo prejšni dan ničesar dogodilo. Še pred nekaj urami sta imeli objokane oči, sedaj sta pa gledali čisto brezskrbno in pripovedovali druga drugi jutranje novice.

Govorili smo o vseh mogočih rečeh, samo o Rudolfu in o Mary nisem nič omenila. Mary ni bilo od nikoder. Ker sem na vsak način hotela, da bi bil obisk prejkomogoče končan, sem vprašala Hanno: — Kje je Mary? Ali še ni oblečena? Saj sem ji rekla, da bom prišla ob enajstih ponjo.

Hanna je slikala naprej kot da bi jo cela zadeva nič ne brigala. Slednjič je vendarle odgovorila: — že dve uri je zaprta v sobi. Bog ve, kaj dela? Včasih je grozno čudna. Kadar ima svoje muhe, je najboljše, da se jo pusti samo.

— Če si ni Mary premislila — sem rekla in vstala — bi bilo toraj naboljše, če bi še danes ostala doma. V tistem trenutku se je prikazala Nežka med vratmi: njen obraz je bil zelo prepaden in njena lica so bila bledejša kot po navadi. — Baronica prosi, če bi prišla gospa grofica Larisheva malo k njej. Baronica bo takoj gotova.

Šla sem za njo. Mary je sedela pred ogledalom. Ko sem stopila preko praga, se je ljubko nasmehnila. Vse njeno telo je bilo izvanredno

sveže in deviško, tako, da je bila bolj podobna nedolžni nevesti, ne pa ženski polni vseh strasti, kakoršna je bila ona zadnje dnevi. Pri misli, da jo bo Rudolf videl tako, sem se popolnoma pomirila.

Oblečena je bila v tesno se oprimajočo obleko zelene barve, obdano s črnimi čipkami. Ko je zapenjala ovratnik z navadno broško, je rekla, da bo takoj gotova. Nato je stopila k pisalni mizi, zaprla vse predale in spravila ključ v žep. Na sebi ni imela nobenega nakita razen železnega prstena in železne zapestnice ter zlatega križca okoli vratu. Posvarila sem jo in napravila par opazk, toda ona se je samo smehljala in mi ni dala odgovora.

Nežka ji je prinesla zeleni klobuk, ki je bil bogato garniran s črnimi nojevimi peresi. Slednjič si je nadela še pajčolan. Lahko rečem, da je še nikdar nisem videla tako elegantno oblečene. Pri slovesu je poljubila mater. Ko sva bili na hodniku, se ni mogla več vzdržati, planila je po stopnicah, in predno sem prišla do vrat, je bila že v kočiji. Gotovo sva se vozili več kot četrť ure, predno je zamogla izpregovoriti prvo besedo.

— O, moj Bog, moj Bog, kaj delam — sem mislila sama pri sebi, položila Mary roko na ramo in rekla:

— Mary, nekaj Ti moram povedati. S tem, da Te peljem na sestanek s prestolonaslednikom Rudolfom, se nahajam v veliki nevarnosti. Kaj bi bilo, pomisli, če bi zvedela stric, cesar avstrijski, in teta za to? Ali slutiš, kako strašne posledice bi imelo lahko to zame? Mary je molčala. Naroko Ti grem le zaraditega, ker sem Tvoja najboljša prijateljica. Nikakor Te ne morem videti nesrečne, in nekaj mi pravi v srcu, da Ti bo Rudolf nasvetoval ono, kar bi bilo zate najboljše. Pokori se njegovim zapovedim in poslušaj moj svet: končaj enkrat za vselej to čudno razmerje. V nasprotnem slučaju, Mary, bi bile pa posledice lahko za nas vse zelo občutljive.

Pogledala me je. Nikdar ne bom pozabila izraza, ki je bil takrat v njenih očeh. Še vedno ni od-

govorila, ampak stisnila me je samo za roko in s tem pokazala, da me razume.

Voznik je stavil pred "Belo mačko", znano prodajalno perila. Izstopili sva in šli nakupit par stvari. Mary je bila zelo nervozna in je neprestano silila nazaj v voz.

Kočijažu sem rekla, da naj vstavi za palačo nadvojvode Alberta in naj počaka ter odšla, držača Mary zaroko, k zidovju dvornega grada.

Gotovo so naju že pričakovali, ker so bila mala železna vratica samo priprta. Mary je potrkala, in odprl je Lošek, prestolonaslednikov komornik, ki je stal sredi hodnika. Nama je namignil, da naj greva za njim, rekel pa ni nobene besede. Začeli smo iti po nizkih strmih stopnicah navzgor.

Ker nisem skoraj ničesar videla, sem morala neprestano tipati po zidu, da se nisem kam zaletela.

Najin vodnik je nenadoma obstal in odprl vrata, skozi katera je prisijala žarka solčna svetloba.

Nekaj časa sem se ozirala naokoli, pa se nikakor nisem mogla orientirati. Slednjič sem dognala, da se nahajamo na strehi dvornega gradu. Celo morje hiš je ležalo pod nami — krasen razgled po celem Dunaju. Začel je pihati tako močan veter, da sem se v strahu, da bi ne padla, oprijela Mary, katera je gledala s sanjavimi očmi tja nekam v daljavo.

Lošek je šel naprej. Mene se je lotilo nekakako blazno veselje. Najrajše bi se naglas zakrohotala, ko sem pomislila, kaj bi rekla cesarica, če bi vedela, da se po strehi nad njenim stanovanjem plazimo k Rudolfu. Toda ta občutek je trajal samo za hip, in mahoma se mi je naselila v srce neznana groza. Pogledala sem Mary. V vetru ji je lice nekoliko zardelo in par kodrov las ji je mahal po čelu. Ubogo dekle se mi je začelo smiliti. Obstala sem in sklenila, da ne grem za nič na svetu naprej. Toda, ali je še mogoče popraviti? Ali se je sploh še mogoče vrniti?

Ko je Mary videla, da se obotavljam, me je zgrabila za roko. — Ne, ne, ne; Rudolfa moram

videti na vsak način. Sedaj mi ne smeš več briniti! Če si že toliko storila zame, stori, na kolenih Te prosim, še to!

Lošek je stal mirno, in niti ena črta se mu ni izpremenila v obrazu. Gotovo je bil že vajen te službe! Bog ve, koliko boječih krasotic je že peljal po tej čudni poti k Rudolfu! Ta prizor ni napravil nobenega utisa nanj. Peljal naju je do okna, skozi katerega smo splezali v nizek hodnik. Zopet nas je objela črna, skoraj neprodorna tema. Bila sem silno nervozna. — Kam gremo? — sem vprašala in šele tedaj opazila, da je Mary pot dobro znana. Gotovo ni bila danes vprvič tukaj.

Na tihem sem se jezila nad svojo neumnostjo in očitala sama sebi, kaj sem vendarle mislila, da sem se začela umešavati v to zadevo, ki me popolnoma nič ne briga. Na koncu hodnika je Lošek zopet odprl skrivna vrata. Iz teme je nekaj planilo in zaprhutalo nad menoj. Pridušeno sem vzkliknila, ker sprva nisem vedela, kaj da je. Nato sem začutila na rami dvoje ostrih krempljev. Tišino je pretrgal krakajoč glas.

— Ne boj se, udomačen krokar je — je rekla Mary nestrpno. — Ti se pa tudi vsake stvari prestrašiš. Mlašknila je z jezikom, vzela žival z moje rame in jo poklicala po imenu.

— Ubogi revček — je šepetala in gladila krokarja po perotih. — Poglej, Marija, kako je krotak! Čisto nedolžna živalica; kako lepo bi bilo, če bi tudi pri nas kakšnega imeli!

— Ti ga kar imej, če ga hočeš, mene pa pušti pri miru. Že tako sem slabih živcev, potem pa pride še ta pošast! No, ali bomo kmalo pri Rudolfu ali ne. Zdi se mi, da hodimo že celo večnost! O, Mary, Mary! Tega dneva ne bom nikoli pozabila.

Krokarjevo stanovanje je bila mala kamrica, polna rogovja, starega orožja, in drugih vojaških potrebščin. Iz nje se je šlo v malo vežico. Lošek je odprl vrata, in stopili smo v krasno zlato-belo tapecirano predsobo.

Mary je začela nemirno hoditi semtertja, pri tem je pa neprestano nekaj mrmrala. Slednjič je prišla k meni. Imela je solzne oči, lica bleda kot pražnja ruta. Prijela me je za obe roke in me poljubila. Nato je rekla mirno in žalostno:

— Marija, prosim Te, odpusti mi, kar sem Ti prizadela hudega. Kar se je zgodilo, se je zgodilo. Samo nekaj mi vrjemi: nikdar mi niti na um ni prišlo, da bi Te poskušala varati, ali da bi uganjala za Tabo kake zahrbtnosti. Sedaj mi je žal, toda ne morem pomagati. Kaj ne, da mi odpuščáš, preljuba moja Marija?

Njena odkritosrčna ljubezen me je ganila do solz. Zatrdila sem ji, da ji ne želim nič drugega kot sreče in da bi bila moja najsrčnejša želja, da bi po tem srečanju z Rudolfom zadobila slednjič vendarle mir.

V tistem trenutku so se odprla nasprotna vrata in na pragu se je prikazal Rudolf.

Smeje je stopil k nama in naju pristrčno pozdravil. — Kaj stojimo tukaj — je rekel — stopimo vendar v mojo sobo. Tam bo prijetnejše.

Dospeli smo v svetel salon. Na veliki mizi je ležalo vse polno knjig, ilustriranih časopisov, znanstvenih del in not. Lahko rečem, da sem se še v malo kateri sobi počutila tako domača kot tukaj. Na pisalni mizi je ležal lornjet njegove žene Štefanije. Ta stvar se mi je precej čudno dozdevala, ker je bila na Dunaju javna tajnost, da se prestolonaslednik in žena sploh ne obiskujeta.

— No — se je oglasil moj nečak v silno prozajičnem tonu — saj boš dovolila, Marija, da se bom nekaj pogovoril z Mary na samem. Menda dovoliš, da gre z menoj v kadilno sobo.

— Ne, ostanita rajše tukaj — sem odvrnila sluteč resno nevarnost. — Če že ravno hočeš, bom šla v sprejemnico.

— Blazna ideja! — je vzkliknil Rudolf — tam Te lahko kdo vidi. Sicer so vsi dohodi skrbno zastraženi, toda zaupati se ne sme nikomur. Obljubim Ti, da se bova zamudila komaj deset minut. — Še predno sem zamogla odgovoriti — je odprl vrata, Mary se je zmuznila mimo mene, takoj za njo pa Rudolf. — Toda samo deset minut —

sem ponovila. Takoj nato so se vrata zaprla, in v ključavnici je zaškripal ključ.

Kaj sem hotela? Udati sem se morala v svojo usodo. Stopila sem k oknu in začela premišljevat, v katerem delu grada se pravzaprav nahajam. V svoje največje začudenje sem spoznala, da so okna obrnjena naravnost proti sobanam cesarice Elizabete. Videla sem veliko uro in slišala drdranje ekvipaž na dvorišču. Grozno čudno mi je bilo pri srcu.

Pogledala sem na uro. Deset minut je bilo že kedaj prešlo.

Pred ogledalom sem si nekoliko popravila las, ker mi jih je bil krokar zmršil. Medtem sem zaslišala vojaško godbo. Ob tisti uri se je menjavala straža. Postalo mi je nekoliko vroče; slekla sem jopico. Ko sem jo položila na stol, je vstopil moj nečak. B i l j e s a m!

Začudeno sem ga pogledala in zajecala: — Kje je Mary?

On se je nasmehnil.

Na vprašanje ni odgovoril, ampak naglo zaklenil vsa vrata.

— Odgovori! sem zakričala. — Za božjo voljo Te prosim, povej, kaj se je zgodilo! Rudolf, prosim Te, povej, razjasni mi!

Od presenečenja in razburjenja sem komaj stala na nogah. Vsa kri mi je šinila v glavo. Pred očmi se mi je zavrtelo, stresla sem se in omahnila nazaj.

Rudolf me je prestregel z rokami.

— Ničesar Ti nimam povedati.

— Mary! Mary! Kje je Mary?! Povej, kaj si storil žnjo?!

— Pomiri se, Marija, in poslušaj. Ne draži me in mi ne segaj v besedo. Moj odgovor Te ne sme prestrašiti. Domov se boš morala vrniti brez Mary.

Z dvorišča so prihajali zvoki vojaške godbe. Še sedaj, ko je že več kot dvajset let od tega, se spomnem na ta dogodek, če slišim vojaško godbo. Prepričana sem, da bi tudi pred najgrozovitejšo smrtjo ne občutila takega strahu kot sem ga takrat.

— Kaj ne, da se šališ? Saj ne veš, kaj pravzaprav govoriš! Nikar ne taji! Odkrito pripoznaj, da hočeš imeti Mary par dni pri sebi.

— Nič naj Te ne skrbi, če jo bom imel pri sebi ali pa kje drugod. Sedaj Ti ne preostaja drugega kot oditi.

Govoril je trdo, kakor da bi klesal besede.

— Brez nje ne grem ... Ti boš

— Mary ni več v gradu!

Toliko da nisem znorela od samega strahu. Precej dolgo časa je moralo trajati, predno sem malo zbrala svoje misli.

— Če boš mirna, se ne bo ničesar zgodilo. Idi k baronici in ji reci, da je Mary ušla.

— Tega ne bom storila, strahopetec! H cesarici bom šla, da veš.

— Marija, skozi zaprta vrata ne moreš nikamor.

Planila sem k oknu, skušala dvigniti zaveso in poklicati na pomoč.

Prestolonaslednik mi je pritisnil roko na usta in me potegnil nazaj. — Ženska, če ne boš pametna, se Ti ne bo dobro godilo! Zakaj uganjaš take komedije?

— Neznačajnejš! Nobenega čuta časti ni več v Tebi! Žival si, ne pa človek! Ne, ne bom tiho! Cesarici bom povedala in vsem, da Te bodo že vsaj spoznali! Pusti me ... pusti ... odkleni vrata!

— Če mi ne prisežeš, da boš molčala, Te bom ugonobil — je sikal skozi zobe.

Po teh besedah me je izpustil, šel k omari in vzел iz nje revolver.

— Samo besedo še zini, pa Te ne bo več med živimi.

Stisnil me je za vrat in mi nameril revolver na čelo.

— Sproži, prosim Te sproži! — sem obupana prosila: — Sproži, da bo enkrat konec. Življenje in bodočnost si mi že takoalitako uničil.

Povesil je orožje in me pogledal. — Prokleta si pogumna!

— Da, tudi pogumna znam biti, če je treba kljubovati takemu zlodju kot si Ti! Satan! Svečano si mi zatrdil, da se ne bo ničesar zgodilo, in

me tako spravil v past. Menda že ne veš od strasti in pijanosti kaj blebečeš in kaj delaš! Še enkrat ponovim: Neznačajnejš si, kakoršnemu ga ni para.

Njegove oči so bile nepremično uprte vame.

— Marija — je rekel zaničljivo — ali Te smem vprašati, kedaj si postala taka svetnica? Vsakdo lahko govori o časti in poštenosti, samo Ti ne smeš govoriti tega. Saj si vendar še kot otrok služila moji materi za posredovalko v lju-bezenskih zadevah. No, ali se spominjaš? Meni govori o morali ženska, ki je stala brez sramu poleg, ko je moja mati varala svojega moža! Marija, Marija, kdo bi si mislil! Če hoče biti človek svetnik, mora tudi po svetniško živeti. Ali hočeš, da Ti po vrsti naštejem vse tiste pikantne zgod-bice, ki sta jih doživeli skupaj z mojo materjo?

— To je laž! Pfuj, lažnjvec! Niti besede več čez cesarico! Slab sin, ki ne spoštuje matere! Ce-sarico ljubim bolj kot vse na svetu.

Nato so me polile solze, in krčevito sem za-jokala.

Rudolf se je sklonil k meni rekoč: — Marija, če jo res ljubiš, ne delaj nikakega škandala.

Peljal me je k zofi in sedel poleg mene.

— Da prav imaš, Marija, krivico sem Ti de-lal, ker sem tako postopal s Teboj. Ali mi lahko odpustiš, Marija?

— Oh..... h..... h..... je bil edini odgovor, ki sem mu ga mogla dati.

— Gotovo sem bil za hip zblaznel..... Poslu-šaj me, Marija. Prosim Te, pazi na moje besede. Mary bo ostala dva dni pri meni. Ničesar druge-ga, samo to.

— Saj si res blazen, Rudolf! Ali mi nisi še včeraj rekel, da nimaš časa za ljubimkanje? Go-voril si o stvareh, ki so baje silno velike važno-sti, potem pa greš in mi odpelješ ubogega dekleta. Niti besedice Ti ne verujem več. Če enkrat zineš, se pa desetkrat zlažeš.

— Res je. V teku dveh dni se lahko veliko spre-

meni. Mary, bo ostala pri meni in basta! Na robu prepada sem. Zakaj mi ne privoščis malo sreče?

— Tudi Mary je govorila tako, toda ono, kar Ti imenujes sreco, je vse drugo prej kot sreca. Zdi se mi, da ljudje Tvoje vrste spion nikdar ne morejo biti srečni.

— Marija, izpolni mi to zadnjo željo! Samo to in ničesar več — je prosil.

— Dobro. Poslušala Te bom. Razodeni mi, kaj imaš na srcu.

— Želim, da se vrneš takoj k kočijažu in se odpelješ žnjim v kako trgovino, kjer Te dobro poznajo. Ko boš tam, naroči enemu izmed uslužbencev, da naj nese to ali ono stvar Mary. Seveda se bo vrnil nazaj in povedal, da Mary ni nikjer. Na ta način boš zadobila zadostno število prič, da je Mary pobegnila.

— Kočijaž bo vendar vedel, da sem sama zapustila dvorni grad. Poglej, da ničesar ne premisliš.

Prestolonaslednik je vzel iz omarice šop bankovcev.

— Tukaj je petsto goldinarjev — je rekel. — Daj jih vozniku in mu sporoči, da jih pošiljam ja. Poleg tega mu pa še povej, da naj se obrne na Bratfische, če bo kedaj v zadregi. Toraj sedaj je stvar uravnana. Ne izgublajva časa, Marija.

— In stari baronici naj rečem, da je Mary ušla, ko sem bila v trgovini.

— Da. Za dva dni bo zadostovalo, potem bom pa sam govoril žnjo.

— No, sitnosti ne boš imel posebno veliko. Baronica Vetsera je v takih ozirih precej krotka. Nato sem mu povedala, kaj sva se prejšnji dan pogovarjali.

Rudolf se je zakrohotal.

— Glej, glej, kako dobro mater ima Mary! Toda Marija, sedaj bo pa že skoraj čas. Ali bi spila kozarec vina? Precej slabo izgledaš.

Zahvalila sem se mu za vino in še enkrat za-

jokala. Bila sem strašno nervozna, brez vsake moči in volje. Samo eno željo sem imela, da bi bila čimpreje doma.

Rudolf me je prijel za roko. — Ločiva se v slogi in prijateljstvu, Marija. O, če bi vedela, kako sem nesrečen... Mogoče se bo vse dobro izteklo... nekega dne. Še enkrat mi obljubi Marija, da ne boš nikomur nič povedala o tem.

— Ne boj se, Rudolf, nikomur.

Nato me je objel, pritisnil k sebi ter me prvič in zadnjič poljubil na ustnice.

Kakor v sanjah sem šla skozi predsobo po isti poti kot sem prišla. Toda prišli sva bili dve, oditi sem morala pa sama. Molče me je peljal Lošek preko strehe in po stopnicah do vrat v zidu. Ko so se zaprla, sem občutila, da imam lepši del svojega življenja za seboj. In res; takrat so se začeli zame težki dnevi, katerih še danes ni konec.

Poleg kočije je stal voznik in jedel velik kos kruha, namazanega s surovim maslom. Gotovo je vedel, da mu bo treba precej dolgo časa čakati.

Možak, kateri me je že več let vozil, se me je skoraj prestrašil, tako čudno sem izgledala. Povedala sem mu, kaj mu je storiti in mu izročila omenjenih petsto goldinarjev. — Veliko preveč za eno damo — je pripomnil. Proketo je drago to razmerje. No, če da prestolonaslednik petsto goldinarjev za eno žensko, mora biti že nekaj posebnega.

Sama ne vem, kako sem dospela do trgovine Rodeck. šla sem notri, kupila nekaj perila in rekla uslužbencu, da naj ga nese Mary v voz. Takoj je bil nazaj, rekoč, da ni baronice nikjer. Jaz sem se seveda čudila, izpraševala kočijaža ter druge ljudi in se slednjič odpeljala. — Peljite me, kakor mogoče hitro k Vetsera palači — sem zapovedala vozniku. Mislila sem, da mi bo od strahu in žalosti počilo srce.

ŠTIRINAJSTO POGlavJE.

Ko sem šla po stopnicah, so se mi tako tresla kolena, da sem se morala oprijemati zida. Nasproti mi je prišla Hanna.

— Mama je bila zelo lačna, in mislim, da nama boš oprostila, ker sva jedli brez vaju.

Ko me je pa natančno pogledala v obraz, je umolknila in čakala, kaj ji bom razodela.

— Hanna . . . prosi mater, da naj pride k meni . . . niti trenutka časa ne smemo izgubljati . . .

Skoraj mehanično sem stopila v kadilno sobo in se vrgla na zofo. Vrata so se odprla, in prikazala se je baronica s servijeto v rokah.

— Kaj se je zgodilo? Ali si bolna? Za božjo voljo, kaj Ti je?

— Mary je ušla. Brez nje sem se vrnila..... Moj glas je bil tako čuden, da sem mislila, da govori kdo drugi poleg mene. Moje besede so napravile na baronico strašen utis.

Prebledela je in se do krvi vgriznila v ustnice. Slednjič je še precej mirno rekla z zamolklim glasom: — Saj sem vedela, da se bo nekaj zgodilo. O, ta otrok. Najboljše bi bilo, če bi bila vedno zaklenjena. Mary me bo spravila v prezgodnji grob. O, jaz nesrečnica!

Hanna, ki je bila prišla za njo, ni mogla ziniti besedice. Baronica je krčevito zajokala. Tudi jaz se nisem mogla več premagovati. Spomnila sem se Rudolfove opazke, ki je rekel, da je baronica zelo "krotka" ženska. Sprevidela sem tudi, da je v njenih besedah več sebičnosti kot pa prave materinske ljubezni. Obrisala si je oči in se obrnila k meni rekoč: — Povej mi vse!

In povedala sem ji kot me je naučil Rudolf. Lagala sem in lagala, da je bilo groza. Slednjič nisem mogla več. Skrila sem obraz v blazino in zaihtela.

— Pomiri se, pomiri — me je tolažila baronica — saj ni Tvoja krivda. Zadnji čas se ni dalo z Mary ničesar več opraviti. Niti predstavljati si

ne moreš, kako mi je zagrenila življenje. Toda njej bi se navsezadnje že oprostilo, n j e m u p a ne morem odpustiti. Če hoče človek kaj doseči, mora storiti to poštenim potom. Z zahrbtnostjo se ne da ničesar opraviti.

— Helena, Ti toraj misliš, da jo je prestolonaslednik pregovoril, da je pobegnila? Kaj takega mi niti v glavo ni padlo.

— Da — je rekla jezno, in oči so se ji zaiskrile — že vsaj slutim, da je tako. Škoda, da sem šele pred kratkim zvedela vse.

Težak kamen se mi je odvalil od srca. Toraj nisem jaz sama pomagala dekletu, ampak tudi še nekdo drugi.

— Kaj naj storimo?

— Ničesar, že vsaj sedaj ne. Nič drugega nam ne kaže kot čakati, da se sama vrne. Nobe-nega škandala nočem, ker se po Dunaju že takolalitako preveč govori. Predvsem moramo skrbeti, da komu izmed poslov ne pride kaj na ušesa. Na starega Kristana se lahko zanesem. Tudi hišnik zna molčati. Nežka pa, — čakaj, Nežka — kaj če bi bila pa ta? Gotovo ima svoje prste vmes. No, žnjo bom že še obračunala. Zaenkrat je potrebno strogo molčanje.

Zadnji stavek je skoraj brezslušno izpregovorila.

— Toda kaj Ti je pravzaprav Marija? Bolj si podobna mrtvemu kot živemu človeku. Zdi se mi, da si bolna. Mogoče bi čašo vina?

Po teh besedah je vstopila Hanna, ki je bila že prej izginila iz sobe. V eni roki je imela košček papirja, v drugi pa malo škatljico. Še predno je zamogla odpreti usta, sta prišla mati in Kristan. Zadnji je nosil na tasi buteljko vina in kozarec.

Hanna je dala papirček materi.

— Ljuba mati — je brala baronica — ko bereš to, sem jaz že v Donavi. — Mary.

— Neumnost — sem vzkliknila. — Mary živi ter je zdrava. S tem hoče samo prepričati, da bi ne našli sledi za njo. Moj Bog, kaj ji vse ne pade v glavo! Marsikaj sem že doživela, takega otroka, take ženske pa nisem še nikdar videla.

— Mati nebeška, kam pride človek! — je
zkliknila baronica.

Zatem se je oglasila Hanna:

— Mary je pustila ves svoj nakit v srebrni
skodelici na mizi. Vsi predali so prazni. Samo to
škatljo sem našla.

Dala jo je materi.

— Če ne bo drugače, bomo morali odtrgati
ključavnico. Zelo sem radovedna, kaj je notri.

Kristan je z nožem odtrgal ključavnico; v
škatlji je bila samo Rudolfova slika. Cesarica ga
je bila dala fotografirati, ko je bil tri leta star.

Ko sem spila kozarec vina, sem se nekoliko
boljše počutila. Z baronico sva se mirno pogovar-
jali. Na vse mogoče načine vsa ukrepali, kaj bi
napravili, da bi ne nastal iz te ne ravno delikat-
ne zadeve kak škandal. Bolj ji je rojila po glavi
misel, kaj bodo govorili ljudje kot pa izguba svo-
je hčere. Mary se mi je začela smiliti, videč, kako
malo jo ljubi mati. Potrebovala je resne opore
kot jo sploh potrebujejo dekleta v njenih letih.
Osemnajstletna deklica je kakor trs ob močvir-
ju. Vsak vetrič ga zgane in prelomi.

Pri slovesu me je vprašala baronica: — Ali
mi hočeš storiti veliko uslugo?

— Seveda. Zakaj pa ne.

— Pelji se v grad in vprašaj kaj je z Rudol-
fom. Seveda, previdna moraš biti, da bi kdo ne
opazil pravega namena Tvojega obiska. Njegova
sestrična si in lahko izveš karkoli hočeš. Potem
pa še nekaj... Ali lahko šele jutri odpotuješ v
Pardubice? Do takrat mislim, nam bo že vse jas-
no. Ljubo bi mi bilo, Marija, saj veš, kako je člo-
vek v zadregi, če je sam v takih slučajih. Prosim
Te, Marija, izpolni mi to prošnjo.

Nekaj časa sem se obotavljala. Posebno za
obisk v gradu nisem imela nobenega veselja. No,
mogoče tudi premalo poguma. Sicer bi pa lahko
poslala svojo hišno tja. Odpotovati dan pozneje,
mi skoraj ni bilo mogoče. Pri tem je imel glavno
in odločilno besedo moj mož. V srcu sem pa čutila,
da je moja dolžnost storiti vse, kar je v moji mo-
či, če že zaradi drugega ne, že vsaj zaradi Mary,
ubogega, nebogljenega otroka.

— Dobro — sem se premislila. — Poprašala bom v gradu in ostala še en dan na Dunaju.

Baronica me je strastno poljubila in se mi ni mogla dovolj zahvaliti. Poslovila sem se od Hanne in se odpeljala v hotel, kjer me je že pričakovala v moje največje veselje gospa Muellerjeva. Skorajgotovo mi je nameravala povedati, kaj se je zgodilo prejšnji večer. Hišno sem poslala v grad, gospo Muellerjevo pa prosila, da naj brzojavi v mojem imenu v Pardubice. — Če se Vam zdi, pa pridite nazaj. Zelo nerada sem sama, posebno danes.

Čakala sem gotovo dve uri predno se je hišna vrnila. Rekla je, da je odšel prestolonaslednik na lov v Luxenburg..... Ševeda je bilo to napačno poročilo. Sklenila sem baronici povedati, kaj sem dognala. Veliko ni bilo, toda zadovoljna bi bila lahko, če bi bilo resnično. — Mogoče se je pa vrnila — sem mislila sama pri sebi. — Na lov je Rudolf vendar ni vzel seboj. Mogoče se jo je polotil kes, da se je vrnila nazaj k materi.

Baronica je bila med tem poklicala Aleksandra Baltazzi, in mu povedala, da je Mary pobegnila. Tako je upil in razgrajal, da si še skoraj oditi nisem upala. Hanna je imela od joka ves zatekel obraz.

Na vse načine si je prizadevala pomiriti strica, ki je hodil po sobi in proklinjal, da je bilo groza. Helena je slednjič sedla na stol v kot in nepremično gledala predse. Aleksander je kričal, da bo pošteno obračunal z Rudolfom in zahteval za vse natančnega pojasnila. Takrat je pa planila baronica pokoncu. — Nobenega škandala, da veš! Pod nobenim pogojem nočem, da bi me ljudje vlačili po zobeh. Za te je drugače, kaj bom pa jaz, uboga ženska brez vsake opore!

— Dobro, naj bo. Ne bom se odpeljal za njim, zaenkrat mi je dovolj, če vem, kie se nahaja. Vi, grofica, lahko marsikaj zveste, kar nam ni mogoče. Pot na dvor Vam je odprta. Ali bi šli z menoj k načelniku detektivov? On gotovo ve, kje je sedaj Vaš bratranec? Saj ni treba, da bi vprašali za Mary. Ali bi bili tako dobri?

— Vse mu bova morala povedati — sem re-

kla. Govoriti sem hotela čisto naravnost, toda besede sem spravila le s težavo z jezika. Rudolf je bil v mojih očeh skrajno podla duša, izdati ga pa skoraj nisem mogla, ker se mi je smilil. — Gotovo je zapleten v kako politično afero — sem mislila sama pri sebi — in kaj potem, če pride vse na dan.

Še danes si ne morem raztolmačiti baroničnega vedenja. Skoraj prepričana je bila, da ji je Rudolf odpeljal hčer, zakaj ga ni toraj hotela razkrinkati? Mogoče se je bala sramote, mogoče je mislila, da se bosta na kak drug način pobotala. Kaj mi ni rekla pri neki priliki Mary: — Oh, Marija, Ti ne veš, kako dobro so znane dunajski visoki družbi naše razmere. Presneto smo na slabem glasu, toda kaj me briga to.

Ker le nikakor ni hotelo biti konca debate, sem se oglasila: — Poslušajte, Aleksander, sprejmite Vas, če mi obljubite, da boste previdni. Vzemite mi, da mi je že sedaj dovolj teh Rudolfovih komedij. Kar tako po nedolžnem pride človek v največjo blamažo. Jaz ne morem ničesar storiti tjavendan, že zaradi cesarice ne.

Peljala sva se na policijsko prefekturo, v temno, neprijazno poslopje. Človeku je tesno pri srcu, če hodi po onih ozkih hodnikih, kjer je hodilo že na tisoče in tisoče zločincev. Slugi sem oddala svojo karto in mu naročila, da naj pokliče načelnika. Kmalo nato je vstopil neprijazen možak, kateremu pa ni bilo nič kaj prav, da sva ga tako pozno motila.

Ko sem mu povedala, da sem cesaričina sorodnica, je postal naenkrat zelo prijazen in sladak. Pojasnila sem mu na kratko celo zadevo in ga naprosila, če bi mogel dognati, kje se nahaja prestolonaslednik Rudolf, ki je pregovoril nekega mladega dekleta, da je zapustilo dom in odšlo žnjim. — V tem slučaju gre za čast neke zelo znane rodbine. Vsak najmanjši škandal moramo preprečiti. Deklica se mora na vsak način vrniti k materi.

Policijski šef je molče poslušal.

— Ni mogoče — je rekel slednjič — jaz ne morem nič pomagati. To ne spada v moj delokrog. Sicer mi pa lahko vrjamate, grofica, če bi se hotel

pečati s takimi zgodbami, bi bilo mojih uradnih ur premalo. Sicer si pa tudi ne upam. Kdor se cesarju zameri, si nakoplje velikega sovražnika. Tega pa ravno nočem.

Aleksander Baltazzi se ni mogel več premagovati. — Kaj — je vzkliknil jezno — ali za Habsburžane ni nobene kazni, če se obnašajo kot lopovi in zapeljivci. Ali ni na Dunaju nobene pravice več? Za božjo voljo, kam je prišel svet! — Berača zaprejo, če je črn, če ukrade kos kruha, naduti nadvojvoda pa lahko dela, kar se mu zljubi.

— Saj sem Vam povedal gospod, da ne spada v moj delokrog in da si ne upam.

— Mogoče ne veste — sem rekla — da pripada mlada dama visoki aristokraciji?

--- Kako? Toraj ni meščanka? To je pa seveda nekaj drugega. Hm, hm! Počakajta malo, poskušal bom, kar je v moji moči.

Skoraj pol ure sva ga čakala.

— Njegova cesarska Visokost se nahaja v Allandu — je sporočil šef, ko se je vrnil. Bil je zelo bled in nervozen. Nalahko se je nama priklonil v znamenje, da smeva oditi, ker nama nima ničesar drugega povedati.

Na cesti sem vprašala Aleksandra, če ve, kje je Alland.

— Zdi se mi, da ni daleč od Dunaja, vendar natančno ne vem.

— Hvala Bogu, da sva že vsaj toliko dognala. Sedaj je treba samo čakati.

Baronica je sklenila naslednji dan odpotovati v Alland ter se pogovoriti z Rudolfom.

Napol mrtva od nemira in utrujenosti sem prišla nazaj v hotel. V svoji spalnici sem našla gospo Muellerjevo. Zame je bila dospela brzozjavka. S tresočimi prsti sem pretrgala ovitek. Moja slutnja se je uresničila: grof mi je prepovedal ostati še štiriindvajset ur na Dunaju.

Kaj sem hotela? Možu v takih stvareh kljubovati ni lepo in se tudi ne spodobi. Pisala sem baronici pismo in priložila brzozjavko. Prosila sem jo, da naj piše moji hišni Jenny, če se kaj posebnega zgodi.

Baronica mi je silno prijazno odgovorila: — Ljuba Marija! žal mi je, toda če že ravno mora biti tako, seveda ne morem pomagati. Kakorhitro bom zvedela kako novico o Mary, Te bom obvestila. Pozdravljena. — Helena.

Naslednji dan sem se odpeljala s prvim vlakom z Dunaja.

Lahko rečem, da si še nikdar nisem bolj zaželela doma kot takrat. Zdelo se mi je, da se vračam po viharjih, ki so hrumeli okoli mene, v pristanišče miru. Potovanje v Pardubice ni bilo nič kaj prijetno. Neprestano sem premišljevala o dogodkih zadnjih dni in slednjič sklenila vse povedati svojemu možu. Vedela sem, da bi mi celo življenje očital, če bi mu zamolčala, in vedela sem, da bo prišla zadeva na dan, če že ne vsa, pa vsaj deloma. Čeravno sem bila precej pogumna, sem se ga vseeno nekoliko bala. Če je bil jezen, ga ni bilo mogoče prenašati. Zakaj sem bila vendar tako lahkomišljena. Iz malih predsodkov je nastala prava bojazen. Moj Bog, kaj bo rekel, če mu bom začela pripovedovati to čudno zgodbo? Pljunil bo predme in me ne bo več pogledal. Ali ga bom mogla pregovoriti, da ne bo izvajal kakih posledic? Nato sem se spomnila na železno škatljo, katero mi je bil izročil Rudolf v varstvo. Bog ve, kaj je notri? Nekaj je pravil, da so papirji, toda po teži sodeč, je najmanj svinec. Mogoče njegova korespondenca? Mogoče kako orožje?

Kolesa so drdrala, meni se je pa zdelo, da neprenehoma izgovarjajo imeni "Rudolf" in "Mary." Skušala sem misliti kaj drugega, pa ni šlo. Zagledala sem se v zasneženo pokrajino, toda namesto nje sem videla sobo, v njej pa Mary in Rudolfa.

Prav vesela sem bila, ko sem izstopila v Pardubicah.

Prvo noč sem izvrstno spala, ker sem bila grozno utrujena. Drugi dan sem bila veliko bolj zdrava in čvrsta. Svojo skrivnost sem izdala edinol. hišni Jenny, zvestemu in udanemu dekletu,

o kateri sem vedela, da zna molčati. Cel čas je bila pri meni in me tolažila kot je vedela in znala.

Grof Larišh je takoj opazil, da sem drugačna kot sem bila pri slovesu. Rekel je, da naj čuvam svoje zdravje in da mi ni treba več zahajati na Dunaj, ko je vendar na Češkem tako dober zrak. — No, tudi jaz nisem popolnoma zdrav. Sklenil sem odpotovati v Mentono, ne da bi izstopil na Dunaju. Par tednov v Mentoni, par pa v Naprasini.

Tudi jaz sem se začela pripravljati na potovanje, toda ure so se mi zdele kakor dnevi, ker ni bilo od baronice Helene nobenega glasu. Ker nisem mogla dočakati ne pisma ne brzojavke, sem ji pismeno sporočila, da ostanemo v Pardubicah samo dvajset ur in da bom prihodnje pismo pisala iz Monte Carla.

30. januarja zvečer sem šla precej pozno spat in sem primeroma še dosti hitro zaspala. Drugo jutro je prišla v mojo sobo hišna in odgrnila vsa zagrinjala. V peči ni gorelo; zeblo me je.

— Zakaj ste me tako zgodaj zbudili?

— Milostljiva grofica — je odvrnila Jenny s tako čudnim glasom, da se mi je zdelo, da govori nekdo drugi poleg mene — nekaj strašnega se je zgodilo. Moj Bog..... saj ne morem povedati..... Pokleknila je poleg postelje in zajokala. — Moj Bog, kako se bojim..... strašno..... strašno!.....

— Govorite Jenny, takoj povejte!

— O, milostljiva gospa, p r e s t o l o n a s l e d n i k j e m r t e v!

Pogledala sem jo, ne da bi razumela njenih besed. Jezik mi je otrpnil v ustih.

— Da, da — je stokala — ravnokar je pravil pek. Že včeraj zvečer so govorili v Pardubicah o tem. Pravijo, da ga je nekdo namenoma ustrelil na lovu.

— Kje? V Allandu? — sem s težavo zajecala. Grlo sem imela čisto suho.

— Ne, v Meyerlingu.

V hipu sem bila na nogah; srce mi je za hip prenehalo biti, kri se mi je zledenila po žilah. V glavo mi je šinila misel, da bi šla k možu, toda Jenny mi je odsvetovala, češ, da čaka ravno zajtrka in da je služabnik pri njem.

Kako in kedaj sem se tisto jutro oblekla, še danes ne vem. Na vse sem mislila in na nič. Ničesar drugega nisem vedela kot to, da je Rudolf mrtev. Toda kako? Kdo ga je usmrtil? Vprašala sem Jenny, pa ni vedela nobenih podrobnosti. Šele pozneje, kot da bi me nekaj z nožem zbodlo v srce, sem pomislila na Mary. Kje je ona? Kaj se je zgodilo revici? Pa vendar ni ona usmrtila svojega ljubimca? Na svetu so vse stvari mogoče, zakaj bi to ne bilo? Mary, Mary, o Ti uboga Mary, kaj je s Teboj?

Ah, časopisje..... gotovo bo polno opisov te tragedije. Planila sem po stopnicah in ko sem šla mimo moževe sobe, sem slišala, da se je pogovarjal z lakajem o žalogri v Meyerlingu. Na mizi je ležalo dvoje, troje časopisov. Videla sem debele napise: "Smrt prestolonaslednika Rudolfa". Strani so bile obrobljene z debelimi, črnimi robovi. Na vrhu vsakega je stal črn križ.

Čeravno so mi črke plesale pred očmi, sem prebrala par poročil, iz katerih pa nisem razen dejstva, da je Rudolf mrtev, zvedela ničesar.

Člankar je tožil o veliki izgubi, ki je zadela Avstro-Ogrsko. To je bilo vse.

Od samega strahu in obupa bi bila skoraj zno-rela. Ko mi je grof pravil o Rudolfovi smrti, sem ga komaj slišala. Na mojega moža ni ta novica bogve kako posebno vplivala. Rekel je, da ni to nič čudnega in da je že kedaj vedel, kakšne smrti bo umrl. — Zopet bova morala iti na Dunaj. Prokleta me jezi! — Z velikim tekom je obedoval, dočim je hotel mene vsak košček jedi, ki sem ga dela v usta, zadušiti.

Slednjič nisem mogla več sedeti pri mizi.

V spalnici je že spravljala Jenny moje stvari skupaj.

— Jenny, napravite se in takoj na pošto. Na vsak način moram brzojaviti baronici.

Ko sem sedla k mizi, se je oglasila hišna z boječim glasom: — Gospa grofica, oprostite mi, če Vam odsvetujem brzojaviti. Počakajte, da pride-te na Dunaj. Par ur sem ali tja.

— Moram, moram, na vsak način.

Ko sem napravila naslov, sem zapazila fotografijo svoje uboge Mary in pod njo besede: — "Zvesta do smrti!" Kaj če bi bilo to medlo prerokovanje? Tako glasno sem zakričala, da je padel hišni kovčeg iz rok. Priskočila je k meni, toda jaz se že nisem več zavedala.

To je trajalo le malo časa. Življenje me je klicalo nazaj. In takrat me je prešinilo grozno spoznanje.

Ko sem se tisti večer precej pozno nekoliko umirila, sem odprla kovčeg in vzela iz njega skrivnostno škatljo. Rudolf je ne more zahtevati več nazaj. Kdo se bo javil kot njegov zaupnik? Mogoče nikdo? Ali bom morala imeti potem to strašno stvar do smrti pri sebi.

Komaj sem čakala, da smo se odpeljali, ker tega silnega duševnega trpljenja nisem mogla več prenašati. Podobna sem bila popotniku v neznanu deželi, kateremu preti od vseh strani nevarnost. Pri vsakem koraku misli, da bo stopil v smrt. Jaz se nisem bala smrti, bala sem se samo onega, kar me je čakalo. Podoba mrtvega mi je bila neprestano pred očmi. Še enkrat sem preživela v duhu zadnje dogodke, očitala sem marsikaj sama sebi, zadovoljna sem pa le bila, ker sem poljubila Rudolfa za slovo.

PETNAJSTO POGLAVJE.

Vozili smo se celo noč. Ko smo prišli drugi dan na Dunaj, je bilo mesto odeto v žalno obleko. Nobeno pero ne more opisati, kaj sem čutila pri pogledu na črno oblečene ljudi. Zbirali so se v gruče in skrivnostno šepetali med seboj. Bog ve, ali so imenovali tudi moje ime? Nekaj mrtvaškemu prtu podobnega je ležalo nad njimi, in zdelo se mi je, da je vse ozračje prepojeno s strahom in grozo. Šele ko sva šla v Grand Hotel, sem zapazila, da gledajo ljudje za menoj. Takrat še k sreči nisem ve-

dela, česa me dolžijo, in niti slutila nisem, da zvrčajo name vso krivdo. Ko sem stopila v svojo sobo, me je zazeblo, ker sem se spomnila na dramo, ki se je pred par dnevi tukaj odigrala. Zdelo se mi je, da vidim pred seboj ljubek obraz svoje mlade prijateljice, da čutim Rudolfovo sapo in da slišim njegove strastne besede. Tam je bila zofa, kjer sva sedela, ko mi je dal jekleno škatljo, tam je bil stol, kjer je sedela Mary in poslušala mojo "pridigo". Ah, grozno, grozno!

Kje je Mary? Kako da ni nobenega glasu o njej? Ker nisem mogla več prestajati, sem poslala takoj po zajtrku Jenny v palačo Vetsera. Cesarica je vedela, da sem dospela na Dunaj, zakaj me ni poklicala k sebi? Kmalo zatem je prišel strežaj dr. Wiederhoferja in mi dal njegovo vizitko. Na njej je bilo poleg imena zapisano, da bi rad govoril z menoj in da naj ga, če je le mogoče, ob petih počakam.

Grof je šel k svoji rodbini, jaz sem pa nestrpno pričakovala Jenny. In vrnila se je z novico, da je palača Vetsera zaprta. Baronica in posli so nenadoma odpotovali; hišnik ni vedel ne zakaj in ne kako.

— Oh, gospa grofica — je jokala Jenny — kaj vendar pomeni vse to? Včeraj mi je rekel strežaj princa A, da Rudolf ni bil namenoma ustreljen, ampak našli so ga v gozdu mrtvega. Menda ga je nekdo umoril. Kaj je resnica?

Nisem ji mogla odgovoriti. Stopila sem k oknu, ko sem pa zagledala po vseh hišah črne zastave, je malo manjkalo, da nisem omahnila nazaj. Trakovi pri zastavah so bili podobni črnim furijam. Nehote sem ponavljala besede: — Povej, katera furija Te preganja? — Srce se mi je zvijalo v bolečinah, živci so mi trepetali, hotela sem kričati, z glavo tolči ob zid . . . karsizebodi . . . stisnila sem pesti, da so se nohti zadržli globoko v meso; nobena solza ni pogasila ognja v očeh, grlo izsušeno . . . moj Bog, kaj mi je bilo začeti!

Takrat se je pa napolnilo ozračje z globokim, žalostnim zvonjenjem. Vsak udarec me je zadel v srce. Ali ne bo prenehalo zvoniti? Eden — dva —

tri — Rudolf leži v Agustinski grobnici. Kje je njegov duh? Blizu mene... čutim ga... kaj me boža po licih?... zadnji poljub... da, zadnji poljub... eden — dva — tri — še vedno zvonenje! Do smrti bo donelo v mojih ušesih.

Vrgla sem se na zofo in si s prsti zamašila ušesa. Glavo sem zakopala v blazine. Vedela sem, da bi umrla, če bi še nadalje poslušala zvonenje.

Naenkrat sem planila pokoncu. Nekdo me je bil prijel za ramo. Moj pogled se je srečal z mirnim pogledom starega prijatelja in zdravnika dr. Wiederhoferja.

— Pripravite se, ljuba grofica. Pazite na moje besede. Cesarica me je poslala k Vam.

— Ali bi me rada videla?

— Ne, želi samo, da bi ji odgovorili na par vprašanj. Kaj veste o celi zadevi?

— Ničesar. Malo je manjkalo, da nisem od strahu umrla. Usmilite se me in povejte...

— Ali govorite resnico?

— Prisežem.

— Če je tako, uboga prijateljica, zberite svoje moči... Mary je mrtva.

— O, moj Bog! Kje je umrla in kako?

— S cesarjevičem... grofica... pomirite se... kot trepetlika trepetate... tako, vidite, saj bo. Da, oba sta mrtva. Cesarica dolži V a s. Smilite se mi, ubogi otrok, ker se nahajate v strašnem položaju.

Glas se mu je tresel in solze so mu zalile oči.

— Nedolžna sem! — sem zakričala.

— V gradu vedo vse. Detektivi so prišli na sled, da ste bili Rudolfova zaveznica in da ste pripeljali Mary v grad. Kočijaž, ki Vas je vozil, je vse izdal; seveda so ga morali prav pošteno plačati. Prosim Vas, povejte mi ono, kar bi cesarica rada pred vsem vedela: Ali je bil prestolonaslednik čisto normalen, ko je zadnjič govoril z Vami? Ali je govoril zmešano ali pametno? Kako se je obnašal?

— Ne, ni bil normalen. To me bo mogoče rešilo. Pravite, da je vse znano. Ali vesta mogoče

cesar in cesarica, da sem bila jaz le slepo orodje v Rudolfovih rokah? Ali vesta, da me je nesramno prevaril? H cesarici bom šla, ker nočem, da bi me po krivem obsojali. — Sprva sem mirno govorila, nazadnje sem pa začela obupno kričati.

Wiederhofer je počakal, da sem se izjokala.

— Le pogum, pogum, grofica. Vse Vam vrjamem, ker Vas poznam in vem, da ste bili vedno pošteni. Najboljše je toraj, da Vam povem celo zgodbo.

— Prestolonaslednik je skorajgotovo pisal v Laxenburg — je pripovedoval zdravnik — in sporočil svoji soprogi, da bo odšel za tri dni na lov v Meyerling in se vrnil že 30. januarja nazaj. Po mojem mnenju ni zaradi tega tudi nič skrbela zanj. Z Dunaja je odšel dve uri po odhodu Mary Vetsere; njo je vozil Bratfisch. Nesrečna deklica je dospela neopaženo skozi stranska vrata v grad. Lošek jo je na to spremil v malo garderobo, ki se drži Rudolfovih privatnih soban. Tisti dan in naslednjo noč je bila z ljubimcem sama. 29. januarja je prišlo še nekaj Rudolfovih prijateljev na lov.

— Ali je bil Filip Coburški tudi med njimi?

— Da. Filip je vedel, da se nahaja neka dama v Meyerlingu, kar ni bilo čisto nič posebnega. Rudolf je bil namreč zelo nerad brez ženske družbe. Ko so se zjutraj odpravljali na lov, je rekel, da ne gre, ker se boji, da bi se ne prehladil. Zvečer je bil pri mizi; vrat je imel zavit s svilnatim robcem.

Mary in on sta jedla skupaj v sobi. Predno je šel k počitku, je naročil Lošek, da ga ne sme drugi dan poklicati pred sedmo uro zjutraj.

Spodaj so lovci pili in se po svoje zabavali, ona dva sta bila pa celo noč sama.

— Za božjo voljo, povejte nakratko — sem vzkliknila nestrpno.

— Vse morate slišati — je odvrnil zdravnik. — Ko ga je prišel Lošek ob sedmih poklicat, mu je rekel Rudolf, da naj pride za pol ure. Prišel je, trkal mogoče pet minut, ker pa ni dobil nobenega odgovora, je obvestil grofa Hoyosa, ki je bil ravno pri zajtrku.

— In ... naprej! ... Kaj se je zgodilo? ...

— Vlomili so vrata. Kot so mi pozneje pripovedovali, ni še nobeden izmed njih videl kaj podobnega. Vse je plavalo v krvi. Odeja je bila oškropljena s krvjo, stene, blazine, sredi sobe je bila pravcata luža. Rudolf je ležal na strani postelje in še vedno držal revolver v roki; glavo je imel čisto zdrobljeno ...

— Ne morem več ...

— Grofica ... čakajte vendar, da Vam povem. Grof Hoyos je stopil k postelji in odgrnil rjuho. Vsi, kar jih je bilo navzočih, so se opotekli nazaj. Pod rjuho je ležala Mary Vetsera mrtva. Tudi ona je bila ustreljena v glavo.

— O, Mary, moja Mary!

— Grof Hoyos je zapovedal Lošekemu prenesti baroničino truplo v sosednjo sobo in zapreti vsa vrata. Nato je šel v obednico in rekel gostom, da je prestolonaslednik nevarno zbolel. Nadalje jim je pojasnil, da se mora takoj odpeljati z Meyerlinga, obvestiti cesarja in poklicati kakega izbornega zdravnika. Ker je meni brzojavil, sva prišla skoraj istočasno v dvorni grad.

Najprej naju je sprejela cesarica, ki je bila ravnokar končala svoje telovadne vaje. Nekaj strašnega jo je bilo kar tako nepričakovano napasti in ji razodeti strašno novico.

— Uboga, uboga teta ...

— Ne morete si misliti, kako grozno se je prestrašila. Vse moči sem zbral, da sem ji rekel: — Cesarju morate povedati Veličanstvo. — Samo Vam je mogoče. — Nekaj časa me je nepremično gledala, potem je pa vztrepetala rekoč: — Idimo.

Šli smo pred cesarjeve sobe in počakali na hodniku. Vstopila je sama. Kaj se je dogajalo tisti čas med nesrečnimi stariši, ni nikomur znano. Ko so me poklicali v sobo, sem videl cesarja Franca Jožefa sedečega na stolu; obraz je imel zakrit z rokami. Cesarica je stala poleg njega.

Zapovedali so mi takoj oditi v Meyerling, kar

sem seveda tudi storil. Grof Hoyos mi je dal potrebne ključe.

— Kaj je bilo s cesarico? Prosim Vas, doktor, povejte mi!

— Vrnila se je v svojo sobo. Par minut kasneje ji je naznanila madama Ferenzy baronico Vetsero. Zatrjevala je, da ji je prestolonaslednik odpeljal hčer in prosila cesarico, da naj ji pomaga.

Nekaj časa je cesarica ni hotela sprejeti, slednjič je pa vendarle naročila, da naj jo pustijo v sprejemnico. Cesarica je stala sredi sobe. Naravnost strašna je bila v svojem miru. Materi sta se molče spogledali, nato je pa padla baronica pred njo na kolena in pretresljivo zakričala: — Mary — moja hči!

Elizabeta se je umaknila nazaj. Nekaj časa jo je opazovala z brezčutno radovednostjo, nato je pa hladno rekla: — Prepozno je — oba sta mrtva.

Baronica Vetsera je padla v nezavest. Cesarica jo je še enkrat pogledala z zvedavim pogledom, potem pa molče — odšla.

To grozno povest sem poslušala še dosti mirno. Kaj sem hotela, ker sem vedela, da sva se s teto Cissi za vedno ločili. Prepričana sem bila, da ji ne bom mogla nikdar povedati resnice.

Prosila sem ga, da naj nadaljuje, ne da bi vedela, če bom imela toliko moči, da bom poslušala do konca.

Povedal mi je, da se je odpeljal v Meyerling, in da so ga takoj odpeljali v sobo, kjer je stanoval Rudolf. Videl je vse ono, kar mu je bil opisal grof Hoyos. Na mizi so stali ostanki večerje, po tleh je bilo par steklenic sekta, nekaj stolov je bilo prevrnjenih. Povsod je vladal največji nered.

Na preprogi poleg postelje je ležala kristalna steklenica, napol napolnjena s konjakom. Wiederhofer je takoj zapovedal, da naj jo spravijo proč, ker se je bal, da bi je ne videl cesar. Rudolfu je za silo obvezal razbito črepinjo in mu umil obraz. Z Lošekovo pomočjo je pokrnil okrvavljeno poste-

ljo in položili truplo nanjo. Vse drugo je pa ostalo do cesarjevega prihoda nedotaknjeno.

Tedaj je pa rekel Lošek zdravniku:

— Gospod, oglejte si žensko!

Šla sta po hodniku; strežaj je odprl mala vrata in vstopila sta v temačno sobo. Zdravnik ni mogel sprva razločevati predmetov okoli sebe, slednjič je pa zagledal v kotu veliko košaro za perilo. Vrhu nje je bil klobuk z nojevimi peresi, okoliinokoli so pa ležali kosi ženske obleke.

Nekaj časa sta oba nepremično stala.

Wiederhofer je bil kot zdravnik vaje pogleda na razmesarjena trupla — toda — mi je pripovedoval — vprvič v življenju se mi je zvrtilo v glavi, ko je Lošek potegnil s košare veliko plahto.

— Zagledal sem popolnoma golo žensko telo; tanka svilena srajca ji je bila potegnjena preko glave. Rekel sem Lošku, da ne morem preiskati trupla, ker je preveč tema. Nesel je toraj vse skupaj v sosednjo sobo in položil na bilard.

Potem sem začel s preiskavo. Najprej sem odstranil s obraza dolge lase... potem pa... grofica... sem spoznal Mary Vetsera — dekleta, katerega sem ljubil z očetovsko ljubeznijo.

Doktorju se je tresel glas.

— Ubogi otrok — da, saj je bila še otrok!

Mary ni bila tako grozno nakažena kot Rudolf, čeravno je imela del obraza čisto razmesarjen in ji je izteklo eno oko. Nepoškodovana stran si je pa ohranila vso svojo lepoto, in če bi jo človek tako gledal, bi se mu zdelo, da se drži na smeh.

Profesor Wiederhofer je raztrgal srajco in ji žnjo obvezal glavo. Ko jo je umil in zavil v rjuho, je zapovedal Lošku, da naj jo odnese nazaj v pralnico.

Prizora, ki se je vršil ob cesarjevem prihodu, ni mogoče opisati. Franc Jožef se je naslonil na steno in začel krčevito jokati. Ko so mu povedali vse, kar so vedeli, se je vrnil nazaj na Dunaj z namenom, da poskrbi vse potrebno za pogreb.

Jaz nikakor nisem hotel oficijelno proglasiti, da je bil prestolonaslednik napaden in ubit. Preveč je bilo že govorjenja, preveč namigavanja. Kaj bi vendar reklo prebivalstvo cele Avstro-Ogrske, če bi ga glede smrti cesarjeviča Rudolfa varali? Saj se že takoalitako dogajajo na dvoru stvari, da bi se ljudjem lasje ježili, če bi vedeli le desetino vsega.

— Ali je moj nečak zapustil mogoče kako pismo? — sem vprašala nenadoma.

— Dvorna policija je vse zaplenila. Zdi se mi, da je imel precej korespondence. No, kako tudi ne. Menda je malo krasotic na Dunaju, s katerimi bi ne imel nikakega razmerja.

— Rudolfovo truplo so balzamirali — je pripovedoval naprej — in položili v krsto. Nekaj časa je ležalo sredi jedilnice, proti večeru so ga pa prepeljali na Dunaj.

— Kaj se je pa zgodilo z nesrečno Mary?

— Ne vem. Pozneje so mi povedali, da so prišli po truplo njeni sorodniki.

Pomislila sem, kako je vendar zapuščena moja nesrečna prijateljica, in zajokala. Moja ljuba Mary! Mogoče ji je ravno tisti možki vzel življenje, katerega je najbolj oboževala?!

Kam je splavala njena duša? Zdelo se mi je, da se nahajam v svetu duhov in da sem še celo sama spremenila v duha. Potem sem zaslišala neko šumenje, šumenju vode podobno, in se onesvestila. Zavedla sem se šele, ko me je Jenny močila z "eau de Cologne". Dr. Wiederhofer se je v skrbeh sklanjal preko mene.

— Le pogum, grofica — je šepetal — sedaj moram oditi. V gradu me gotovo že pričakujejo. Ne bojte se, vse bom storil, kar bo v moji moči. Prepričani bodite, da se bo še vse dobro izteklo.

— Prosite cesarico, da me bo sprejela — sem moledovala s solzami v očeh. — To je moja edina želja, kar jih še imam na svetu. Njej se moram spovedati, in moja spoved bo dolga. Moj Bog, moj Bog, kaj sem dosegla s svojo dobroto. Sedaj vem, da nisem delala prav, toda kaj sem hotela drugače!

Ljubeznjivi zdravnik je obljubil, da se bo poslužil vseh sredstev, samo da mi bo izpolnil željo.

Nato se je poslovil in odšel.

Nisem še sedela pet minut, ko je nekaj potrkalo na vrata. Jenny je šla pogledat in naznanila strica Mary Vetsera, grofa Stockau.

Odsloviti ga nikakor nisem mogla, ker se mi je smilil v srce. Toliko, da sem ga poznala. Prišel je, da mi pove vse, kar mu je bilo znano o tragediji in je bil precej presenečen, ko sem mu pojasnila svoje stališče.

Vprašala sem ga, kaj je z madamo Vetsera.

— Uboga ženska. Za vedno je odpotovala z Dunaja. Malokatera mati je toliko prestala kot je morala ona prestati.

— Zdi se mi, da ni odšla prostovoljno z Dunaja.

— Ko je moja svakinja po avdienci pri cesarici zapustila grad — je pripovedoval grof Stockau — ji je sporočil detektiv dvorne policije, da ji pod nobenim pogojem ne bodo dovolili videti trupla nesrečne Mary. Zapovedali so ji nadalje: takoj zapustiti Avstrijo, odpotovati v Benetke in odtam brzojaviti na Dunaj, da je Mary nenadoma umrla.

— Kakšno tiranstvo! — sem vzkliknila. -- Prosim Vas, povejte mi, kje je Mary zakopana?

Grof Stockau mi je jel pripovedovati, tresoč se od razburjenja, da sta dobila 30. januarja on in Baltazzi nalog priti z zaprtim vozom v Meyerling. Poleg kočijaža je sedel detektiv. Takoj so ju peljali v pralnico, kjer je še vedno ležalo v košari truplo nesrečne Vetsere.

Policist jima je naročil:

— Truplo baronice Mary se mora popolnoma obleči in odnesti v voz. Vidva sedeta poleg trupla, tako da bodo ljudje mislili, da baronica živi.

— Strašna je bila ta naloga, toda rešiti sva jo morala. Najprej smo zvezali Mary lase v debel vozelj in ji zmili sledove krvi s prej tako le-

pega obraza. Potem se je zgodilo nekaj strašnega... obveza, ki jo je napravil Wiederhofer, je počila, in grozna rana se je prikazala na licu... Sreča, da sva oba precej močnih živcev. Ker nisem imel drugega pri roki, sem ji zvezal rano s svojo črno svilnato kravato.

Nato so ji oblekli spodnje perilo, steznik in obleko, obuli svilnate nogavice in male čeveljčke. Potem so ji posadili na glavo klobuk, katerega je nosila tistega nesrečnega dne v gradu; obraz so ji zakrili z gosto kopreno.

Koliko sta pretrpela oba moža, predno je bilo vse gotovo. Ko sta jo zavijala v plašč, ji je omahnila glava na prsi. Tako je seveda nista mogla odnesti.

Na pomoč jima je prišel stražnik. V hrbet ji je zasadil precej dolgo palico in privezal nanjo z žepnim robcem vrat. Ko sta ji oblekla plašč, sta vzdignila truplo s stola.

Moža sta napol nesla, napol vlekla telo svoje nečakinje iz sobe po slabo razsvetljenih hodnikih do stranskih vrat, kjer je čakal voz.

Mrtvo deklico sta posadila v kot voza, sama sta ji pa sedla nasproti. Grof Stockau mi je povedal, da jima je večkrat padlo truplo v naročje, ker se je voz precej zibal.

Bila je mrzla, viharna noč, Zdajpazdaj so zakrili temni oblaki mesec, in ker so bila okna zamrznjena, ni bilo mogoče videti, kam so se peljali. Slednjič, zdelo se jim je, da je trajala vožnja celo večnost, je vstavil voznik pred črnimi in okovanimi vratmi, ki so se takoj odprla. Na pragu sta se prikazala dva meniha s svetilkami v rokah.

Tedaj ni bilo več treba varati ljudi, da je Mary še živa. Meniha sta jo vzdignila z voza in jo položila na nosilnico.

Nato sta namignila gospodom, da naj jima sledijo.

Stražnik je brezslušno zaprl vrata. Šele tedaj sta spoznala grof Stockau in njegov svak, da se nahajata na pokopališču. Iz teme so štrleli beli spomeniki kakor strahovi.

To je bilo pokopališče cisterzijanskega samostana. Tam je bil določen Mary prostor po smrti.

Poleg napoldozidane stavbe je ležala odprta, navadna in belo pobarvana krsta.

Nobenega prta ni bilo, nobenih cvetlic, katere je vendar pokojnica v življenju tako ljubila. Truplo so položili v krsto. Uboga Mary! Kako strašen konec življenja, ki ji je nudilo toliko lepega in dobrega! Rudolf je ležal na mrtvaškem odru, v sijajni opravi, njegovi žrtvi je pa pel posmrtnico samo veter, ki je pihal preko grobov.

Zakaj je vendar niso deli brez krste v dobrotljivo zemljo? Boljše bi bilo, kot da so jo pa zaprli v tisti trdi zaboj, ki je bil že samposebi dovolj sramoten.

Grof Stockau je zvil njen klobuk in ga ji je položil pod glavo. Nato je odpel zlati križec, katerega je nosila okoli vratu, in ga ji stisnil kot znamenje ljubezni in odpuščanja med trde prste.

Meniha sta zaprla krsto in jo odnesla.

Tik stene je bil izkopan grob. Brez molitve in brez petja sta spustila krsto globoko v zemljo in jo z nekako mrzlično hitrostjo ter nestrpnostjo zagrebla.

Mary Vetsero, katere edini pregrešek je bila ljubezen, so pokopali kakor zločinca, kakor garjevega psa. Še celo stricema niso dovolili več kot nekaj sekund moliti ob grobu. Stražnik ju je potrkal po ramenih in jima rekel, da se ne smeta več obotavljati. Šla sta nazaj k vozu in šele pozno ponoči dospela na Dunaj.

31. januarja ob 5. uri zjuraj je odpotovala madama Vetsera s Hanno in Fery-jem v Benetke, in odtakrat jih ni več videl Dunaj.

Pozneje sem zvedela, da je policija zaplenila pisma, katera sem pisala Mary. Pisma so bila dokaz, da sem posredovala med Rudolfom in njegovo ljubico. Tako sem bila izmučena in pripravljena na vse, da me ni čisto nič brigalo, če ne ve nikdo ali pa celi svet. Mary mi takoalitako ni mogel nikdo več vrniti. Poleg moje korespondence je bilo tudi pismo, naslovljeno name. Dobil so ga v Meyerlingu na mizi. Koverta je bila odprta in zopet zapečaten.

“Ljuba Marija!

Oprosti mi, kar sem Ti hudega prizadel, in hvala Ti za vse, kar si mi storila dobrega. Če boš imela težke dni v življenju, in jaz slutim, da jih boš imela, sledi nama. To je najboljše, kar sploh moreš storiti. Oprosti!

Tvoja Mary”.

ŠESTNAJSTO POGlavJE.

Naslednji dan sem bila tako slaba da sem komaj vstala iz postelje. Pri zajtrku mi je rekel grof Larish, da takoj po pogrebu lahko odpotujemo z Dunaja. Moj mož ni takrat še ničesar slutil.

— Jaz odpotujem jutri zgodaj zjutraj z Milan-Genova-Mantone-ekspresnim vlakom, če hočeš Ti ostati še par dni tukaj, pa ostani. Ti bom že pravočasno pisal kje sem in kaj delam.

Pred odhodom z Dunaja sem skušala še enkrat prositi Elizabeto, da bi me sprejela v avdienci. Vedela sem, da ona sploh ne ve, kaj je odpuščanje, poskusiti sem pa vseeno hotela. Pisala sem njeni zaupnici, madami Ferenzy, da naj pove cesarici, da bi po pogovoru z menoj lahko marsikaj vedela, kar ji drugače ne bo nikdar jasno. — Ljudje me po krivem dolžijo — sem pisala, jaz imam pa, hvala Bogu, čisto vest.

Ferenzy mi je še tisti dan odgovorila: — Cesarica Vas pod nobenim pogojem ne sprejme.

Obupana sem pisala dr. Wiederhoferju in mu naročila, da moram videti cesarico. On je imel nanjo sila velik vpliv, in to bo morda pomagalo. Ob štirih mi je odpisal. Ne, cesarica me noče videti. Če imam res kaj tako važnega na srcu, bo poslala k meni neko zaupljivo osebo in njej lahko vse razodenem.

Meni je bilo strašno pri srcu. Bližnje ulice so bile skoraj čisto prazne, ker je bil po celem Du-

naju zaradi prestolonaslednikovega pogreba praznik. Iz temnih in žalostnih misli me je zbudila Jenny, ki je nekako boječe prišla skozi vrata in položila predme malo pisemce.

Koverta je bila naslovljena na hišno, v njej je bila pa še ena manjša zame.

Komaj sem prebrala prve besede, sem preplazeno skočila kvišku.

Pismo je bilo pisano s svinčnikom. Šla sem k oknu in brala sledeče:

“Če se ničesar ne bojite in če hočete izpolniti obljubo, katero ste zadali pokojnemu, prinesite “tisto” danes zvečer ob enajstih v mali drevored pri Heugasse. Molčite! Že zaradi spomina nanj morate molčati.

R. I. U. O.”

Ko sem prečitala to sporočilo, je trepetala vsaka najmanjša žilica v meni.

Pogledala sem Jenny, ki je stala vsa preplazena sredi sobe.

— Saj ni nič — sem zamrmrala in raztrgala papir na drobne koščke.

— Mislila sem, da je kaj zaradi nesrečne baronice — je odvrnila. — Niti v glavo Vam ne pade, gospa grofica, kaj govorijo ljudje po Dunaju.

Nekateri pravijo, da je prestolonaslednika ustrelil neki gozdar. Drugi zatrjujejo, da je razbil vojvoda Braganza Njegovi Visokosti s stolom glavo; tretji zopet, da je hotela priti v njegovo sobo baronica Vetsera; ker jo ni pustil k sebi, ga je ustrelila; to je napravila menda zato, ker je začel gledati zadnji čas po drugih ženskah. Najbolj vrjetna je še govorica, da se je ustrelil v gozdu, kjer so tudi našli truplo.

— Nikar ne vrjemite tem čenčam — sem jo prekinila. — Jenny, skuhajte mi takoj vročega čaja; nekako slaba sem, in glava me je začela silno boleti. Nocoj moram iti na vsak način na izprehod. Izpraševati me ni treba o nobeni stvari, ker mi ne preti nikaka nevarnost. Samo Vaš plašč mi dajte in poskrbite, da bo čakal ob četrtna enajst

pri stranskih vratih hotela voz. Voza ni potreba najemati pri ljudeh, ki Vas ali mene poznajo. Nočem, da bi me poznali.

— Saj bi Vas vendar lahko spremljala, gospa grofica? — je vprašala v skrbeh.

— Ne, Vi morate ostati tukaj. Zaklenite vrata moje sobe in pod nobenim pogojem ne smete pustiti grofu, da bi vstopil, predno se ne vrnem.

Nato sem poklicala Jurjevega komornega strežaja.

— Danes bo prišel grof gotovo precej pozno domov. Recite mu, da sem šla spat in da nočoj ne morem govoriti žnjim, ker moram jutri zgodaj vstati in se pripraviti na pot. Saj menda veste, da jutri že odpotujemo.

— Da, milostljiva — se je priklonil in odšel.

Zatem sem začela skladati svoje stvari v kovčege, samo da bi nekoliko pregnala strašne misli, ki so me neprestano mučile. Nenadoma sem postala nekako trdovratna in sklenila cesarici ničesar povedati, tudi če bi imela priliko sestati se žnjo. Najprej sem nameravala njej poslati jekleno škatljo, toda če je ona taka, bom pa tudi jaz. Naj se zgodi, kar hoče, skrivnost bom ohranila zase.

Na pragu se je prikazala Jenny in mi izročila vizitko z besedami:

— Njegova ekselenca grof Andrassy je zunanaj in prosi, če bi mu bilo mogoče govoriti z gospo grofico.

Neizmerno srečna sem planila k vratom. — Grof Julij Andrassy! Kaka sreča, da je prišel k meni! Odkar sva se v prvič videla, sva bila najboljša prijatelja. Če sem imela za časa svojega bivanja v Gödölő kaj na srcu, sem mu vse potožila. Lahko rečem, da sem izmed vseh možkih njemu največ zaupala.

V revoluciji leta 1848. je igral skoraj glavno vlogo in je bil zaraditega tudi obsojen na smrt. Pozneje so ga ga pa pomilostili. Postal je celo minister. Že pred leti se je bil umaknil v privatno življenje in se ni brigal dosti za politične zadeve.

S cesarjem sta bila velika prijatelja, pa tudi teta mu je slepo zaupala. Kakorhro sem zapazila njegov dobrotljiv obraz in pošten pogled, sem vedela, da stoji pred menoj najboljši prijatelj. Vesele sem vzkliknila in se mu vrgla v naročje.

— Moja uboga grofica Marija, vrjemite mi, da mi je žal. Nikar ne obupajte, mogoče bo še vse dobro.

Sedla sva na zofo.

— Ali je privolila teta? Recite mi, da me hoče sprejeti.

On je odkimal. — Ne. Njeno Veličanstvo se nahaja v takem stanju, da ni mogoče govoriti žnjo. Mogoče kasneje... Zaenkrat povejte m e n i resnico. Zakaj ste vendar postali Rudolfova zaupnica? Meni se je kaj takega naravnost nemogoče zdelo.

Vstala sem. — Česa me dolže? Teto sem vedno ljubila in ji izpolnila vsako najmanjšo željo. Zakaj noče slišati resnice?

— Cesarica misli, da ste bili v zvezi z mada-mo Vetsera in ji pomagali loviti Rudolfa v njene mreže.

— Veliki Bog! — sem zakričala — ali je zblaznela?

— Vaša dolžnost bi bila takoj obvestiti cesarico, ko se je to razmerje začelo.

— Ne, tega nisem mogla storiti. Če je kdo kriv, je kriva teta. Jaz sem sad njene vzgoje. Naučila me je držati zadano besedo in glede ljubavnih zadev sem se ravnala po njenih nasvetih. Njene nauke sem izpremenila v istino. Neumno sem napravila, ker sem obljubila Rudolfu molčati, toda ker sam obljubila, sem molčala. Ko sem mu kako stvar očitala, se mi je smejal. Da, grof Andrassy, smejal se mi je, in to lahko poveste cesarici. Le pojasnite ji, kakšen je bil njen sin malo pred smrtjo; ni lepo, da tako govorim, toda zagovarjati se ima vsakdo pravico. — “Odkedaj si pa svetnica, Marija?” — se mi je režal v obraz — vsi lahko govorijo o časti in poštenju, samo Ti ne moreš. Poleg si bila, ko je moja mati varala svojega moža.”

— Nehajte, grofica, nehajte!

— Ne, ker sem začela, bom povedala do konca. — “Še kot otrok si bila posredovalka moje matere. Ti boš govorila o morali, Ti, ki moraš od sramu zardeti pred vsakim mestnim dekletom. Čisto taka si kot mati.” — Nikar ne skrivajte obraza, grof Andrassy, resnico govorim. Idite in povejte teti. Če bi bila bolj prijazna z Rudolfom, bi v najtežji uri svojega življenja iskal pri njej pomoči, ne pa pri meni.

Beseda mi je zastala v grlu, nisem mogla več.

Grof me je pobožal po licu in me začel tolažiti kakor otroka.

— Pomirite se. Saj vem, da ste nesrečni, toda brez poguma se ne doseže veliko. Prosim, povejte mi, ali ste kedaj razpravljali z Rudolfom o politiki? Vedeti morate namreč, da se ni Rudolf usmrtil zaradi nesrečne ljubezni ali kaj podobnega.

— Ničesar ne vem — sem rekla odločno.

— Govorite vendar! Edino na ta način se zamorete sprijazniti s cesarico.

— Obsodila me je in zato ne bo zvedela ničesar.

Grof Andrassy je vstal.

— Koliko časa še ostanete na Dunaju, grofica?

— Juri in jaz odpotujeva jutri s prvim vlakom v Italijo.

— Nikar tako ne hitite... saj se nikamor ne mudi. Ljudje bi mislili, da ste zaraditega pobegnili...

— Ne, grof, jaz pred nikomur ne bežim, ker imam čisto vest. Že dolgo časa sva nameravala odpotovati v Riviero. Spomladi pridem zopet na Dunaj. Zapomnite si, da se nikogar ne bojim.

— Grofica Marija, drug drugemu sva razodela svoje misli. Če boste kedaj potrebovali odkritosrčnega prijatelja, se obrnite name.

Nato me je objel in poljubil.

— Zdravstvujte, ljubi otrok — so bile njegove zadnje besede.

To je bilo slovo. Od takrat nisem grofa Julija Andrassy nikdar več videla.

Že precej pozno sem oblekla plašč svoje hišne in si z gostim pajčolanom zavila obraz. Skrivnostno škatljo sem imela pod pazduho. Skrbelo me je, da bi me nervoznost ne izdala.

Ker ni bilo pri stranskih vratih k sreči nikogar, sem skočila v droško.

Bila je mrzla in oblačna noč — kakor nalašč zame.

Kočijažu sem naročila ustaviti na Schwartzbergplatz-u številka 5. in me potem počakati pred neko drogerijo na Ringu. Ko sem stopila na cesto, so mi klecnila kolena. Dragoceno škatljo sem pritisnila na prsa in dospela preko mosta v majhen drevored.

Nikoder nobenega človeka. Okolico je le medlo razsvetljevala začrnela svetilka. Naslonila sem se na drevo in čakala, čakala . . . Zdelo se mi je, da je minilo že par ur, ko sem kar naenkrat zaslišala težke korake. Približal se mi je mož, oblečen v štajerski plašč in z lovskim klobukom na glavi.

Grozno sem se ga prestrašila in že sklenila pobegniti.

Tujec se je pa priklonil in vprašal šepetaje:

— Grofica Larish?

— Kaj hočete? — sem zajecala.

— Stopil je za korak naprej in rekel: — Rudolf.

— Da — sem prikimala, vedoč, da je pravi.

— Ali ste dobili pismo?

— Da, dobila sem ga, toda to še ni vse.

— Že razumem. R. I. U. O.

Takoj sem mu ponudila škatljo, toda on je ni hotel vzeti.

— Dovolite, grofica, da izpregovorim z Vami par besedi. Kako ste vendar dobri, da ste prišli. Stopiva malo proč od svetilke. — šel je na-

prej, jaz pa za njim. Bala se ga nisem čisto nič več, ker je bil njegov glas tako blagodoneč, njegovo obnašanje tako plemenito. Takoj sem vedela, da ni navaden človek.

— Hvala Vam, da ste prišli — je nadaljeval. — Prav ste storili, ker ste mu izpolnili zadnjo željo.

— Kaj sem hotela drugega? Obljubila sem mu, da bom dala škatljo onemu, ki ima edini pravico do nje.

— Ali ste morda govorili s kom o tej stvari?

— Nikdar — nikdar!

Po teh besedah se je odvalil tujcu kamen od srca.

— Ali Vam je o n razodel skrivnost?

— Ne, ničesar mi ni znanega.

— Saj je tudi boljše tako. Zakaj bi postavljali življenje na kocko.

— Prosim — prosim Vas — vzemite škatljo — sem ga prekinila.

Dvoje rok se je prikazalo izpod plašča in vzelo ponudeno v svoje varstvo. Nikdar ne bom pozabila, kako lepe in močne so bile te roke. Ko sem se jih dotaknila, sem bila prepričana, da sem izročila sebi zaupano stvar pravemu človeku.

— Grofica Marija — je rekel neznanec — zelo rad bi Vam storil kaj dobrega. Rudolf Vas je nesramno prevaril. Meni je vse znano.

Hvaležno sem ga pogledala v obraz.

— Gotovo ne veste, kdo sem, grofica?

— Ne.

Odkril se je in mi pogledal naravnost v oči. Začudena sem planila nazaj in vzkliknila:

— Cesarska Visokost!

Tujec je bil vojvoda I v a n T o s k a n s k i.

Čeravno sem bila samo parkrat v njegovi družbi, sem ga takoj spoznala po krasnih očeh in interesantnem obrazu. Z Rudolfom sta bila velika prijatelja. Enkrat sem celo slišala, da sta se s cesarjem Francem Jožefom nekaj sprla in da namerava zapustiti Avstrijo.

— Nikar se me ne bojte, grofica — se je ža-

lostno in cinično nasmehnil — saj nisem tako nevaren.

Nato me je vprašal, koliko časa sem imela škatljo pri sebi.

— Kakih štirinajst dni.

— Ali Vam nikdar ni prišlo na misel, da bi jo odprli?

— Ne, med tem časom se je niti dotaknila nisem.

— Bal sem se, da bi jo ne izročili po tragediji cesarici. Šele danes zjutraj sem zvedel, da je v Vašem varstvu.

Povedala sem mu, da je bil grof Andrassy pri meni.

— Ah — se je nasmehnil — ona ga je poslala. — Za Vas bi bilo boljše, če bi dali škatljo grofu. Prepričani bodite, da bi bili že v teku štirinajstih dni nadvojvodinja. Toda boljše je tako. Strahopetcu kot je bil Rudolf, niste mogli pomagati, meni ste pa rešili življenje.

Začela sem jokati. Vse je bilo tako zapleteno, tako skrivnostno.

Nadvojvoda me je prijel za roko.

— Nikar ne žalujte po Rudolfu. Če bi prišli cesarju ti papirji v roko, bi mu presneto slaba predla. Prestolonaslednik se je sam usmrtil. Če bi pa cesar vedel vse, bi ga postavil pred vojno sodišče in ga dal ustreliti kot veleizdajalca.

— Moj Bog! — sem zakričala — kaj je vendar storil?... Ali je nameraval postati ogrski kralj?...

Nadvojvoda je prikimal. Takrat sem se spomnila besed, ki mi jih je rekla pri neki priliki teta: — Rudolf je postal s srcem in dušo prostožidar.

— Ali mislite, da so se mu načrti izjalovili in da je dobil tozadevno poročilo v Meyerling?... Nečesa se je bal — sem nadaljevala — ker je veliko svojih papirjev uničil, nekaj jih je pa poslal gospodu Szogenzi-Marischu.

Vojvoda je molčal.

— Mogoče — je rekel slednjič. — Ali si morete misliti, kako je vplivala na Rudolfa bojazen,

da bi mu ne prišli na sled. Ali veste, da grozno vpliva strah na človeka, ki si je pokvaril zdravje z različnimi omamljujočimi sredstvi in pijačo? Že samo ta strah je zadostoval, da je prijel za smrtno orožje. Žalostno, da je bil tako slaboten. Dal mi je besedo, in jaz sem mu vrjel. Skorajgotovo ga je pa steklenica konjaka izpremenila v starega strahopetca. Preveč sva se že zamudila, grofica Marija. Po Dunaju mrgoli policijskih špirov. Mogoče se ne bova nikdar več videla, toda vrjemite mi, da ne bom nikdar pozabil, kar ste storili zame.

— Cesarska Visokost, ali boste odšli iz Avstrije — sem vprašala preplašeno.

Ivan Toskanski se je nasmehnil.

— Da. Umrl bom, ne da bi bil mrtev. Sit sem že tega ničevega življenja in sklenil sem stopiti na drugo pot. Zdravstvijte, grofica, in ne pozabite name!

Poljubil mi je roko in odšel.

Gledala sem za njim, dokler ni izginil v temi. Ko sem pozneje brala, da je utonil v morju, sem se spomnila tega večera in slovesa. Ali je umrl, ne da bi bil mrtev?

Prepričana sem skoraj, da se bo o pravem času zopet pojavil.

Neopaženo sem se vrnila nazaj v hotel, naslednji dan ob petih zjutraj smo se pa že odpeljali proti Rivieri.

Medpotoma sem povedala svojemu možu vse, in pripoznati moram, da se je obnašal kot gentleman. Vrjel mi je vsako najmanjšo besedico in se v tem slučaju vedno zavzel zame.

Moji obrekovalci so se mi zdeli prenizkotni, da bi jim odgovarjala, čeravno se je Aleksander Baltazzi, kateri je Mary ljubil, vedno širokoustil, da sem jaz zakrivila tragedijo v Meyerlingu. Če bi hotela, bi mu pokazala pisma, katera mi je pošiljala Mary iz Kaira, in iz njih bi lahko izprevidel, da ni bila več nedolžna, ko se je seznanila z Rudolfom. Lahko bi, pa se mi ni zdelo vredno.

Cesarja in cesarice nisem nikdar več vide-
la in tudi nisem silila v njuno bližino. Pomlad sva
preživela z možem v Rivieri, dočim sva ostala do
svojega povratka v Prago na Dunaju. Dan je
potekal za dnem, leto za letom. Skoraj nobene iz-
premembe, nobene novosti. Poleti smo bili na Te-
gernsee, pozimi na Dunaju. Vsi ljudje so bili pri-
jazni z menoj. Prijateljem sem ostala stara pri-
jateljica, stariši so občevali z menoj kot da bi se
ničesar ne prigodilo.

Z grofom Larishem sva živela skupaj do le-
ta 1896, potem sva se pa sodnijsko ločila. To pa
nima popolnoma nič opravka s tragedijo v Meyer-
lingu; pisatelji, ki trdijo nasprotno, se grozno
motijo.

Nevrjetno, da publika tako sveto veruje
v ono, kar je tiskanega. Samo nekaj rečem: vse,
kar so pisali časnikarji in drugi mazači o mojem
življenju, je naravnost podlo, nevrjetno in izmi-
šljeno, da se morajo človeku ježiti lasje. Še pred
kratkim sem brala zelo ganljivo poročilo o prvem
Rudolfovem srečanju z Mary. Pisec pravi, da sta
se sestala v moji palači na Dunaju, če se pa prav
spominjam, je prvič videl prestolonaslednik svojo
Trnulčico komodno zleknjeno na zofi. Na Dunaju
je sicer palača Larish, škoda samo, da ni last mo-
jega moža in da sem jaz ponavadi stanovala v
hotelu.

Nadalje so pripovedovali, da mi je Rudolf
pošteno plačal, če sem mu preskrbela sestanek z
Mary in da sva zato prišli s cesarico navskriž, ker
sem zahtevala od nje vedno več denarja. Sveča-
noi zjavljam, da mi ni dala cesarica nobene dote
in da nisem od nje nikdar sprejela večje svote de-
narja. Res, da mi je poklonila več dragoce-
nih darov in da sta mi cesar in cesarica skupno
kupila pohištvo, toda to je tudi vse, kar sem do-
bila. Obdolžitev, da mi je Rudolf dajal oziroma
posojeval denar, je naravnost smešna. Trditev, da
so našli po smrti v Rudolfovem žepu neko name
naslovljeno pismo, je resnična, denar pa, ki je v
pismu omenjen, se ne tiče ne mene ne Mary.

Veliko se je že govorilo o tragediji v Meyer-

lingu. Merodajni krogi niso storili prav, ker so celo zadevo prikrivali. Najboljše bi bilo takoj po smrti razglasiti in povedati svetu resnico. Res, da bi nastala grozna senzacija, toda radovednost bi bila udušena za vedno. Vsi so vedeli, da Rudolf ni bil posebno moralen in vsled tega ni od njega tudi nikdo ničesar dobrega pričakoval. Za vse, kar so govorili ljudje resničnega in neresničnega, je odgovoren v prvi vrsti cesar. Med ljudmi se je zelo razširila vest, da je bil Rudolf brat baronice Mary; ko je to spoznal, je napol zblaznel in usmrtil najprej njo, potem pa še samega sebe. O tej stvari mi ni ničesar znanega. Oče moje nesrečne prijateljice je bil baje velik prijatelj cesarice Elizabete...

Govorica, da je Rudolfa in Mary ustrelil neki stric baronice Mary, je še precej vrjetna. S tem je baje maščeval sramoto svoje nečakinje. Pa tudi tega ne morem vrjeti. Edina želja članov rodbine Baltazzi je bila, da se prepreči vsak škandal. Umor ali kako drugo sredstvo jim niti v glavo ni padlo. Govorjenju in namigavanju je dalo precej povoda tudi dejstvo, da je imel Rudolf razbito glavo. Rekli so, da mu jo je bil nekdo razdrobil s puškinim kopitom. Temu pa zopet nasprotuje uradno sestavljeno izpričevalo dr. Wiederhoferja.

Kaj se je zgodilo tisti čas, ko sta bila z Mary sama v sobi grada Meyerlinga, ne ve živa duša. Sklepa se lahko, toda sklepov ne more nikdo potrditi. Nekaj pa stoji kakor pribito. Prestolonaslednik se je bal neke krize, in kaj lahko, da sta snovala z nadvojvodo Ivanom kak državni preobrat. Rudolf se je bal jeze svojega očeta cesarja Franca Jožefa in če bi tega ne bilo, bi mogoče še danes živel. Skorajgotovo je vedel, da mu je povratek na Dunaj naravnost nemogoč, zato si je pa vzel, blazen od strahu in pijače, življenje. Če se je res mislil s pomočjo ustaje in zarote polastiti ogrskega prestola, bi ga zaprli, v slučaju, da bi mu prišli na sled, kot "neozdravljivo blaznega". To bi bilo seveda hujše zanj kot najstrašnejša smrtna kazen. Grof Andrassy mi je čisto jasno povedal, da ni bilo ljubavno razmerje vzrok tra-

gedije v Meyerlingu. Nadvojvoda Ivan je potrdil to mnenje in zadeva z jekleno škatljo mi je odzela zadnji dvom.

Ljudem se gotovo čudno zdi, kako da se je mogel Rudolf, avstro-ogrski prestolonaslednik, bratiti z ljudmi, ki so hoteli ločiti Ogrsko od Avstrije.

Ali se prestolonasledniku ni več ljubilo čakati, da bi zasedel prestol? Ali je morda mislil kak intrigant, da se bo ustrašil cesar boja s svojim sinom, če bi prišlo do ustaje? Ali je mislil, da bo postala Ogrska samostojna, ne da bi padel kak strel?

Ne vem, in dvomim, če se bodo kedaj pojasnili Rudolfovi načrti.

Štiriindvajset let je prešlo od dneva, ko me cesarica ni hotela sprejeti in me je ponedolžnem obsodila. Čas je zlečil rane, ki so me tako pekle. Če pa pomislim nazaj, se mi zdi, da je imela cesarica v gotovih ozirih prav. Mogoče bi jaz ravnotako delala, če bi bila na njenem mestu. Toda meni je bilo težko, da me je pozabila ženska, katero sem imela neskončno rada, kateri sem vse zaupala...

In s tem je moja spoved končana.

K O N E C.

EPILOG.

Ob koncu se nam zdi potrebno pripomniti še nekaj besed.

Med Slovenci vladajo čudna mnenja glede smrti cesarjeviča Rudolfa. V mislih nekaterih živi kot Matijaž, in so prepričani, da bo zopet prišel na površje, ko bode čas zato. Tem bodi povedano sledeče: Cesarjevič je umrl, in njegovi zemeljski ostanki leže v grobnici kapucinske cerkve na Dunaju. To je pribito dejstvo, kateremu ne more nikdo oporekati.

Ko smo se odločili izdati to knjigo, ki je mogoče še najbolj verodostojna izmed vseh, kar jih je izšlo o tragediji v Meyerlingu, nismo nikakor imeli namena sramotiti avstrijske cesarske hiše in njenih članov. Ne, naš namen je bil le povedati, da so kralji in cesarji ljudje kakor smo mi, iz kosti in mesa, obdarjeni z dobrimi in slabimi lastnostmi.

V Avstriji seveda previdno skrivajo celo zadevo in mečejo ljudstvu pesek v oči.

Ko so merodajni krogi doznali, da namerava izdati grofica Larish svoje spomine, so ji ponujali precejšnjo svoto denarja, da bi odstopila od te namere, česar pa ni pod nobenim pogojem hotela storiti. Ne trdimo, da je knjiga popolna. Mar-

sikaj je olepšanega, veliko izpuščenega. Toda nič zato!

Če jo človek prebere, dobi že vsaj malo pojma, kako se živi, ljubi in intrigira na dvorih.

V Rusiji so baje v tem oziru razmere še slabše. Cesarjev sin je duševno omejen slabič, toda po smrti svojega očeta bo vseeno zasedel ruski prestol, če prej ne podleže neozdravljivi bolezni. In tako se bo zgodilo, da bo vladal mogočnemu in enerzijske polnemu ruskemu narodu duševno nenormalno in telesno pohabljenemu revše.

Ali ni to ironija?!

Podobno je po drugih dvorih. Mladostni grehi kralja Alfonza so se strahovito maščevali nad njegovim prvorojencem. Otrok je gluhonem, in njegov mlajši brat najbrže tudi nikoli ne bo govoril.

Toliko toraj v pojasnilo.

S knjigo ne nameravamo vzbujati nikake senzacije, in po našem mnenju tudi ni šund, kot je skoraj vsa tozadevna literatura.

Prevajalec.

KAZALO.

	Strana
Predgovor	3
Prvo poglavje	5
Drugo poglavje	11
Tretje poglavje	20
Četrto poglavje	28
Peto poglavje	36
Šesto poglavje	44
Sedmo poglavje	53
Osmo poglavje	57
Deveto poglavje	62
Deseto poglavje	70
Enajsto poglavje	77
Dvanajsto poglavje	86
Trinajsto poglavje	98
štirinajsto poglavje	108
Petnajsto poglavje	117
šestnajsto poglavje	128
Epilog	141

